

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Gabrieliaus Matonio,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

Garbės ir orumo gynimas socialiniuose tinkluose

Vadovas: Prof. Dr. (HP) Vytautas Mizaras

Recenzentas: Lekt. Andžej Maciejewski

Vilnius

2020

Turinys

Ižanga	2
I. Garbės ir orumo samprata.....	8
II. Socialinių tinklų samprata	10
III. Garbės ir orumo apsaugos bei saviraiškos laisvės sąveika socialiniuose tinkluose	14
IV. Garbės ir orumo pažeidimai socialiniuose tinkluose	20
4.1. Garbės ir orumo pažeidimų socialiniuose tinkluose specifika.....	20
4.2. Socialinių tinklų paskyrų valdytojų teisinis statusas	21
4.3. Žinios ir nuomonės atskyrimas	25
4.3.1. Žinios ir nuomonės atskyrimas Lietuvos teismų praktikoje.....	26
4.3.2. Žinios ir nuomonės atskyrimas socialiniuose tinkluose	28
4.4. Kito asmens patalpinto įrašo pasidalinimas (<i>angl. share</i>)	34
4.5. Specifiniai duomenys socialiniuose tinkluose	37
V. Atsakingo subjekto nustatymas	39
5.1. Socialinių tinklų platformų atsakomybė	39
5.2. Anoniminio socialinių paskyrų valdytojų identifikavimas	42
5.3. Galimi anonimiškumo problemos sprendimo būdai	47
VI. Pažeistų teisių gynimo ypatumai	50
6.1. Socialinių tinklų bendro stebėjimo pareigos nebuvimas	51
6.2. Ekvivalentiškų duomenų draudimas	52
6.3. Duomenų uždraudimas pasaulio mastu	55
6.4. Saviraiškos laisvės apsauga	57
Išvados ir pasiūlymai.....	60
Literatūros sąrašas	62
Santrauka.....	75
Summary	76
Priedas Nr. 1.....	77

Ižanga

Nagrinėjamos temos aktualumas. „Facebook“ ir kiti socialiniai tinklai modernioje komunikacijoje padarė revoliuciją¹. Per socialinius tinklus saviraiškos laisvės sklaida tapo globali, užtikrinanti dalijimąsi informacija realiu laiku tarp atokiausių pasaulio vietų. Socialiniai tinklai kaip „Facebook“, „Twitter“, „Instagram“ leidžia naudotojams palaikyti ryši tarpusavyje, dalintis informacija vos mygtuko paspaudimu ar paliečiant ekraną, jie tapo sudėtine žmonių gyvenimo dalimi². Kiekvieną mėnesį daugiau nei milijardas žmonių visame pasaulyje naudojami „Facebook“³, įskaitant valstybių prezidentus, premjerus bei patį popiežių⁴. Praktiškai pusė Lietuvoje veikiančių įmonių naudojami socialiniais tinklais. 2018 m. duomenimis, Lietuvoje populiariausiu socialiniu tinklu „Facebook“ naudojami net 57 proc. šalies gyventojų⁶. Tuo tarpu mokslininkai teigia, kad socialinių tinklų įtaka kasdien vis didėja ir kad jie dažnai tampa pagrindiniu naujienų šaltiniu⁷. Taigi šiuolaikinėje visuomenėje socialiniai tinklai sparčiai populiarėja bei įgauna vis daugiau įtakos žmonių kasdieniam gyvenimui. Tačiau pastebėtina, kad socialinių tinklų teisinė specifika nėra aiškiai suprantamas – nėra aišku, kokios teisinės pareigos kyla jų naudotojams bei patiems socialiniams tinklams⁹. Tai reiškia, kad teismai bei įstatymų leidėjai anksčiau ar vėliau privalės vertinti socialinių tinklų veikimo principus ir jų įtaką dabartinei teisinei sistemai¹⁰.

Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija pažymi, kad socialiniuose tinkluose, be kita ko, yra skelbiamas asmenų garbę ir orumą žeminantis

¹ MCGOLDRICK D. *The limits of Freedom of Expression on Facebook and Social Networking Sites: A UK Perspective 2019*. Oxford University press, p. 125.

² SCHONROCK J. *Understanding the Legal Issues for Social Networking Sites and Their Users* [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://technology.findlaw.com/modern-law-practice/understanding-the-legal-issues-for-social-networking-sites-and.html>>.

³ MCGOLDRICK D. *The limits of Freedom of Expression on Facebook and Social Networking Sites: A UK Perspective 2019*. Oxford University press, p. 125.

⁴ *Ibid.*

⁵ Oficialios statistikos portalas duomenys apie informacinių technologijų naudojimą įmonėse [interaktyvus; žiūrėta 2020 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=5221120>>.

⁶ Facebook statistiniai duomenys [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://napoleoncat.com/stats/facebook-users-in-lithuania/2018/11>>.

⁷ Vilniaus universiteto doc. dr. Andriaus Šumino pranešimas „Socialinių medijų naudojimas žiniasklaidos veikloje“. Žiūrėta: Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriatu tarnybos 2015-2016 metų visuomenės informavimo demokratinės kultūros plėtros gairėse, 2018 [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zeit.lt/data/public/uploads/2018/04/2017-metu-apzvalga-v.-6-1.pdf>>.

⁸ STEWART, R. *Social media and the law. A Guidebook for Communication Students and Professionals*. p. 1.

⁹ SCHONROCK, J. *Understanding the Legal Issues for Social Networking Sites and Their Users* [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://technology.findlaw.com/modern-law-practice/understanding-the-legal-issues-for-social-networking-sites-and.html>>.

¹⁰ ZARSKY Z. *Law and online Social networks: Mapping the challenges and Promises of User Generated information flows*.

turinys¹¹. Deja, socialiniuose tinkluose atsakomybė dažnai nėra suvokiama, prioritetą beatodairiškai teikiant asmeninei saviraiškai, paminant kitų asmenų garbę ir orumą – juose yra nebijoma pasityčioti, pasidalinti neigiamu emociniu turiniu įkrautomis žinutėmis¹². Nėra jokios abejonės, kad visuomeniniai santykiai, susiklostę socialiniuose tinkluose, yra reguliuojami įstatymų¹³. Tai reiškia, kad socialinių tinklų naudotojų garbė ir orumas privalo būti saugomi¹⁴, tačiau tuo pat metu kitų asmenų saviraiškos laisvė negali būti per daug apribojama¹⁵. Lietuvoje asmenys, siekdami apginti savo pažemintą garbę ir orumą, turi galimybę pasinaudoti Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse¹⁶ (toliau – „Civilinis kodeksas“) įtvirtintu garbės ir orumo gynimo institutu. Pastebėtina, kad šis institutas Lietuvos teisėje buvo įtvirtintas dar gerokai prieš socialinių tinklų fenomeno atsiradimą. Tuo tarpu tarptautinės organizacijos, saugančios žmogaus teises, pabrėžia, kad teisinis reguliavimas, kuris buvo sukurtas tradicinės komunikacijos priemonėms, negali būti paprasčiausiai, be jokių svarstymų taikomas ir internete veikiantiems socialiniams tinklams¹⁷. Nors teisė dažnai stengiasi neatsilikti nuo technologinės pažangos, greita socialinių tinklų evoliucija išties reikalauja persvarstyti ir iš naujo įvertinti dabar galiojančią teisinį reguliavimą¹⁸, interpretuojant šiuo metu galiojančius teisės aktus, yra būtina įvertinti socialinių tinklų skirtumus, jų dydį, kilmę, funkcinę ir organizacinę struktūrą¹⁹.

Pastebėtina, kad poreikį išanalizuoti garbės ir orumo gynimo socialiniuose tinkluose ypatumus lemia ir užsienio teisės mokslininkų darbai, Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – „EŽTT“), Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – „ESTT“) bei užsienio

¹¹ Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos atlikta studija. *Freedom of Expression on the Internet. A study of legal provisions and practises related to freedom of expression, the free flow of information and media pluralism on the Internet in OSCE participating States* [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.osce.org/fom/105522?download=true>>.

¹² Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos 2015-2016 metų visuomenės informavimo demokratinės kultūros plėtros gairės, 2018 [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zeit.lt/data/public/uploads/2018/04/2017-metu-apzvalga-v.-6-1.pdf>>.

¹³ KOLTAY A. *New Media and Freedom of Expression Rethinking the Constitutional Foundations of the Public Sphere online*, p.159.

¹⁴ Jungtinių tautų žmogaus teisių tarybos rezoliucija nr. 32/13.

¹⁵ KOLTAY A. *New media and Freedom of expression – Rethinking the Constitutional Foundations of the Public Sphere*. p. 147.

¹⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000. Nr. 74-2262.

¹⁷ Jungtinių tautų pranešėjo dėl saviraiškos laisvės, Afrikos žmogaus teisių komisijos bei specialaus pranešėjo dėl saviraiškos laisvės 2011 m. liepos 1 d. bendra deklaracija dėl saviraiškos laisvės internete. Žiūrėta: Žr. Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos studija. *Research on Inappropriate, Defamatory and Hate Speech in Media in Montenegro* [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.osce.org/mission-to-montenegro/441952?download=true>>.

¹⁸ MCGOLDRICK D. *The limits of Freedom of Expression on Facebook and Socian Networking Sites: A UK Perspective*. Oxford University press, 2019.

¹⁹ Europos tarybos Ministrų kabineto rekomendacijos CM/Rec(2018)2 dėl interneto tarpininkų vaidmens ir atsakomybės [interaktyvus; žiūrėta 2020 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/1680790e14>>.

teismų praktika, susijusi su garbės ir orumo instituto taikymu socialiniuose tinkluose. Šiuose šaltiniuose pateiktos įvairios pozicijos lemia poreikį palyginti jas, analizuoti šių pozicijų pagrįstumą bei įvertinti, kaip (ar) jos galėtų būti taikomos Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje. Šiame kontekste pastebėtina ir tai, kad Lietuvos Respublikoje, kaip ir daugelyje kitų Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos šalių²⁰, nėra teisinio reglamentavimo, kuris specifiskai reguliuotų garbės ir orumo gynimą būtent socialiniuose tinkluose. Žemesniųjų instancijų teismų praktika, sprendžianti klausimus, susijusius su asmenų, socialiniuose tinkluose nukentėjusių nuo duomenų, žeminančių jų garbę ir orumą, yra fragmentiška ir negausi²¹, tuo tarpu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – „LAT“) praktikos šiuo klausimau nėra. Be to, garbės ir orumo gynimas socialiniuose tinkluose nebuvo analizuotas ir Lietuvos Respublikos teisės doktrinoje. Būtent tai lemia aukštą teisinio neapibrėžtumo lygį²², o kartu ir poreikį išnagrinėti socialinius tinklus iš teisinės perspektyvos būtent garbės ir orumo gynimo instituto taikymo aspektu.

Taigi, šio darbo tema yra aktuali tiek teisiniu, tiek socialiniu aspektu – didelis visuomenės naudojimas socialiniais tinklais bei egzistuojantis itin aukštas teisinio neapibrėžtumo lygis lemia didelį šio darbo aktualumo lygį Lietuvos teisės teorijai ir praktikai, o kartu ir poreikį išnagrinėti socialinius tinklus iš teisinės perspektyvos būtent garbės ir orumo gynimo instituto taikymo kontekste.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas – išanalizuoti ir įvertinti, kokios problemos egzistuoja ar galėtų kilti, ginant pažeistą garbę ir orumą socialiniuose tinkluose.

²⁰ Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos atlikta studija. *Freedom of Expression on the Internet. A study of legal provisions and practises related to freedom of expression, the free flow of information and media pluralism on the Internet in OSCE participating States* [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.osce.org/fom/105522?download=true>>.

²¹ Žr. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyrius. 2016 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje S. O. v. M. A. H.. Nr. e2A-1228-392/2016. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyrius. 2017 m. rugsėjo 1 d. nutartis civilinėje byloje VŠĮ „Penkta koja“ v. P. B. Nr. e2A-1232-638/2017. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyrius. 2019 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje T. P. ir A. B. v. Lietuvos biliardo federacijaa Nr. e2A-777-614/2019. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyrius. 2019 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje K. B. v. M. Ž. Nr. e2A-1504-259/2019. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyrius. 2019 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje J. S.-M. v. L. R. Nr. 2A-712-569/2019. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyrius. 2020 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje S. Č. v. D. L. Nr. e2A-9-619/2020.

²² Pastebėtina, kad Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija laikosi pozicijos, kad bet koks teisinis reguliavimas taikomas interneto tarpininkams turi būti aiškus ir numanomas, visi teisės aktai turėtų būti aiškūs ir pakankamai preciziški tam, kad leistų interneto tarpininkams, jų naudotojams ir kitiems asmenims reguliuoti savo elgesį. Žr. Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos studija. *Research on Inappropriate, Defamatory and Hate Speech in Media in Montenegro* [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.osce.org/mission-to-montenegro/441952?download=true>>.

Darbo uždaviniai. Norint pasiekti aukščiau nurodytą darbo tikslą, yra keliami šie uždaviniai:

1. Ištirti garbės ir orumo instituto sampratą bei socialinių tinklų sampratą. Įvertinti, kaip reikėtų užtikrinti saviraiškos laisvės socialiniuose tinkluose ir garbės ir orumo gynimo balansą.
2. Išanalizuoti, kaip būtent garbės ir orumo pažeidimai pasireiškia ar gali pasireikšti socialiniuose tinkluose, kokia yra tokių pažeidimų specifika. Išanalizuoti užsienio teisės doktriną, EŽTT bei užsienio valstybių teismų praktiką, susijusią su garbės ir orumo pažeidimais socialiniuose tinkluose, pateikti jų vertinimą bei ištirti, kokią reikšmę tai turėtų Lietuvos teisės sistemai.
3. Ištirti bei įvertinti, kokios procesinės problemos, susijusios su tinkamo atsakovo nustatymu, kyla asmenims, ginantiems pažeistą garbę ir orumą socialiniuose tinkluose, pasiūlyti galimus problemų sprendimo būdus.
4. Išanalizuoti užsienio teisės doktriną, ESTT praktiką, susijusią su asmenų, kurių garbė ir orumas buvo pažeisti socialiniuose tinkluose, pažeistų teisių gynimo būdų ypatumais bei pateikti šiuose šaltiniuose nurodytų pozicijų vertinimą.

Darbo objektas. Pirmojoje darbo dalyje yra analizuojama garbės ir orumo gynimo instituto samprata. Antrojoje darbo dalyje yra tiriama socialinių tinklų samprata. Trečiojoje darbo dalyje yra vertinama ir svarstoma, kaip reikėtų užtikrinti saviraiškos laisvės socialiniuose tinkluose ir garbės ir orumo gynimo balansą bei, į ką turėtų būti atsižvelgiama, ieškant šio balanso. Ketvirtojoje darbo dalyje autorius analizuoja garbės ir orumo pažeidimų socialiniuose tinkluose specifika, išskiria tokiems pažeidimams būdingus ypatumus. Šioje darbo dalyje, pasitelkiant užsienio teisės doktriną, EŽTT ir užsienio valstybių teismų praktiką, yra tiriama Lietuvos teisės sistemai problematiškiausi ir daugiausiai teisinių klausimų keliantys klausimai – socialinių tinklų paskyrų valdytojų teisinis statusas, taip pat vertinama, kokią įtaką socialiniai tinklai gali turėti duomenų klasifikacijai žinios ir nuomonės aspektu. Be to, ketvirtojoje dalyje yra analizuojama, kaip nagrinėjamos temos kontekste turėtų būti vertinamas įrašo pasidalinimas (*angl. share*) bei specifiniai (tik socialiniams tinklams būdingi) duomenys, kuriais yra pažeidžiamas asmens garbė ir orumas. Penktojoje darbo dalyje yra analizuojama subjekto, atsakingo už socialiniuose tinkluose talpinamą informaciją, nustatymo problematika, ypatingą dėmesį skiriant anoniminiams socialinių paskyrų valdytojams bei siūloma, kaip būtų galima išspręsti anonimiškai veikiančių asmenų identifikavimo problemą. Šeštojoje darbo dalyje yra tiriama užsienio teisės doktrina bei ESTT praktika, susijusi su asmenų, kurių garbė ir orumas buvo pažeisti socialiniuose tinkluose,

pažeistų teisių gynimo būdais bei pateikiamas šiuose šaltiniuose nurodytų pozicijų vertinimas. Šio darbo autorius papildomai pažymi, kad atsižvelgiant į tai, jog Lietuvoje populiariausias socialinis tinklas yra „Facebook“²³, būtent šio socialinio tinklo specifikai darbe ir bus skiriama daugiausiai dėmesio. Be to, teisingumo klausimai, susiję su garbės ir orumo pažeidimais socialiniuose tinkluose, nepatenka į šio darbo objektą.

Tyrimo metodai. Nagrinėjant darbo objektą ir siekiant įgyvendinti iškeltus uždavinius, buvo pasitelktas sisteminis metodas, kuriuo remiantis buvo susisteminta gausi tyrimo medžiaga, išskirtos atskiros darbo dalys, apibendrintos teisės doktrinos ir teismų praktikos pozicijos. Šis metodas padėjo autoriui susieti iškeltus darbo uždavinius bei padarytas išvadas. Darbe taip pat buvo naudojamas ir lingvistinis metodas. Jis buvo pasitelktas vertinant teisės aktų nuostatų turinį, apibrėžiant darbui svarbių sąvokų sampratą ir jų turinį. Be to, šiame darbe buvo naudojamas ir atvejo analizės metodas. Naudodamas šį metodą, autorius pateikė užsienio teisės doktrinoje, užsienio valstybių teismų, EŽTT ir ESTT praktikoje pateikiamas pozicijas bei vertino, kokią įtaką šiuose šaltiniuose nurodytos pozicijos gali padaryti Lietuvos teisinei sistemai. Šio darbo autorius taip pat pasitelkė ir lyginamąjį metodą, kuris leido palyginti Jungtinėse Amerikos Valstijose bei Lietuvoje taikomus anoniminių socialinių paskyrų valdytojų identifikavimo modelius. Be visų aukščiau nurodytų metodų darbe buvo naudojamas ir loginis metodas – pasitelkiant jį buvo vertinamos pozicijos, išdėstytos teisės doktrinoje, teismų praktikoje, šių pozicijų pagrindumas bei nurodoma kritika jų atžvilgiu. Pasitelkdamas šį metodą, autorius pateikė savo samprotavimus ir įžvalgas.

Darbo originalumas. Garbės ir orumo gynimo institutas ir socialiniai tinklai Lietuvos teisės doktrinoje atskirai yra tirti, tačiau garbės ir orumo gynimo instituto taikymas būtent socialiniuose tinkluose analizuotas nebuvo. Saviraiškos laisvės bei asmens garbės ir orumo balansą nagrinėjo Algimantas Šindeikis²⁴. Eglė Venckienė daktaro disertacijoje „Žmogaus orumas kaip teisinė kategorija“²⁵ atskleidė žmogaus orumo, kaip teisinės kategorijos, turinį. I. Malinauskaitė-van de Castel daktaro disertacijoje „Duomenų subjekto teisės virtualiuose socialiniuose tinkluose“²⁶ analizavo duomenų subjekto teisių reguliavimą ir apsaugą virtualiuose socialiniuose tinkluose, tyrė šioje teisės srityje egzistuojančius atitinkamo reguliavimo ir teisių apsaugos trūkumus. Greta Aleksynaitė magistro darbe „Socialinių tinklų

²³ Facebook statistiniai duomenys [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://napoleoncat.com/stats/facebook-users-in-lithuania/2018/11>>.

²⁴ ŠINDEIKIS A. *Saviraiškos laisvė v. asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika*. 2010.

²⁵ VENCKIENĖ E. *Žmogaus orumas kaip teisinė kategorija: daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2008.

²⁶ MALINAUSKAITĖ VAN-DE CASTEL, I. *Duomenų subjekto teisės virtualiuose socialiniuose tinkluose: daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2017.

atsakomybė už jų vartotojų skelbiamą informaciją“²⁷ tyrė socialinių tinklų atsakomybės už jų vartotojų skelbiamą turinį apimtį Europos Sąjungos, Europos Tarybos ir Lietuvos lygmeniu bei nustatė socialinių tinklų technines galimybes kontroliuoti skelbiamą turinį. Taigi, autoriaus žiniomis, garbės ir orumo gynimo instituto taikymas būtent socialiniuose tinkluose Lietuvos teisės doktrinoje tiriamas nebuvo. Be to, autoriaus žiniomis, užsienio teisės doktrinoje garbės ir orumo gynimo institutas socialiniuose tinkluose visa jo taikymo apimtimi, t. y. analizuojant garbės ir orumo pažeidimus materialinės teisės prasme, procesinius sunkumus, kurie gali kilti dėl garbės ir orumo pažeidimų socialiniuose tinkluose bei problemas, susijusias su pažeistų teisių gynimo ypatumais, taip pat nebuvo nagrinėtas. Juolab, visi autoriui žinomi užsienio teisės doktrinos darbai neanalizavo Lietuvos teisės. Taigi, autoriaus žiniomis, darbe nagrinėjama tema dar nebuvo analizuota nei Lietuvos, nei užsienio teisės doktrinoje.

Svarbiausi darbe nagrinėti šaltiniai. Šiame darbe autorius analizuoja daugiausiai užsienio teisės mokslininkų (Stewart Daxton, Remus Rocolta, Jan Oster, Dominic McGoldrick, Keller Daphne ir kt.) darbus. Be to, autorius tiria bei vertina EŽTT, ESTT, Lietuvos bei užsienio, ypač Jungtinių Amerikos Valstijų, teismų praktiką. Darbe yra analizuojamos ir tarptautinių organizacijų (Europos Tarybos, Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos, Jungtinių Tautų Organizacijos) pateikti tyrimai bei rekomendacijos. Autorius darbe taip pat analizuoja tam tikrų užsienio valstybių teisės aktus, susijusius su darbo tema. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje autoriui aktualios teismų praktikos nėra, autorius nutarė kreiptis į Lietuvos Respublikos Žurnalistų etikos inspektoriatą, kuri jau yra turėjusi praktikos su garbės ir orumo gynimu būtent socialiniuose tinkluose. Lietuvos Respublikos Žurnalistų etikos inspektoriatas autoriui pateikė atsakymą į šį paklausimą (oficialią tarnybos poziciją) (Priedas Nr. 1.) (toliau – „Atsakymas“), todėl, nagrinėjant šio darbo temą, autorius, be kita ko, remiasi ir Lietuvos Respublikos Žurnalistų etikos inspektoriatą pateikta pozicija.

²⁷ ALEKSYNAITĖ G. *Socialinių tinklų atsakomybė už jų vartotojų skelbiamą informaciją*: magistro darbas. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2019.

I. Garbės ir orumo samprata

Asmens garbė ir orumas buvo ginami dar Romos imperijoje. Garbės ir orumo (lot. *libellis famosus*) pažeidimas Romos imperijoje kartais net užtraukdavo mirties bausmę. Šiais laikais neigiamos teisinės pasekmės, kylančios dėl garbės ir orumo pažeidimo, nėra tokios sunkios, tačiau jos vis tiek turi atgrasomąjį poveikį (angl. „*chilling effect*“) nuo tokio pobūdžio pažeidimų. Garbės ir orumo pažeidimas, kaip deliktas, yra paplitęs daugelyje valstybių²⁸. Žiūrint iš žmogaus teisių perspektyvos, garbės ir orumo pažeidimas gali būti suprantamas kaip „*neteisėta ataka*“ į asmens garbę ir orumą. Žmogaus orumas yra itin reikšminga vertybė – ji yra viso žmogaus teisių pagrindas, dažnai lemiantis visuomenės ir asmenybės konstitucinių teisių kompromisą. Teisės į žmogaus orumą apsauga – tai siekis apginti žmogaus būtį, kuri pranoksta grynai individualų gyvenimą. Teisė į asmens orumą yra galimybė realizuoti žmogiškąsias prigimties savybes visuomenėje, taip susikuriant socialinį vertingumą²⁹. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos³⁰ 12 str. nurodo, kad niekas neturi patirti savavališko kišimosi į jo garbę ir reputaciją. Kiekvienas turi teisę į įstatymo apsaugą nuo tokio kišimosi arba kėsینimosi. Tuo tarpu Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas³¹ skelbia, kad kiekvienas žmonių bendruomenės narys turi prigimtinių orumą, o žmogaus orumas yra svarbiausias teisių šaltinis, nes žmogaus teisės „kyla iš žmogaus asmenybei būdingo orumo“³². Lietuvos Respublikos Konstitucijos³³ (toliau – „Konstitucija“) 21 str. yra įtvirtinta, kad žmogaus orumą gina įstatymas. Konstitucijos 22 str., be kita ko, yra nurodyta, kad įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į asmens garbę ir orumą. LAT yra išaiškinęs, kad teisė į garbę ir orumą suprantama kaip asmens teisė reikalauti, kad viešoji nuomonė apie jį būtų formuojama žinių, atitinkančių tikruosius jo poelgius, pagrindu ir moralinis vertinimas atitiktų tai, kaip jis tikrovėje vykdo įstatymų, bendražmogiškos moralės normų reikalavimus³⁴. Be to, asmens garbė ir orumas yra ir sudėtinė

²⁸ Tarptautinio žiniasklaidos instituto studija. *Freedom of Expression, Media Law and Defamation* [interaktyvus; žiūrėta 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.mediadefence.org/sites/default/files/resources/files/MLDI.IPI%20defamation%20manual.English.pdf>>.

²⁹ VENCKIENĖ E. *Žmogaus orumas kaip teisinė kategorija: daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2008.

³⁰ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*. Nr. 68-2497.

³¹ Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. Nr. 77-3288.

³² Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

³³ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014.

³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. *2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje E. S. v. K.S. Nr. 3K-3-1-219/2015*.

asmens privataus gyvenimo dalis³⁵. Pagal Konstituciją privatus žmogaus gyvenimas – tai individo asmeninis gyvenimas: gyvenimo būdas, šeimyninė padėtis, gyvenamoji aplinka, santykiai su kitais asmenimis, individo pažiūros, įsitikinimai, įpročiai, jo fizinė bei psichinė būklė, sveikata, garbė, orumas ir kt. Konstitucijos 22 str. įtvirtintas žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumas suponuoja asmens teisę į privatumą. EŽTT yra pažymėjęs, kad asmens reputacija formuoja asmeninį identitetą ir psichologinį vientisumą, todėl patenka į asmens privatų gyvenimą. Būtent todėl garbės ir orumo pažeidimams, be kita ko, yra taikomas ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – „Konvencija“) 8 str.³⁶ Tačiau pažymėtina, kad, siekiant pritaikyti Konvencijos 8 str., garbės ir orumo pažeidimas turi būti pakankamai rimtas³⁷.

Atitinkamai, Civilinio kodekso 2.24 str. 1 d. nustato, kad asmuo turi teisę reikalauti teismo tvarka paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą ir neatitinkančius tikrovės, taip pat atlyginti tokių duomenų paskleidimu jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą. Šiame kontekste pastebėtina, kad garbė – tai socialinis asmens įvertinimas, visuomenės požiūris į žmogų. Orumu yra laikomas visuomenės požiūrio nulemtas savęs vertinimas. Garbę ir orumą sieja glaudus ryšys – pažeidus asmens garbę, pažeidžiamas ir orumas, o pažeidus orumą, kartu yra pažeidžiama ir garbė³⁸. Pastebėtina, kad Civilinio kodekso 2.24 str. 8 d. numato, jog Civilinio kodekso 2.24 str. taisyklės yra taikomos ir ginant pažeistą juridinio asmens dalykinę reputaciją. Toks teisinis reguliavimas yra suprantamas, kadangi juridinio asmens reputacija gali būti labai vertinga³⁹, o atkurti pažeistą reputaciją gali būti itin sunku.

Taigi asmens garbė ir orumas (dalykinė reputacija)⁴⁰ yra konstitucinės vertybės. Asmenys, susidūrę su jų garbę ir orumą žeminančia informacija, bei siekdami apginti savo pažeistas teises, turi teisę pasinaudoti Civilinio kodekso 2.24 str. numatytu garbės ir orumo gynimo institutu.

³⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2003 m. kovo 24 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos pataisos darbų kodekso 41 straipsnio 2 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai.

³⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2007 m. spalio 15 d. sprendimas byloje *Fejfer v. Austria*, paraiškos Nr. 12556/03.

³⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2009 m. balandžio 28 d. sprendimas byloje *Karako v. Hungary*, paraiškos nr. 39311/05.

³⁸ BARANAUSKAS E.; KARULAITYTĖ-KVAINAUSKIENĖ, I.; KIRŠIENĖ J.; PAKALNIŠKIS V.; PAPIRTIS L. V.; PETRAUSKAITĖ D; RUŠKYTĖ R.; VITKEVIČIUS P S. *Civilinė teisė. Bendroji dalis*. Vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009, p. 199.

³⁹ DENNIS, C. M. *Social Media Defamation and Reputation Management in the Online Age*, p. 15.

⁴⁰ Siekiant nesikartoti, toliau šiame darbe bus vartojama tik garbės ir orumo sąvoka, tačiau, ją vartodamas, autorius turi omenyje ir dalykinę reputaciją, nebent darbe yra nurodoma kitaip.

II. Socialinių tinklų samprata

Interneto tarpininkai suteikia galimybę sąveikauti fiziniams ir juridiniams asmenims internetinėje erdvėje. Kai kurie interneto tarpininkai, kaip, pavyzdžiui, socialiniai tinklai, leidžia jų naudotojams keistis vartotojų kuriamą informaciją, kiti renka informaciją ir suteikia įvairias paieškos sistemas. Dar kiti suteikia galimybę pirkti ir parduoti įvairias prekes⁴¹.

Visų pirma, pažymėtina, kad nėra vieno unikalaus socialinių tinklų apibrėžimo⁴². Kalbant bendrai, socialiniai tinklai yra platformos, leidžiančios jų naudotojams tarpusavyje keistis įvairaus pobūdžio ir formos informaciją, žinutėmis, o kartais ir darbu⁴³. Palyginti su kitais interneto tarpininkais, socialiniai tinklai yra ypatingi tuo, kad jie skatina žmones greitai aptarti įvairius socialinius reikalus⁴⁴. Dažnai socialinių tinklų sąvoka yra minima kartu su terminu *Web 2.0*, žyminčiu specifinį komunikacijos būdą tarp internetinių paslaugų vartotojų, kai paslaugų ir turinio kontrolė yra perleidžiama jiems patiems, suteikiant galimybes laisvai kurti, naudotis informacija⁴⁵. Todėl socialiniai tinklai gali būti apibūdinami kaip internete veikiančios platformos (interneto tarpininkai), ideologiškai ir technologiškai paremtos *Web 2.0*, leidžiančios kurti ir keistis vartotojų generuojamu turiniu⁴⁶. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, apibrėždama vartotojų generuojamą turinį, nurodo, kad tai yra neprofesionaliai sukurtas turinys, kuris yra viešai prieinamas internete bei reikalaujantis tam tikro kūrybiškumo⁴⁷. Pažymėtina, kad dauguma socialinių tinklų neriboja savo naudotojų rato, t. y. prisijungti prie jų gali iš esmės bet kuris asmuo. Socialiniai tinklai leidžia jų naudotojams pasiekti vienas kitą ir paskleisti informaciją vos vienu mygtuko paspaudimu⁴⁸. Juose skelbiamas turinys yra nuolat kintantis: didžioji dalis socialinių tinklų

⁴¹ Europos tarybos Ministrų kabineto rekomendacijos CM/Rec(2018)2 dėl interneto tarpininkų vaidmens ir atsakomybės [interaktyvus; žiūrėta 2020 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/1680790e14>>.

⁴² KOLTAY, A. *New Media and Freedom of Expression Rethinking the Constitutional Foundations of the Public Sphere*. Hart Publishing, p.146.

⁴³ ZARSKY T. *Law and online social networks: Mapping the challenges and promises of user-generated information flows*.

⁴⁴ CORY B. *Trending Now: The Role of Defamation Law in Remediating Harm from Social Media Backlash*, p. 434 [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/pepplr44&id=440&men_tab=srcresults>.

⁴⁵ GRIGAS V., et al. *Šiuolaikinės medijos ir informacija: požeminiai garažai Google karalystėje*. Vilnius: Akademine Leidyba, 2016, p. 112. Žiūrėta: ALEKSYNAITĖ, G. *Socialinių tinklų atsakomybė už jų vartotojų skelbiamą informaciją*: magistro darbas. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2019.

⁴⁶ CORINNE T. *Regulating content on social media. Copyright, terms of service and technological features*, p. 19.

⁴⁷ Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos atlikta studija. *Participative Web: User-Created Content* [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.oecd.org/sti/38393115.pdf>>.

⁴⁸ DAXTON R. S. *Social media and the law*. 2017, p. 9.

yra pagrįsti nuolat atsinaujinančio naujienų srauto formatu, kai vartotojams matomas turinys atsinaujina, vos tik kažkas iš jų kontaktuose esančių ar sekamų vartotojų įsikelia ar parašo naują pranešimą, ar kitaip prisideda prie interneto turinio kūrimo. Toks nuolatinis interneto turinio atsinaujinimas, lemiamas kiekvieną akimirką įkeliamos informacijos srauto, sukuria itin daug turinio⁴⁹. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad socialinių tinklų platformų valdytojai atlieka pasyvų vaidmenį, jie patys, iš esmės, netikrina vartotojų talpinamo turinio, o tai lemia, kad socialiniuose tinkluose yra talpinama itin daug vartotojų sugeneruoto turinio. Pastebėtina, kad būtent dėl pasyvaus vaidmens turinio tikrinimu aspektu, socialiniai tinklai yra laikytini prieglobos paslaugos teikėjais 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2000/31/EB, dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje prasme.

Vokietijos Tinklų įgyvendinimo įstatymas (vok. *Netzwerkdurchsetzungsgesetz*)⁵⁰, kuris buvo priimtas, siekiant sumažinti neteisėto turinio kiekį socialiniuose tinkluose, pateikia socialinių tinklų valdytojų apibrėžimą. Šiame įstatyme yra nurodoma, kad socialinių tinklų valdytojai – telemedijos paslaugų tiekėjai, kurie, siekdami pelno, valdo interneto platformas, sukurtas leisti naudotojams dalintis bet koku turiniu su kitais naudotojais ar padaryti tokį turinį prieinamu viešai. EŽTT nurodo, kad socialiniai tinklai, kaip komunikacijos internete forma, tapo viena svarbiausių priemonių, kurią pasitelkę individai naudojami saviraiškos laisve, o kartu socialiniai tinklai suteikia galimybę dalyvauti veiklose bei diskusijose dėl politinių bei kitų su viešuoju interesu susijusių klausimų⁵¹. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijoje CM/Rec(2012)4 dėl žmogaus teisių apsaugos socialiniuose tinkluose⁵² yra nurodoma, kad socialiniai tinklai yra svarbi didėjančio žmonių skaičiaus gyvenimo dalis. Šioje rekomendacijoje, be kita ko, nurodoma, kad socialiniai tinklai yra priemonė skirta paprastai ir masinei komunikacijai tarp individų. Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiasis Teismas byloje *Packingham v. North Carolina* pripažino, kad šiuo metu

⁴⁹ EDWARDS L.; WAELDE C. *Online Intermediaries and Liability for Copyright Infringement*. Geneva, WIPO Workshop Keynote Paper, 2008 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą:

<<https://www.era.lib.ed.ac.uk/bitstream/handle/1842/2305/wipoonlineintermediaries.pdf;jsessionid=D0DE5073C7F4D56808B389B83D2F3550?sequence=1>>, p. 15. Žiūrėta: ALEKSYNAITĖ, G. *Socialinių tinklų atsakomybė už jų vartotojų skelbiamą informaciją*: magistro darbas. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2019.

⁵⁰ Vokietijos Tinklų įgyvendinimo įstatymas. Nr. BGBl. I S. 3352 [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.bmjv.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/Dokumente/NetzDG_engl.pdf?__blob=publicationFile&v=2>.

⁵¹ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2012 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje *Yildirim v Turkey*. Paraiškos Nr. 3111/10.

⁵² Europos Tarybos Ministrų Kabineto rekomendacijos CM/Rec(2012)4 dėl žmogaus teisių apsaugos, teikiant socialinių tinklų paslaugas.

socialiniai tinklai yra pati svarbiausia vieta, kurioje yra keičiamasi požiūriais⁵³. Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiojo Teismo teisėjas Anthony Kennedy apibūdino „Facebook“ ir panašius socialinius tinklus, kaip šiolaikinį viešųjų forumų ekvivalentą. Paaškindamas šią savo mintį, teisėjas Anthony Kennedy nurodė, kad socialinio tinklo „Facebook“ naudotojai su savo draugais gali ginčytis dėl religijos ar politikos ar kelti savo atostogų nuotraukas. Socialinio tinklo „LinkedIn“ naudotojai gali ieškoti sau darbo, o socialiniame tinkle „Twitter“ gali įsitraukti į debatus su savo išrinktais politikais⁵⁴. Rumunijos Aukščiausiasis Teismas apibrėžė socialinius tinklus kaip virtualią terpę, kurioje reiškiamos asmenų idėjos, nuomonės, viešoji informacija⁵⁵.

Socialiniai tinklai gali būti skirstomi į keturias pagrindines grupes⁵⁶:

1. Socialiniai tinklai paremti reitingavimu ir klientų atsiliepimais, pavyzdžiui, „LinkedIn“. Tokie socialiniai tinklai yra naudojami darbuotojų paieškai, kuriant bendrovės arba paties darbuotojo įvaizdį.
2. Socialiniai tinklai skirti komunikacijai, savo minčių rašymui, informacijos apie aktualiu metu vykstančius įvykius dalinimuisi, pavyzdžiui, „Twitter“, „Facebook“. Tokie socialiniai tinklai yra naudojami pristatant naujas politikas, krizių komunikacijai ir t.t.
3. Socialiniai tinklai skirti bendruomeniškumui palaikyti. Juose vyrauja mažiau formalus bendravimo stilius, interaktyvus bendravimas uždaresnėse grupėse, pavyzdžiui, „Facebook“. Tokie socialiniai tinklai yra skirti dalintis asmeninio pobūdžio informacija.
4. Socialiniai tinklai skirti dokumentų ir vaizdo įrašų dalinimuisi, pavyzdžiui „YouTube“, „Slideshare“.

Žinoma, aukščiau pateiktas skirstymas yra bendro pobūdžio bei nėra privalomas. Visuose socialiniuose tinkluose gali būti skleidžiamas įvairus turinys dėl didelės laisvės, kuri yra suteikiama socialiniuose tinkluose, pavyzdžiui socialinis tinklas „Facebook“ dėl savo įvairiapusisškumo galėtų būti priskirtas iš esmės bet kuriai aukščiau nurodytai kategorijai. Tačiau, autoriaus nuomone, nurodytas skirstymas leidžia teigti, kad socialiniai tinklai yra

⁵³ Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiasis Teismas. 2019 m. liepos 19 d. sprendimas byloje *Packingham v. North Carolina*.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ REMUS R.; VERTES-OLTEANU, A. *Freedom of Expression. Some Considerations for the Digital Age*, p. 12 [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/juseciv2019&id=16&men_tab=srchresults>.

⁵⁶ CAROLYN E. *The Power of Social Media: Legal Issues and Best Practises for Utilities Engaging Social Media*, p. 4-5 [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/energy32&id=11&men_tab=srchresults>.

įvairūs, kiekvienas jų turi savo specifiką bei galima išskirti tam tikrą turinį, kuris vyrauja kiekvieno tipo socialiniame tinkle.

Pažymėtina, kad, nors visus socialinius tinklus vienija tai, kad juose vyrauja individualus tekstinis, garsinis bei vizualinis vartotojų generuojamas turinys⁵⁷, tačiau, kaip jau minėta, kiekvienas socialinis tinklas yra savitas, turintis savo specifiką. Saviraiškos laisvė juose pasireiškia skirtingai – „Facebook“ asmenys paprastai dalinasi savo kasdieniais pastebėjimais bei nuomonėmis, talpina savo atostogų nuotraukas. „Instagram“ naudotojai paprastai dalijasi savo nuotraukomis, trumpomis istorijomis bei vaizdo įrašais. „LinkedIn“ socialiniame tinkle dažniausiai vyrauja formalaus pobūdžio bendravimas, jame asmenys dalinasi informacija, susijusia su profesiniu gyvenimu. Tuo tarpu „YouTube“ naudotojai tarpusavyje dalijasi vaizdo įrašais. Be to, socialiniai tinklai skiriasi ir tuo, kaip naudotojai gali reguliuoti savo skleidžiamo turinio matomumą. Pavyzdžiui, „Facebook“ naudotojai gali kontroliuoti, ką jie prideda kaip savo draugus ir, kas mato jų skleidžiamą turinį. Kai tuo tarpu „Twitter“ naudotojai praktiškai negali kontroliuoti, kas mato jų skleidžiamą turinį⁵⁸.

Taigi socialiniai tinklai yra suprantami kaip interneto tarpininkai, kurių naudotojai bei socialinių tinklų kontrolės (informacijos filtravimo) gali kurti bei tarpusavyje keisti tekstiniu, garsiniu bei vizualiniu vartotojų generuojamu turiniu. Šiuo metu socialiniai tinklai yra tapę viena svarbiausių komunikacijos priemonių, kuria asmenys įgyvendina saviraiškos laisvę.

⁵⁷ CORINNE T. *Regulating content on social media. Copyright, terms of service and technological features*, p. 20.

⁵⁸ MCGOLDRICK D. *The limits of Freedom of Expression on Facebook and Social Networking Sites: A UK Perspective 2019. Oxford University press*, p. 148.

III. Garbės ir orumo apsaugos bei saviraiškos laisvės sąveika socialiniuose tinkluose

Saviraiškos laisvė yra viena iš esminių žmogaus teisių, sauganti asmenų nuomonės laisvę bei laisvę gauti įvairaus pobūdžio informaciją ir idėjas⁵⁹. Europoje saviraiškos laisvę saugo Konvencijos⁶⁰ 10 str., kurio 1 d. numato, kad kiekvienas turi teisę į saviraiškos laisvę. Ši teisė apima laisvę turėti savo nuomonę, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas. Iš esmės identiška saviraiškos laisvės apsauga yra įtvirtinta ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos⁶¹ 11 str. 1 d., kurioje papildomai nurodoma, kad valstybių sienos bei valdžios institucijų veikla neturi trukdyti asmenims įgyvendinant saviraiškos laisvę. EŽTT saviraiškos laisvę vertina kaip vieną esminių demokratinės visuomenės pagrindų ir vieną svarbiausių jos pažangos bei kiekvieno individo raidos sąlygų. EŽTT praktikoje yra pabrėžiama, kad ši laisvė taikytina ne tik informacijai arba idėjoms, kurios priimamos palankiai, laikomos neužgauliomis ar nevertomis dėmesio, bet ir toms, kurios įžeidžia, šokiruoja ar trikdo. Tokie yra pliuralizmo, tolerancijos ir liberalumo, be kurių negalėtų būti demokratinės visuomenės, reikalavimai⁶². Konstitucijos 25 str. numato, kad žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrinoje yra laikomasi pozicijos, kad konstitucinė laisvė nekliudomai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas yra vienas iš atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės, demokratinės valstybės pagrindų. Ši laisvė – svarbi įvairių Konstitucijoje įtvirtintų asmens teisių ir laisvių įgyvendinimo prielaida, kadangi asmuo gali visavertiškai įgyvendinti daugelį savo konstitucinių teisių ir laisvių tik turėdamas laisvę nekliudomai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją⁶³. Atitinkamai, Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo⁶⁴ (toliau – „Visuomenės informavimo įstatymas“) 4 str. 1 d. yra numatyta, kad kiekvienas asmuo turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus, nevaržomai rinkti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas.

⁵⁹ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1986 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *Lingens v. Austria*, paraiškos nr. 9815/82. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1976 m. gruodžio 7 d. sprendimas byloje *Handyside v. The United Kingdom, Application, Paraiškos nr. 5493/72*.

⁶⁰ Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. Nr. 40-987.

⁶¹ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OJ C 2000, 364/01, 18/12/2000.

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2014 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Posūkis“, UAB „Geruda“, UAB „Jurgena“ v. VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija, K. M., A. R., D. L. Nr. 3K-3-234/2014.

⁶³ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2012 m. spalio 23 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio ir 14 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 71-1706.

Pažymėtina, kad internetas, kuriame ir veikia socialiniai tinklai, skatindamas visuomenę siekti, gauti ir skleisti informaciją be jokių trikdžių, atlieka svarbų vaidmenį saviraiškos laisvės atžvilgiu⁶⁵. Šiuolaikiniame pasaulyje informacija sklinda ir pasiekia didelę auditoriją akimirksniu. Interneto amžius sukūrė kone idealias sąlygas asmenų saviraiškos laisvei, nes šiuo metu nebereikia storų laikraščių, populiariausių televizijos kanalų – interneto erdvė suteikia galimybę greitai sužinoti gausybę nuomonių, faktų, jų interpretacijų, bei patiems asmenims dalyvauti skleidžiant ir komentuojant tokią informaciją. Per kelias minutes galima apsikeisti nuomonėmis ir žiniomis su šimtatūkstantine auditorija. XXI a. pirmojo dešimtmečio visuomenės interneto vartojimo tendencijos rodo, kad profesionalioji žiniasklaida ir žurnalistika savo pozicijas pamažu užleidžia *Web 2.0* interneto erai, pasaulio interneto tinklą pavertusiai 1,6 mlrd. interneto vartotojų ištiesą parą trunkančių debatų erdve⁶⁶. Internetas plečia ir papildo saviraiškos laisvės galimybes: žmonės gali greičiau ir patogiau keistis nepalyginti didesniu informacijos kiekiu⁶⁷.

Šiame kontekste svarbu atkreipti dėmesį į EŽTT išaiškinimus, pateiktus byloje *Ahmed Yildirim v. Turkey*⁶⁸. Šioje byloje EŽTT patvirtino, kad internetas šiais laikais tapo viena pagrindinių saviraiškos laisvės priemonių. Be to, EŽTT pažymėjo, kad valstybės negali imtis neproporcingų ir pernelyg suvaržančių teisinių priemonių, nes, priešingu atveju, interneto naudotojų teisės nebūtų užtikrinamos. Panašios nuomonės laikosi ir Europos Taryba rekomendacijose CM/Rec(2018)2 dėl interneto tarpininkų atsakomybės ir vaidmens. Pastaroji institucija nurodo, kad valstybės turi pareigą susilaikyti nuo saviraiškos laisvės ir kitų žmogaus teisių apribojimų skaitmeninėje erdvėje. Jos taip pat turi pozityvią pareigą apsaugoti žmogaus teises ir sukurti saugią aplinką, leidžiančią kiekvienam dalyvauti viešosiose diskusijose ir reikšti savo nuomonę be baimės, įskaitant ir tokią kuri žeidžia, šokiruoja⁶⁹. Europos Taryba taip pat yra pažymėjusi, kad internetas bei socialiniai tinklai kartu su kitomis informacijos ir komunikacijos technologijomis pasitarnauja, skatinant naudotis esminėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis. Be to, socialiniai tinklai gali prisidėti prie demokratijos ir

⁶⁵ Europos tarybos Ministrų kabineto rekomendacijos CM/Rec(2018)2 dėl interneto tarpininkų vaidmens ir atsakomybės [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/1680790e14>>.

⁶⁶ ŠINDEIKIS A. Saviraiškos laisvė v. asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010.

⁶⁷ MEŠKAUSKAITĖ L. *Žiniasklaidos teisė*. Monografija, p. 115.

⁶⁸ Europos Žmogaus Teisių Teismas. *2012 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje Yildirim v. Turkey, paraiškos nr. 3111/10*.

⁶⁹ Europos tarybos Ministrų kabineto rekomendacijos CM/Rec(2018)2 dėl interneto tarpininkų vaidmens ir atsakomybės [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/1680790e14>>.

socialinės sanglaudos lygio gerinimo⁷⁰. Šiame kontekste pastebėtina, kad Europos Komisija laikosi pozicijos, jog socialiniai tinklai turi ypatingą socialinę atsakomybę⁷¹. Jie turi apsaugoti savo naudotojus nuo jų teisių pažeidimų, kadangi neteisėto turinio skleidimas socialiniuose tinkluose gali pakirsti žmonių pasitikėjimą skaitmenine rinka bei kliudyti tolimesniam tokių platformų ekonominiam vystymuisi šioje rinkoje⁷². Be to, Jungtinių Tautų specialusis pranešėjas dar 2011 m. gegužės 16 d. pabrėžė interneto, kaip platformos, leidžiančios asmenims dalintis savo nuomone ir rasti objektyvią informaciją, svarbą bei nurodė, kad valstybės neturėtų imtis neadekvačių sankcijų internete veikiančių platformų atžvilgiu, nes tokios sankcijos gali lemti atgrasomąjį poveikį (angl. *chilling effect*) nuo saviraiškos laisvės naudojimosi⁷³. Pagaliau, pastebėtina, kad Jungtinių Valstijų Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, jog nepaisant teisinių iššūkių, kylančių taikant teisę naujoms technologijoms, pagrindiniai principai, kaip saviraiškos laisvės, niekur nedingsta juos taikant naujoms ir specifinėms komunikacijos formoms⁷⁴.

Pažymėtina, kad nors diskusijoms internete būdingos aštresnės, „natūralios“ kalbos konstrukcijos, didesnis emocionalumo lygis, vis dėlto jose taip pat turi būti paisoma pagarbos kito asmens teisėms principo. Jei komentarais ar kitokio pobūdžio pranešimais siekiama nepagrįstai pulti asmenį, turint tikslą jį įžeisti, tai nesuderinama su saviraiškos laisve⁷⁵. Taigi ir socialinių tinklų naudotojai, įgyvendindami saviraiškos laisvę, privalo gerbti kitų naudotojų teises ir laisves⁷⁶, jie negali talpinti turinio, kuris pažemintų kito asmens garbę ir orumą. Deja, socialiniuose tinkluose saviraiškos laisvė dažnai realizuojama netinkamai – Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriatas pažymi, kad informacijos sklaidimui socialiniuose tinkluose tapus prieinamu kone kiekvienam, juose yra beatodairiškai

⁷⁰ Europos Tarybos Ministrų Kabineto rekomendacijos CM/Rec(2012)4 dėl žmogaus teisių apsaugos, teikiant socialinių tinklų paslaugas.

⁷¹ Socialinių tinklų platformų svarbą ypatingai gerai iliustruoja faktas, kad Facebook vadovas Mark Zuckerberg dėl kilusio *Cambridge Analytica* skandalo buvo priverstas duoti paaiškinimus tiek Jungtinių Amerikos Valstijų kongresui, tiek Europos Parlamentui [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.businessinsider.com/mark-zuckerberg-european-parliament-testimony-wasted-opportunity-facebook-2018-5>>, <<https://www.nytimes.com/2018/04/10/us/politics/mark-zuckerberg-testimony.html>>.

⁷² Europos komisijos komunikatas dėl neteisėto turinio internetinėse platformose [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/communication-tackling-illegal-content-online-towards-enhanced-responsibility-online-platforms>>.

⁷³ Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos studija. *Research on Inappropriate, Defamatory and Hate Speech in Media in Montenegro*. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.osce.org/mission-to-montenegro/441952?download=true>>.

⁷⁴ KELLY E. M.; ZANSBERG D. S. *140 Characters of Defamation. The Developing Law of Social Media Libel*, p. 8.

⁷⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismas. *2009 m. spalio 16 d. sprendimas byloje Wojtas-Kaletka v. Poland, paraiškos nr. 20436/02*.

⁷⁶ Europos Tarybos Ministrų Kabineto rekomendacijos CM/Rec(2012)4 dėl žmogaus teisių apsaugos, teikiant socialinių tinklų paslaugas.

piktnaudžiaujama teise skleisti informaciją ir yra varžomos kitų asmenų teisės – sukuriamas socialinių tinklų vartotojų teisių ir pareigų disbalansas⁷⁷. Todėl saviraiškos laisvės plėtojimas internete veikiančiuose socialiniuose tinkluose, taip pat kelia ir susirūpinimą, kaip apsaugoti fizinius ir juridinius asmenis nuo galimų jų teisių pažeidimų⁷⁸.

Šiame kontekste pastebėtina, kad, nors saviraiškos laisvė yra viena pagrindinių žmogaus laisvių, tačiau ši laisvė nėra absoliuti. Konstitucijos 25 str. 2 d. nuostatos, kad žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas, negalima aiškinti kaip leidžiančios informacijos laisve naudotis taip, kad būtų pažeistos Konstitucijos 25 str. 3 d. minimos vertybės: žmogaus sveikata, garbė ir orumas, privatus gyvenimas, dorovė ar konstitucinė santvarka⁷⁹. Be to, iš EŽTT plėtojamų jurisprudencijos matyti, kad demokratinėje visuomenėje leistinos kritikos ribos, netgi diskutuojant svarbiais bendrojo intereso klausimais, priklauso nuo poreikio gerbti kitų asmenų reputaciją ir teises, vengiant įžeidžiamo pobūdžio formuluočių⁸⁰. Taigi teisės skleisti informaciją apribojimus lemia jos santykis su kitomis teisinėmis vertybėmis – asmens garbe ir orumu, privatumu, gera reputacija⁸¹. Tiksliau, saviraiškos laisvė yra teisėta tol, kol nepažeidžia kito asmens garbės ir orumo – kai asmuo, įgyvendindamas savo saviraiškos teisę, pažeidžia kito asmens garbę ir orumą, jam yra taikoma teisinė atsakomybė⁸². Toks teisinis reguliavimas ir teismų praktika yra vertintina teigiamai, nes nepagrįstas asmens socialinio vertingumo mažinimas, suteikiant didesnę svorį saviraiškos konstitucinei teisei, gali būti žalingas formuojant teisingą ir darnią pilietinę visuomenę bei teisinę valstybę⁸³. Taigi, nagrinėjant garbės ir orumo gynimo bylas,

⁷⁷ Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos 2015-2016 metų visuomenės informavimo demokratinės kultūros plėtros gairėse, 2018 [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zeit.lt/data/public/uploads/2018/04/2017-metu-apzvalga-v.-6-1.pdf>>.

⁷⁸ MEŠKAUSKAITĖ L. *Žiniasklaidos teisė*. Monografija, p. 115.

⁷⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2004 m. sausio 26 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 straipsnio 4 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija), 2 straipsnio 1 dalies (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 4 straipsnio 2 dalies (1998 m. gruodžio 10 d. redakcija), 13 straipsnio (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 30 straipsnio 1 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) bei 44 straipsnio 4 dalies (2002 m. birželio 20 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos vyriausybės 2001 m. sausio 22 d. nutarimu nr. 67 "dėl alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių patvirtinimo" patvirtintų alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių 7 bei 9 punktų (2001 m. sausio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

⁸⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2000 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Constantinescu v. Romania*, paraiškos nr. 28871/95.

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2015 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje *V. S. v. UAB „Dimstis“, K.G. Nr. 3K-3-260-695/2015*.

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas.

⁸³ ŠINDEIKIS A. *Saviraiškos laisvė v. asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika: daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010.

yra būtina derinti dvi konstitucines vertybes – saviraiškos laisvę bei asmens garbę ir orumą⁸⁴. Kiekvienu atveju yra būtina surasti teisingą pusiausvyrą tarp šių dviejų konstitucinių vertybių⁸⁵.

Šiame kontekste yra aktuali EŽTT praktika, kurioje teismas, analizuodamas klausimą dėl teisės į saviraiškos laisvę ir asmens reputacijos gerbimą teisingos pusiausvyros nustatymo, yra nurodęs svarbiausius (susistemintus) kriterijus, t. y.: viešos diskusijos prisidėjimas prie bendrojo intereso klausimo, asmens (subjekto), apie kurį diskutuojama, pobūdis (žinomumas ar pan.), šio asmens (subjekto) ankstesnis elgesys, skelbiamos informacijos gavimo būdas ir tikrumas, publikacijos turinys, forma ir padariniai; taikomos sankcijos griežtumas⁸⁶. Manytina, kad teismai, nagrinėdami garbės ir orumo pažeidimo socialiniuose tinkluose bylas, turėtų vadovautis aukščiau nurodytais kriterijais bei kiekvienu atveju įvertinti socialinio tinklo specifiką. Be to, teismai turėtų atsižvelgti ir į aukščiau nurodytą teisinį reguliavimą ir teismų praktiką, kuriuose yra laikomasi pozicijos, jog internetas ir jame veikiančios socialiniai tinklai užima itin svarbų vaidmenį įgyvendinant saviraiškos laisvę, todėl kiekvienas sprendimas apriboti saviraiškos laisvę turėtų būti proporcingas, pasvertas ir tinkamai motyvuotas. Priešingu atveju, būtų sukeliamas atgrasomasis poveikis (*angl. chilling effect*) naudotis socialiniais tinklais. Atsižvelgdamas į tai, autorius teigiamai vertina LAT praktiką dėl internete kilusių ginčų, kurioje yra nurodoma, kad, nagrinėjant garbės ir orumo gynimo bylas, be kita ko, svarbu įvertinti diskusijų vietą (internetinę erdvę), kuri neišvengiamai diktuoja specifinius saviraiškos laisvės ribojimo reikalavimus⁸⁷. Autorius taip pat sutinka, su Algimantu Šindeikiu, kuris teigia, jog modernios elektroninės žiniasklaidos gausa, jos specifiška iš teisės reikalauja naujų balansavimo metodų⁸⁸. Pažymėtina ir tai, kad analizuojant EŽTT praktiką galima matyti, jog EŽTT internetą vertina skirtingai⁸⁹. Kai kuriuose sprendimuose EŽTT akcentuoja interneto svarbą informuoti visuomenę jai svarbiais klausimais⁹⁰. Kituose sprendimuose EŽTT yra pastebėjęs, kad internete patalpinta informacija

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas.

⁸⁵ MIKELĖNAS V. *Asmens reputacijos gynimas*. Teisė, 1996, t. 27, p. 19-40.

⁸⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2012 m. vasario 7 d. sprendimas byloje *Axel Springer AG v. Germany (GC)*, paraiškos nr. 39954/08. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2014 m. sausio 16 d. sprendimas byloje *Tierbefeuer e.v. v. Germany*, paraiškos nr. 45192/09.

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vedautos autotransportas“ v. S.G. Nr. 3K-3-30/2014*.

⁸⁸ ŠINDEIKIS A. *Saviraiškos laisvė v. asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010.

⁸⁹ OSTER J. *European and International Media Law*, p. 45.

⁹⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2005 m. spalio 25 d. sprendimas byloje *Wypych v. Poland*, paraiškos nr. 2428/05. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2018 m. spalio 13 d. sprendimas byloje *Times Newspapers Ltd v.*

padidina jos neigiamą poveikį⁹¹. Todėl sutiktina su teisės doktrinoje nurodoma pozicija, kad, nagrinėjant bylas, susijusias su saviraiškos laisve internete bei balansuojant tarp kelių teisinių gėrių, yra būtina įvertinti tiek interneto prisidėjimą prie viešojo intereso, tiek interneto sustiprinamą neigiamą poveikį⁹².

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad siekiant surasti tinkamą saviraiškos laisvės bei asmens garbės ir orumo apsaugos balansą socialiniuose tinkluose yra būtina įvertinti, kad internete veikiantys socialiniai tinklai šiolaiškinėje visuomenėje yra fundamentalios priemonės, kurių pagalba asmenys gali naudotis saviraiškos laisve, tačiau kartu informacijos patalpinimas tokiose platformose gali padidinti jos neigiamą poveikį.

United Kingdom, paraiškos nr. 64367/14. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2012 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje Yidirim v. Turkey, paraiškos nr. 3111/10.

⁹¹ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2009 m. liepos 16 d. sprendimas byloje Willem v. France, paraiškos nr. 10883/05.

⁹² OSTER J. *European and International Media Law*, p. 46.

IV. Garbės ir orumo pažeidimai socialiniuose tinkluose

Siekiant tinkamai išanalizuoti garbės ir orumo pažeidimus socialiniuose tinkluose, visų pirma, yra tikslinga iširti garbės ir orumo pažeidimų socialiniuose tinkluose specifika, išskirti tokiems pažeidimams būdingus ypatumus⁹³. Be to, reikia įvertinti, koks yra socialinių tinklų paskyrų valdytojų teisinis statusas, t. y. ar jie yra laikytini viešosios informacijos rengėjais (skleidėjais)⁹⁴. Nustačius tai, autoriaus nuomone, yra tikslinga iširti ir įvertinti mažiausiai teisiškai apibrėžtus ir daugiausiai klausimų keliančius garbės ir orumo pažeidimus socialiniuose tinkluose. Išanalizavęs visą šiam darbui aktualią medžiagą, autorius nustatė, kad garbės ir orumo pažeidimai socialiniuose tinkluose didžiausias problemas kelia informacijos klasifikacijai žinios ir nuomonės aspektu⁹⁵, kito asmens patalpinto įrašo (angl. *share*) pasidalinimo⁹⁶ bei specifinių (tik socialiniams tinklams būdingų) duomenų⁹⁷ teisiniu vertinimu. Būtent nurodyti probleminiai klausimai ir yra analizuojami šioje darbo dalyje.

4.1. Garbės ir orumo pažeidimų socialiniuose tinkluose specifika

Garbės ir orumo socialiniuose tinkluose pažeidimai (jų turinys) patys savaime nėra specifiniai. Kaip ir įprastais atvejais, jie gali pasireikšti užgauliojimais, patyčiomis, melagingų duomenų skleidimu ir t.t. Esminis skirtumas, kuo pasižymi tokie pažeidimai, yra jų specifinė pateikimo forma bei greitas pasiekiamumas⁹⁸. Socialiniuose tinkluose egzistuoja daugybė būdų pateikti informaciją. Informacija, žeminanti asmens garbės ir orumą socialiniame tinkle gali būti patalpinama kaip įrašas (angl. *post*), komentaras, tiesioginė transliacija, vaizdo įrašas, naujo profilio sukūrimas ir informacijos skleidimas per jį⁹⁹, ar net mygtuko „patinka“ paspaudimas. Be to, socialiniuose tinkluose patalpinti įrašai gali būti itin plačiai skleidžiami¹⁰⁰, jie

⁹³ Darbo 4.1. dalis.

⁹⁴ Darbo 4.2. dalis.

⁹⁵ Darbo 4.3. dalis.

⁹⁶ Darbo 4.4. dalis

⁹⁷ Darbo 4.5. dalis

⁹⁸ Socialiniams tinkams būdingą itin greitą juose talpinamų įrašų pasiekiamumą gerai iliustruoja šis pavyzdys – 2013 m. gruodžio 20 d. ponija Justine Sacco iš Jungtinės karalystės keliavo į Afriką. Prieš įlipdama į lėktuvą ji savo „Twitter“ paskyroje patalpino įrašą: „Keliauju į Afriką. Tikiuosi neužsikrėsiu AIDS. Juokauju, juk aš baltaodė!“ Tol, kol ji buvo lėktuve pastarasis įrašas paplito visame „Twitter“ tinkle – Twitteryje akimirksniu atsirado 100 000 įrašų, kaltinančių Justine Sacco, kad ji yra rasistė ir kad ji yra nekompetentinga savo darbui. Šie įrašai buvo prieinami ir per Google paiešką. Tai lėmė, kad Justine Sacco buvo atleista iš darbo. Toks fenomenas yra vadinamas socialinio tinklo neigiamu atsaku (angl. *social media backlash*). Jis pasižymi tuo, kad yra masiškai gadinama asmens reputacija bei nei vienas asmuo atskirai nesijaučia už tai atsakingas.

⁹⁹ DENNIS C. M. *Social Media Defamation and Reputation Management in the Online Age*, p. 15.

¹⁰⁰ LENG K. *Internet defamation and the online intermediary*, p. 1.

akimirksniu gali būti paskleisti tūkstančiams ar net milijonams žmonių. Atitinkamai, žala, padaryta garbės ir orumo pažeidimais socialiniuose tinkluose, pasižymi sparta ir geografiniu paplitimu¹⁰¹. Pagaliau, pastebėtina, kad socialiniai tinklai kaip platforma, kurioje yra daromi garbės ir orumo pažeidimai, dažnai sukuria neformalų pobūdį¹⁰², juose skleisti informaciją yra labai paprasta ir lengva¹⁰³, todėl dalis socialinių tinklų vartotojų dažnai savo atsakomybės net nesuvokia¹⁰⁴. Be to, socialiniai tinklai sudaro prielaidas skleisti netikslią, spontanišką informaciją. Štai, pavyzdžiui, socialiniame tinkle „Twitter“ galima patalpinti tik tokį įrašą, kuris neviršija 140 spaudos ženklų, o tai padidina neaiškios, painios, neišsamios ir dviprasmiškos informacijos sklaidimo galimybę. Be to, socialinis tinklas „Twitter“ yra sukurtas ir naudojamas komunikuoti trumpomis, spontaniškomis (*angl. top-of-the-head*) žinutėmis, taip sudarant prielaidas žinučių netikslumams¹⁰⁵.

Taigi, garbės ir orumo pažeidimai (jų turinys) socialiniuose tinkluose nėra specifiniai. Tačiau nuo kitose vietose ar platformose daromų garbės ir orumo pažeidimų pastarieji išsiskiria įvairia jų pateikimo forma bei itin greitu plitimu. Be to, socialiniai tinklai dėl savo specifikos dažnai sukuria neformalią aplinką.

4.2. Socialinių tinklų paskyrų valdytojų teisinis statusas

Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba nurodo, kad atvirų¹⁰⁶ socialinių tinklų paskyrų valdytojai yra laikytini viešosios informacijos rengėjais (skleidėjais)¹⁰⁷. Šioje darbo dalyje yra pateikiamas pastarosios Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos pozicijos vertinimas, pagrįstas aktualia teismų praktika bei teisės aktų nuostatomis. Pažymėtina, kad ši klasifikacija yra itin svarbi, nes asmenį pripažinus viešosios informacijos skleidėju ir (ar rengėju), jam būtų taikomos Visuomenės informavimo įstatymo nuostatos.

¹⁰¹ 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2000/31/EB, dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje preambulės 52 p.

¹⁰² WINN K. J.; WRIGHT B. *The Law of Electronic Commerce*, p. 7.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos 2015-2016 metų visuomenės informavimo demokratinės kultūros plėtros gairės, 2018 [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zeit.lt/data/public/uploads/2018/04/2017-metu-apzvalga-v.-6-1.pdf>>.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ KELLY E. M.; ZANSBERG D. S. *140 Characters of Defamation. The Developing Law of Social Media Libel*, p. 6.

¹⁰⁶ Socialinių tinklų paskyros gali būti atviros arba uždaros. Atvirose paskyrose sklaidžiamą turinį pamatyti gali bet kuris socialinio tinklo naudotojas, o uždaroje paskyroje tik tas asmuo, kuriam socialinio tinklo paskyros valdytojas leidžia matyti tokį turinį.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos rekomendacija socialinių tinklų valdytojams [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zeit.lt/data/public/uploads/2019/02/rekomendacija-soc.-tinkl.-vartotojams-pdf>>.

Štai, pavyzdžiui, Visuomenės informavimo įstatymo 22 str. 11 d. viešosios informacijos rengėjams ir (ar) skleidėjams numato net 10 pareigų, susijusių su jų skleidžiama informacija. Ši nuostata įpareigoja viešosios informacijos rengėjus ir (ar) skleidėjus būti objektyviais ir nešališkais, skleidžiant informaciją visuomenei, jos neiškraipyti, neskatinti neteisėtų ar desperatiškų veiksmų, neskelbti nepatikrintos, faktais neparemtos informacijos, saugoti ir gerbti žmogaus teisę į privatumą mirties ar ligos atveju, nepropaguoti rūkymo, girtavimo ar narkotikų vartojimo ir kt.

Visuomenės informavimo įstatymo 2 str. 80 d. nustato, kad viešosios informacijos rengėju yra laikomas visuomenės informavimo audiovizualinėmis priemonėmis paslaugos teikėjas, radijo programų transliuotojas, leidykla, kino, garso ar vaizdo studija, informacijos, reklamos ar viešųjų ryšių agentūra, redakcija, informacinės visuomenės informavimo priemonės valdytojas, nepriklausomas kūrėjas, žurnalistas ar kitas asmuo, rengiantys ar pateikiantys skleisti viešąją informaciją. Visuomenės informavimo įstatymo 2 str. 81 d. yra teigiama, kad viešosios informacijos skleidėju yra laikomas visuomenės informavimo audiovizualinėmis priemonėmis paslaugos teikėjas, retransliuotojas, asmuo, teikiantis Lietuvos Respublikos vartotojams televizijos programų ir (ar) atskirų programų platinimo internete paslaugas, radijo programų transliuotojas, informacinės visuomenės informavimo priemonės valdytojas ar kitas asmuo, skleidžiantis viešąją informaciją visuomenei ir atsakantis už tos informacijos teisėtumą. Taigi Visuomenės informavimo įstatymas nenumato baigtinio sąrašo asmenų, kurie galėtų būti laikomi viešosios informacijos skleidėjais ir rengėjais. Esminis dalykas, nustatant ar asmuo yra laikomas viešosios informacijos rengėju ir (ar) skleidėju, yra tas, ar asmuo skleidžia viešąją informaciją. Visuomenės informavimo įstatymas viešąją informaciją apibrėžia kaip informaciją, skirtą skleisti viešai¹⁰⁸. Viešoji informacija yra suprantama kaip visa viešai skleisti skirta informacija, neatsižvelgiant, ar tai yra informacijos rengėjo nuomonė, ar žinia¹⁰⁹.

Šiame kontekste pastebėtina, kad Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau - „LVAT“) praktikoje jau yra pateiktas internetinių tinklaraščių, kurie savo esme yra panašūs į socialinių tinklų paskyras, teisinis vertinimas būtent aptariamam aspektu. LVAT nutartyje, priimtoje administracinėje byloje Nr. A-444-70/2009¹¹⁰, išaiškino, jog atsižvelgiant į konkrečių fizinių asmenų - internetinių tinklaraščių autorių veiklos pobūdį ir jų vykdomas

¹⁰⁸ Visuomenės informavimo įstatymo 2 str. 79 d.

¹⁰⁹ Vilniaus apygardos administracinis teismas. 2016 m. lapkričio 11 d. sprendimas administracinėje byloje všį „Kantri medija“ v. V.S. Nr. eI-6370-764/2016.

¹¹⁰ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2009 m. balandžio 20 d. nutartis administracinėje byloje L.U. v. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija Nr. A-444-70/2009.

viešosios informacijos teikimo visuomenei funkcijas, jie gali būti pripažįstami *sui generis* informacinės visuomenės informavimo priemonių valdytojais, taigi ir viešosios informacijos rengėjais ir (ar) skleidėjais, o jų internetiniai tinklaraščiai – informacinės visuomenės informavimo priemonėmis Visuomenės informavimo įstatymo prasme. Be to, šioje nutartyje LVAT pažymėjo, kad Visuomenės informavimo įstatymą reikia aiškinti plačiai, apimant ne tik tradicines, bet ir šiuolaikines, nors tiesiogiai ir nereglamentuotas elektroninių visuomenės informavimo priemonių formas, dėmesį kreipiant ne į formaliuosius tokių informavimo priemonių organizavimo požymius, o į jų realiai vykdomas funkcijas. Taigi, vadovaujantis LVAT pateiktais išaiškinimais, galima teigti, kad socialinių tinklų paskyrų valdytojai taip pat gali būti laikomi viešosios informacijos rengėjais (skleidėjais). Šiame kontekste pastebėtina, kad EŽTT byloje *Einarsson v. Iceland*¹¹¹ vertino, ar asmens socialiniame tinkle „Instagram“ patalpinta įžeidžianti nuotrauka su žeminančio pobūdžio aprašymu, yra laikytina viešo pobūdžio informacija. Pažymėtina, kad šią nuotrauką patalpinusio asmens „Instagram“ paskyra buvo atvira – tai reiškia, kad „Instagram“ paskyroje patalpintus įrašus galėjo matyti ne tik asmens sekėjai, bet ir bet kuris kitas socialinio tinklo „Instagram“ naudotojas. Atsižvelgdamas į tai, EŽTT sprendė, kad patalpinta informacija (nuotrauka su įžeidžiančiu prierišu) buvo vieša.

Taigi, vadovaujantis aukščiau pateiktais LVAT ir EŽTT išaiškinimais, galima pagrįstai teigti, kad atvirų socialinių tinklų paskyrų valdytojai galėtų būti pripažinti viešosios informacijos rengėjais (skleidėjais). Toks aiškinimas yra teisingas ir suprantamas, kadangi priešingas Visuomenės informavimo įstatymo 2 str. 80 d. ir 81 d. aiškinimas sudarytų prielaidas piktnaudžiauti socialiniais tinklais – tuo atveju, jeigu socialinių tinklų paskyros valdytojai jokiais atvejais nebūtų pripažįstami viešosios informacijos rengėjais (skleidėjais), žurnalistai ar kiti viešosios informacijos rengėjai (skleidėjai) galėtų susikurti paskyras socialiniuose tinkluose, talpinti juose informaciją ir vien dėl to, kad pasirinko informaciją skleisti socialiniame tinkle, išvengti įvairių Visuomenės informavimo įstatymo reikalavimų, numatytų jų veiklai.

Tačiau, autoriaus nuomone, kiekvienas atviros socialinio tinklo paskyros valdytojas neturėtų būti pripažintas viešosios informacijos rengėju (skleidėju), kadangi net ir asmenys, kurių socialinių tinklų paskyros yra atviros, dažnai juose viešina asmeninio pobūdžio informaciją, pavyzdžiui, atostogų ar valgomo maisto nuotraukas. Todėl autorius vienareikšmiškai nepritaria šios dalies pradžioje pateiktai Lietuvos Respublikos žurnalistų

¹¹¹ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2017 m. spalio 7 d. sprendimas byloje *Einarsson v. Iceland*, paraiškos nr. 24703/15.

etikos inspektoriaus tarnybos pozicijai, kad visi viešųjų socialinių tinklų paskyrų valdytojai yra viešosios informacijos rengėjai (skleidėjai). Toks Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų aiškinimas būtų pernelyg formalus bei neatitiktų šio įstatymo tikslų bei prasmės. Pripažinus kiekvieną viešojo socialinio tinklo paskyros valdytoją viešosios informacijos rengėju (skleidėju), pastarasis patirtų neadekvačius savo teisių suvaržymus. Pavyzdžiui, fizinis asmuo, turėdamas atvirą socialinio tinklo paskyrą, net prieš skelbdamas atostogų nuotraukas su tam tikrais priedais apie savo patirtis ir išpūdžius, patirtus atostogose, privalėtų būti objektyvus, nešališkas, paremti skleidžiamus duomenis faktais, kaip to reikalauja Visuomenės informavimo įstatymo 22 str. 11 d. Be to, būtų visiškai nelogiška taikyti tokius pat standartus žurnalistui ar radijo programų transliuotojui¹¹² bei eiliniam fiziniam asmeniui, kuris, susikūręs socialinio tinklo paskyrą, nepakeitė jos nustatymų ir nepadarė paskyros uždara. Todėl sutikinta su profesoriumi Dominic McGoldrick, kuris teigia, jog nėra adekvatu taikyti tokius pat aukštus standartus žurnalistams, masinės komunikacijos priemonėms bei fiziniams asmenims¹¹³. Autoriaus nuomonę patvirtina ir Peperdino teisės mokyklos mokslininkės Cory Batza išreikšta pozicija, kad vien socialinio tinklo paskyros turėjimas savaime nereiškia, kad asmuo skleidžia viešąją informaciją. Ši mokslininkė taip pat teigia, kad, atsižvelgiant į tai, jog naudojimasis socialiniais tinklais yra labai paplitęs, naudotojai tikrai nesitiki, kad pateks į viešumą vien susikurdami socialinio tinklo profilį, o teismai tokiais atvejais turėtų vertinti įrašų bei žinučių turinį, socialinio tinklo naudojimo istoriją¹¹⁴. Tik išanalizavus šiuos faktorius, galima spręsti, ar socialinio tinklo paskyroje yra skleidžiama viešoji informacija, ar paprasčiausiai asmeninė, privataus pobūdžio informacija, kuria dalindamasis asmuo, net neturi tikslo ją viešinti plačiam asmenų ratui. Pagaliau, nurodomą autoriaus poziciją netiesiogiai patvirtina ir Vilniaus apygardos administracinio teismo 2018 m. kovo 29 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eI-663-171/2018¹¹⁵, kuriame nurodyta, jog nepaisant to, kad nuotraukas į socialinio tinklo „Facebook“ paskyrą asmuo įkėlė pats ir nustatė, kad jas galima rodyti viešai, jos vis tiek yra laikomos privačia informacija. Panašios pozicijos laikos ir LVAT – vertindamas atitinkamą „Facebook“

¹¹² Būtent šie subjektai, vadovaujantis Visuomenės informavimo įstatymo 2 str. 80 d., yra laikomi viešosios informacijos rengėjais.

¹¹³ MCGOLDRICK D. *The limits of Freedom of Expression on Facebook and Social Networking Sites: A UK Perspective 2019*. Oxford University press, p. 137.

¹¹⁴ CORY B. *Trending Now: The Role of Defamation Law in Remediating Harm from Social Media Backlash*, p. 474 [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/pepplr44&id=440&men_tab=src_hresults>.

¹¹⁵ Vilniaus apygardos administracinis teismas. 2018 m. kovo 29 d. sprendimas administracinėje byloje asociacija „Idėja Kaunui“ v. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba Nr. eI-663-171/2018.

paskyrą, LVAT nustatė, kad, nors nuotraukos tokioje paskyroje ir yra prieinamos viešai, tačiau tokia informacija yra laikytina privačia¹¹⁶. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, autorius kur kas racionalesne laiko Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos poziciją, pateiktą Atsakyme, kuriame nurodoma mažiau kategoriška pozicija nei šios dalies prodžioje – Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba nebenurodo, kad visų atvirų socialinių tinklų paskyrų valdytojai yra laikytini viešosios informacijos rengėjais (skleidėjais). Atsakyme Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba teigia, kad konkreti socialinio tinklo paskyra gali atitikti visuomenės informavimo priemonės kriterijus tik atsižvelgus į tam tikrų aplinkybių visumą (informacijos viešumą, jos sklaidą ir prieinamumą, veiklos metodus ir galimybę kontroliuoti informaciją)¹¹⁷. Atitinkamai, tik esant atitinkamiems požymiams, Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos nuomone, atvirų socialinių tinklų paskyrų valdytojai būtų laikomi viešosios informacijos rengėjais (skleidėjais).

Taigi, net atvirų socialinių tinklų paskyrų valdytojai netūrėtų būti laikomi viešosios informacijos rengėjais (skleidėjais) *per se*, kadangi net tais atvejais, kai socialinių tinklų paskyros yra atviros, jose dažnai vyrauja asmeninio (privataus) pobūdžio informacija, o tokių paskyrų valdytojai nesiekia skleisti informacijos viešai. Todėl kiekvienu konkrečiu atveju turėtų būti vertinama ne tik tai, ar socialinio tinklo paskyra yra atvira ar uždara, tačiau ir tai, ar duomenys, skelbiami atviroje socialinio tinklo paskyroje yra asmeninio ar viešojo pobūdžio bei, kokie yra tokios paskyros valdytojo veiklos tikslai ir informacijos sklaidimo metodai.

4.3. Žinios ir nuomonės atskyrimas

Socialiniuose tinkluose paskleistų duomenų klasifikacija žinios ir nuomonės aspektu yra itin sudėtinga¹¹⁸, tačiau nei Lietuvos teismų praktikoje, nei Lietuvos teisės doktrinoje šis klausimas dar nebuvo nagrinėjamas. Todėl šioje darbo dalyje yra analizuojama ir vertinama užsienio teisės doktrina bei užsienio, ypač Jungtinių Amerikos Valstijų, teismų praktika, kurioje buvo nagrinėjamas socialiniuose tinkluose paskleistų duomenų klasifikacijos žinios ir nuomonės aspektu klausimas bei, atsižvelgiant į Lietuvoje suformuotą teismų praktiką,

¹¹⁶ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2020 m. sausio 22 d. nutartis administracinėje byloje (duomenys neskelbtini) Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba Nr. eA-58-261/2020.

¹¹⁷ Priedas Nr. 1.

¹¹⁸ CORY B. *Trending Now: The Role of Defamation Law in Remediating Harm from Social Media Backlash*, p. 446 [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/pepplr44&id=440&men_tab=src_hresults>.

svarstoma, kaip aptariama klasifikacija turėtų būti taikoma socialiniuose tinkluose pagal Lietuvos teisę.

4.3.1. Žinios ir nuomonės atskyrimas Lietuvos teismų praktikoje

LAT teisės aiškinimo ir taikymo praktikoje pripažįstama, kad garbė ir orumas pagal Civilinio kodekso 2.24 str. yra ginama nustačius tokių faktų visetą: (i) žinių paskleidimo faktą, (ii) faktą, kad žinios yra apie ieškovą, (iii) faktą, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės, (iv) faktą, kad žinios žemina asmens garbę ir orumą¹¹⁹. Taigi, asmuo, siekdamas apginti savo pažeistą garbę ir orumą, be kita ko, privalo įrodyti, kad apie jį paskleisti duomenys yra laikytini žinia, bet ne nuomone.

Teismų praktika dėl žinios ir nuomonės suvokimo ir atskyrimo yra pakankamai išplėtota ir nuosekli. LAT praktikoje yra išaiškinta, kad tai, ar konkrečiame teiginyje yra paskelbta žinia, ar išsakyta nuomonė, turi būti sprendžiama vadovaujantis tuo, kad žinia yra informacija apie faktus ir jų duomenis. Faktas – tai tikras, nepramanytas įvykis, dalykas, reiškinys; duomenys – fakto turinį atskleidžianti informacija; žinia – informacija apie faktus ir jų duomenis, t. y. reiškinius, dalykus, savybes, veiksmus, įvykius, grindžiamus tiesa, kurią galima užtikrinti patikrinimo bei įrodymo priemonėmis. Žinia yra laikomas teiginys, kuriuo kas nors tvirtinama, konstatuojama, pasakoma ar pateikiama kaip objektyviai egzistuojantis dalykas. O nuomonė – tai asmens subjektyvus faktų ir duomenų vertinimas. Žiniai taikomas tiesos kriterijus, jos egzistavimas gali būti patikrinamas įrodymais ir objektyviai nustatomas. Nuomonė turi turėti pakankamą faktinį pagrindą, tačiau ji yra subjektyvi, todėl jai netaikomi tiesos ir tikslumo kriterijai¹²⁰. Atitinkamai, Visuomenės informavimo įstatymas nurodo, kad nuomonė tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas požiūris, nusimanymas, nuovoka, supratimas, mintys arba komentarai apie bendro pobūdžio idėjas, faktų ir duomenų, reiškinių ar įvykių vertinimai, išvados ar pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Nuomonė gali remtis faktais, pagrįstais argumentais ir paprastai ji yra subjektyvi, todėl jai netaikomi tiesos ir tikslumo kriterijai, tačiau ji turi būti reiškiami sąžiningai ir etiškai, sąmoningai nenuslepiant ir neiškreipiant faktų ir duomenų¹²¹. Tuo tarpu žinia Visuomenės

¹¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2018 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje V.M. v. A.M., V.M., D.M. Nr. e3K-3-127-403/2018. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus. 2019 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje J. Š. v. UAB „Roseba“ ir biudžetinė įstaiga Kelmės rajono savivaldybės kontrolės ir audito tarnyba Nr. 3K-3-254-1075/2019.

¹²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje M.T. v. V.Č. UAB „Lrytas“ Nr. 3K-3-141-690/2016.

¹²¹ Visuomenės informavimo įstatymo 2 str. 36 d.

informavimo įstatyme yra apibrėžiama kaip visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas faktas arba tikri (teisingi) duomenys¹²². Be to, LAT yra nurodęs, kad, siekiant tinkamai atskirti žinią nuo nuomonės, svarbiausia yra įvertinti pateikiamo straipsnio kontekstą, autoriaus formuluotes, ar jo teikiama informacija yra suprantama kaip neginčytinas faktas, ar kaip jo asmeninis tam tikrų faktinių aplinkybių vertinimas. Žinios ir nuomonės atskyrimas yra fakto klausimas, kuris sprendžiamas tiriant ir vertinant byloje surinktų įrodymų visumą. Vertinant, ar paskleista informacija yra žinia, ar nuomonė, negalima apsiriboti atsietu pažodiniu paskleisto teksto traktavimu, kiekvienu atveju reikia atsižvelgti į teiginio kontekstą, paskelbimo (pasakymo, išspausdinimo ir kt.) aplinkybes ir pan. Darant išvadą dėl paskleistos informacijos pobūdžio būtina atsižvelgti į visą kontekstą, kuriame ji pateikta, informacijos pateikimo konstrukciją, pagal kurią sprendžiama, ar autorius teikia informaciją apie su asmeniu susijusį faktą, ką nors teigdamas, nurodydamas, ar pateikia savo tam tikrų duomenų subjektyvų vertinimą, kaip jis supranta teikiamus duomenis. Nuomonės ir faktus galima atskirti nustačius, ar sakiniai suformuluoti kaip teigimas, ar kaip pasiūlymas, dvejonė, abejonė, klausimas arba dar kitokia forma¹²³. Siekiant atskirti žinią nuo nuomonės taip pat vertintinas ir eilinio (vidutinio) informacijos gavėjo supratimas, t. y. ar pateikta informacija galėjo priversti eilinį skaitytoją, klausytoją ir pan. suprasti, kad pateikiami neginčijami faktai apie asmenį, kurie gali būti patikrinti ir įrodyti, ar kad pateikiama autoriaus nuomonė apie tam tikrus su asmeniu susijusius faktus. Taip pat vertintinas ir ieškovo elgesys bei pateiktos informacijos vertinimas¹²⁴. Pažymėtina, kad EŽTT praktikoje taip pat aiškiai atskiriami fakto konstatavimas (angl. *statements of fact*) ir vertinamieji teiginiai (angl. *value judgments*). Faktų buvimas gali būti įrodomas, o vertinamųjų teiginių teisingumo negalima įrodyti. Kai teiginiai yra vertinamojo pobūdžio, jų reiškimo ribos, apribojimo proporcingumas gali priklausyti nuo to, ar turima pakankamai faktų ginčijamam teiginiui pagrįsti, nes vertinamojo pobūdžio teiginys, neturintis faktinio pagrindo, gali peržengti leistinas ribas¹²⁵. Taigi žiniai taikomas tiesos kriterijus, jos egzistavimas gali būti patikrinamas įrodymais ir objektyviai nustatomas.

Šiame kontekste pastebėtina, kad teisė reikšti nuomonę nėra absoliuti. LAT praktikoje yra pažymėta, kad nuomonė turi būti reiškiamą sąžiningai ir etiškai, sąmoningai nenuslepiančią ir neiškraipant faktų ir duomenų. Pagrįsta ir objektyvi kritika yra ginama tik tuomet, jeigu ji

¹²² Visuomenės informavimo įstatymo 2 str. 88 d.

¹²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje E. S. v. K.S. Nr. 3K-3-1-219/2015.

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2007 m. sausio 9 d. sprendimas byloje *Kwiecien prieš Lenkiją*, paraiškos nr. 51744/99.

išreiškiamą tinkamai – neįžeidžiant asmens, nesiekiant jo žeminti ir menkinti, o turint pozityvų tikslą – išryškinti asmens ar jo veiklos trūkumus, siekiant juos pašalinti. Subjektyvūs samprotavimai pripažintini žeminančiais garbę ir orumą (įžeidžiančiais), kai jie nesąžiningi, neturintys objektyvaus faktinio pagrindo, suponuoja neigiamas visuomenės nuostatas dėl asmens, apie kurį reiškiamą nuomonę¹²⁶. Taigi neetiška, nesąžininga, neparemta jokiais argumentais ar faktais arba tam tikrus faktus nutylint reiškiamą nuomonę gali būti pripažinta žeidžiančia asmens garbę ir orumą¹²⁷.

4.3.2. Žinios ir nuomonės atskyrimas socialiniuose tinkluose

Teisės doktrinoje egzistuoja nuomonė, kad socialiniuose tinkluose paskleisti duomenys turėtų būti vertinami kaip nuomonės, bet ne žinios. Poynter instituto mokslininkė Ellyn Angelotti Kamke teigia, kad dėl neformalaus socialinių tinklų pobūdžio, dažniausiai socialiniuose tinkluose patalpinami įrašai turėtų būti suprantami kaip nuomonės¹²⁸. Tokią savo poziciją autorė, be kita ko, grindžia tuo, kad, pavyzdžiui, socialiniame tinkle „Twitter“ įrašas yra talpinamas sekcijoje, kurioje yra klausiamas: „Ką jus veikiate?“¹²⁹. Pastebėtina, kad socialiniame tinkle „Facebook“, prieš talpinant įrašą, yra užduodamas panašus klausimas – „Ką jūs galvojate?“. Panašios nuomonės laikosi ir William Charron, kuris teigia, jog socialinių tinklų ypatumai lemia tai, kad teismai juose paskelbtus įrašus turėtų laikyti nuomonėmis, bet ne žiniomis. Pagrįsdamas šią savo poziciją, William Charron nurodo, kad socialiniai tinklai suteikia tokį kontekstą, kuris leidžia juose paskleistus duomenis laikyti emocinėmis, ne iki galo tiksliais nuomonėmis. Be to, William Charron savo poziciją grindžia Jungtinių Amerikos Valstijų teismų praktika, kurioje nurodoma, kad įvairių tinklų (angl. *blogs*) skaitytojai mano skaitantys neformalų, asmeninį turinį panašų į nuomonę, bet ne žinią. Vadovaudamasis šiais argumentais, William Charron netgi siūlo socialiniuose tinkluose paskleistiems duomenims netaikyti garbės ir orumo gynimą reguliuojančių teisės aktų¹³⁰. Jeilio teisės mokyklos mokslininkė Julie Hilden teigia, kad, pavyzdžiui, socialinio tinklo

¹²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vedautos autotransportas“ v. S. G., bylos Nr. 3K-3-30/2014.

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje E. S. v. K.S. Nr. 3K-3-1-219/2015.

¹²⁸ ANGELOTTI A. M. Twibel Law: What Defamations and its Remedies Look like in the Age of Twitter. p. 472. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/jhtl13&id=472&men_tab=srchresults>.

¹²⁹ Ibid. p. 476.

¹³⁰ CHARRON M. *Twitter: A „Caveat Emptor“ Exceptions to Libel Law*. Žiūrėta: STEWART R. *Social media and the law. A Guidebook for Communication Students and Professionals*. p. 49.

„Twitter“ specifika, kai yra reaguojama be didelių svarstymų (angl. *shoot-from-the-hip*), dažniausiai lemia tai, kad juose paskleisti įrašai turėtų būti laikomi nuomonėmis, bet ne žiniomis¹³¹. Pagaliau, Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriatas teigia, kad socialiniuose tinkluose skleidžiamas turinys dažnai pasižymi raiškos betarpiškumu, asmeniniu pobūdžiu, didesniu emocionalumu lygiu, todėl socialinių tinklų veikimo principas diktuoja nuomonės, o ne fakto dominavimą. Atitinkamai, Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriatas teigia, socialiniai tinklai dažniausiai vertintini kaip subjektyvių nuomonių ir įspūdžių, o ne patikinimų ir aktualių visuomenei žinių šaltiniai¹³².

Vertinant aukščiau nurodytas teisės doktrinos pozicijas, yra tikslinga analizuoti teismų praktiką, kurioje buvo nagrinėjamas žinios ir nuomonės atskyrimo būtent socialiniuose tinkluose klausimas. Tenesio apeliacinis teismas byloje *Patterson v. Grant-Herms* vertino tokį įrašą patalpintą socialiniuose tinkluose „Twitter“ ir „Facebook“: „Skrendu su Southwestair bent 75 kartus per metus. Ką tik turėjau BLOGIAUSIĄ patirtį... Moteris atsisakė įleisti Greisi su manimi. (angl. *“I fly @southwestair at least 75x/year. Just had WORST experience ... Woman refused 2 let Gracie board w/ me.”*). Nurodomas įrašas buvo paskelbtas po to, kai oro uosto darbuotoja neleido ponios Grant-Herms dukrai (Greis) įlipti su ja kartu į lėktuvą, nes ji neturėjo atitinkamo bilieto. Tenesio apeliacinis teismas, vertindamas paminėtą įrašą, nurodė, kad, atsižvelgiant į visas aplinkybes, ponios Grant-Herms įrašai yra laikytini nuomone, kurią sukėlė nusivylimas. Teisės doktrinoje yra teigiama, kad ši byla iliustruoja, jog „Facebook“, „Twitter“ ir kiti socialiniai tinklai dažnai yra terpės, kuriose dažniausiai vyrauja spontaniško pobūdžio, neapgalvoti įrašai.¹³³ Masačusetso apygardos teismas byloje *Feld v. Conway* nurodė, kad „Twitter“ paskelbtas įrašas yra laikytinas nuomone, nes jis buvo išreikštas karštų debatų metu¹³⁴. Šiame sprendime teismas taip pat nurodė, kad įrašas negali būti aiškinamas izoliuotai ir, kadangi jis buvo parašytas kaip karštų debatų dalis, įrašas negali būti laikomas žinia.¹³⁵ Analogiškai buvo išspręsta ir Niujorko Aukščiausiojo Teismo byla *Jacobus v. Trump*, kurioje teismas vertino tokį įrašą paskelbtą socialiniame tinkle: „@cherijacobus maldavo duoti darbo. Mes atsisakėme ir ji pamišo. Tikra kvailė!“. Teismas šį įrašą kvalifikavo kaip

¹³¹ HILDEN J. *Should the Law Treat Tweets the Same Way it Treats Printed Defamation*. Žiūrėta: STEWART R. *Social media and the law. A Guidebook for Communication Students and Professionals*. p. 50.

¹³² Priedas Nr. 1.

¹³³ Tenesio apeliacinis teismas. 2013 m. spalio 8 d. sprendimas byloje *Patterson v. Grant-Herms* Nr. M2013-00287-COA-R3-CV.

¹³⁴ Masačusetso apygardos teismas. 2013 m. spalio 12 d. sprendimas byloje *Feld v. Conway* Nr. 1:13-cv-13122.

¹³⁵ JONES T. A. *Tort Law – Defamation, Opinion, and Social Media: Distinguishing Hyperbole and Constitutionally Protected Opinions from Actionable Defamation*. Recent Developments. p. 457. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/amjtrad41&id=473&men_tab=srchresults>.

nuomonę, nes socialiniame tinkle išreikšta nuomonė buvo didesnių, karštų debatų dalis ir buvo tik atsikirtimas į jo atžvilgiu sakomą kritiką¹³⁶. Be to, kai kurie Jungtinių Amerikos Valstijų teismai pradėjo vertinti tai, kad skaitytojai supranta ir atsižvelgia į skirtumus tarp įrašų patalpintų socialiniuose tinkluose ir, pavyzdžiui, laikraščiuose¹³⁷. Štai Minesotos apeliacinis teismas byloje *Rochester City Lines Co. v. City of Rochester* konstatavo, kad miesto tarybos nario socialiniame tinkle „Twitter“ patalpinti įrašai buvo neformalaus pobūdžio. Tuo remiantis teismas vertino, kad įrašė nurodyti žodžiai „įkaitas“, „turto prievartavimas“, „išpirka“, „pavogė“, „plėšė“, kuriais buvo referuojama į miesto kontrahentą, buvo hiperbole išreikšta nuomonė, bet ne žinia¹³⁸.

Šiame kontekste autorius pažymi, kad saviraiškos laisvės ribos Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Lietuvoje skiriasi. Štai, pavyzdžiui, byloje *Texas v. Johnson*, Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad Jungtinių Amerikos Valstijų vėliavos sudeginimas patenka į saviraiškos laisvės ribas. Tuo tarpu Lietuvoje toks poelgis netgi užtraukia baudžiamąją atsakomybę¹³⁹. Todėl, autoriaus vertinimu, neapsvarstytas ir nepagrįstas aukščiau nurodytų Jungtinių Amerikos Valstijų teismų bei teisės mokslininkų pateiktų pozicijų taikymas Lietuvoje būtų teisiškai ydingas. Pastebėtina ir tai, kad kitų valstybių teismų praktikoje faktui, kad duomenys buvo paskleisti socialiniame tinkle, nėra skiriama tiek daug dėmesio, tai nėra laikoma esmine aplinkybe. Pavyzdžiui, Anglijos ir Velso aukštesnysis teismas byloje *MCaLPINE v. Bercow* konstatavo, kad socialiniame tinkle patalpinto įrašo, kuriame buvo užduotas klausimas: „Kodėl Lordo McAlpine vardas buvo populiarus? *nekaltas veidas*“ (angl. *“Why is Lord McAlpine trending? *innocent face*”*), pakako konstatuoti, kad pastarasis klausimas yra laikytinas žinia, jog pastarasis politikas seksualiai priekabiavo prie vaikų. Teismas sprendime atkreipė dėmesį į tai, kad įrašas buvo patalpintas praėjus porai dienų po to, kai žiniasklaidoje pasirodė informacija, jog neįvardintas konservatorių partijos narys buvo apkaltintas seksualiniu vaikų priekabiavimu. Atsižvelgdamas į tai, teismas konstatavo, kad nekalto veido jaustukas (angl. *emoji*) buvo įrašytas ironiškai ir būtent todėl įrašas buvo paskelbtas, siekiant mesti asmeniui kaltinimus, kad būtent jis ir padarė nusikaltimą¹⁴⁰.

¹³⁶ Niujorko Aukščiausiasis Teismas. 2017 m. gruodžio 12 d. sprendimas byloje *Jacobus prieš. Trump* Nr. 64 N.Y.S.3d 889.

¹³⁷ KELLY E. M., ZANSBERG D. S. 140 *Characters of Defamation. The Developing Law of Social Media Libel*. p. 4.

¹³⁸ Minesotos apeliacinis teismas. 2018 m. rugpjūčio 6 d. sprendimas byloje *Rochester City Lines Co. Prieš City of Rochester* Nr. 55-CV-12-1003.

¹³⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 127 str. Žr. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.

¹⁴⁰ Anglijos ir Velso aukštesnysis teismas. 2013 m. gegužės 24 d. sprendimas byloje *MCaLPINE V. Bercow*.

Be to, atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad kitose bylose Jungtinių Amerikos Valstijų Teismai nebuvo tokie kategoriški ir buvo linkę vertinti kiekvieną atvejį individualiai, atsižvelgdami į socialinių tinklų specifiką. Štai Kalifornijos apeliacinis teismas byloje *Sanders v. Walsh*¹⁴¹, analizuodamas ar socialiniame tinkle paskleistas įrašas laikytinas žinia, ar nuomone, vertino įrašo patalpavimo kontekstą (socialinio tinklo specifiką). Aptariamoje byloje, visų pirma, buvo nurodyta, kad vien tai, jog įrašas buvo paskleistas socialiniame tinkle nereiškia, kad jį paskleidęs asmuo nėra už jį atsakingas – teismas nurodė, kad, nors virtualūs įrašai socialiniuose tinkluose yra talpinami greitai, spontaniškai, yra neformalaus pobūdžio ir dažnai neatitinka realių faktų, tai nereiškia, kad pastariesiems įrašams nėra taikomi teisės aktai, ginantys asmenų garbę ir orumą. Floridos apeliacinis teismas byloje *Chevaldina v. R.K.*, laikėsi nuomonės, kad įrašai socialiniuose tinkluose turėtų būti vertinami kaip paprasčiausi tinklarasčiai¹⁴². Kitoje byloje Kalifornijos apeliacinis teismas byloje¹⁴³ konstatavo, kad atsakovo paskleisti „Facebook“ įrašai, kaltinantys ieškovą tuo, kad jis filmavo paauglę per jos miegamojo langą, buvo rimti ir dėl to pripažintini žinia, o įrašų talpinimas virtualioje erdvėje neleidžia taikyti kitų garbės ir orumo instituto taikymo standartų. Vakarų Virdžinijos federalinio teismo byloje *AvePoint, Inc. v. Power Tools, Inc*¹⁴⁴ buvo sprendžiamas ginčas dėl socialiniame tinkle „LinkedIn“ skleidžiamų grotazymių (angl. *hashtag*) „#RedDragon, #SinkingREDShip and #MadeinCHINA“, kurios implikavo, jog bendrovės AvePoint programos buvo sukurtos Kinijoje, o tai buvo ypatingai jautri tema bendrovei AvePoint, nes pastaroji bendrovė gamino kariuomenės reikmenis. Teismas tokias grotazymes kvalifikavo kaip žinią. Šioje byloje kontekstas, įrašą mačiusi auditorija bei tai, kad įrašai padarė faktinę įtaką AvePoint, Inc. klientams buvo esminės aplinkybės, į kurias atsižvelgė teismas, padarydamas minimą išvadą. Niujorko Aukščiausiasis Teismas byloje *Finkel v. Dauber*, vertindamas socialiniame tinkle patalpintą įrašą, prioritetą teikė kontekstui¹⁴⁵. Šioje byloje buvo vertinamas socialinio tinklo uždaroje grupėje patalpintas įrašas. Teismas byloje vertino, kad šie duomenys nebuvo pasiekiami kitiems žmonėms, kurie nebuvo grupės nariai. Būtent todėl, teismas pripažino, kad įrašas negali būti laikomas žinia¹⁴⁶. Kiekvieno atvejo vertinimas individualiai yra palaikomas ir teisės doktrinoje. Teisės mokslininkas Stewart R. Daxton

¹⁴¹ Kalifornijos apeliacinis teismas. 2013 m. rugsėjo 16 d. sprendimas byloje *Sanders v. Walsh*, 219 Nr. G047440.

¹⁴² Floridos apeliacinis teismas. 2014 m. vasario 5 d. sprendimas byloje *Chevaldina prieš R.K.* Nr. 3D12–3189.

¹⁴³ Kalifornijos apeliacinis teismas. 2014 m. vasario 18 d. sprendimas byloje *Walsh prieš Latham* Nr. A136016.

¹⁴⁴ Vakarų Virdžinijos federalinis teismas. 2013 m. lapkričio 7 d. sprendimas byloje *AvePoint, Inc. prieš Power Tools, Inc* Nr. 7:2013cv00035.

¹⁴⁵ Niujorko Aukščiausiasis Teismas. 2010 m. liepos 22 sprendimas byloje *Finkel v Dauber* Nr. 906 N.Y.S.2d 697.

¹⁴⁶ Ibid.

nurodo, kad socialiniame tinkle, patalpinus įrašą: „Mano arogantiška nuomone, Jonas Jonaitis meluoja, sakydamas, kad nežino, kur yra jo žmonos lavonas“, jis greičiausiai nebus laikomas nuomone vien dėl to, kad sakinio konstrukcija prasideda žodžiais „Mano nuomone“¹⁴⁷.

Vertinant aukščiau nurodytą teismų praktiką ir pozicijas pateiktas teisės doktrinoje, pastebėtina, kad, nors šiuo metu Lietuvos teismų praktikoje ir nėra specifinių bylų, kurios vertintų įrašus, patalpintus socialiniuose tinkluose, tačiau LAT pateikti bendri išaiškinimai iš esmės atitinka tai, kokius faktorius vertina Jungtinių Amerikos Valstijų teismai, spręsdami bylas dėl garbės ir orumo pažeidimų socialiniuose tinkluose. Kaip yra nurodęs LAT, esminis faktorius, klasifikuojant duomenis kaip žinią ir nuomonę yra kontekstas¹⁴⁸ bei eilinio (vidutinio) informacijos gavėjo supratimas, t. y. ar pateikta informacija galėjo priversti eilinį skaitytoją, klausytoją ir pan. suprasti, kad pateikiami neginčijami faktai apie asmenį, kurie gali būti patikrinti ir įrodyti, ar kad pateikiama autoriaus nuomonė apie tam tikrus su asmeniu susijusius faktus.¹⁴⁹ Todėl pritartina Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriatas tarnybos nuomonei, jog kriterijai, pagal kuriuos atribojama žinia ir nuomonė, vertinant duomenis socialiniuose tinkluose, išlieka tie patys¹⁵⁰.

Autoriaus nuomone, priešingai nei teigia kai kurie autoriai, nėra jokio pagrindo teigti, kad socialiniuose tinkluose paskleistiems duomenims garbės ir orumo gynimo normos neturėtų būti taikomos ar turėtų būti priimami atskiri įstatymai¹⁵¹. Turint omenyje, kad žinios ir nuomonės atskyrimas yra fakto klausimas, autoriaus įsitikinimu, teismai nagrinėdami tokio pobūdžio bylas turėtų itin išsamiai vertinti kontekstą – socialinio tinklo struktūrą, vietą kurioje buvo patalpintas įrašas, auditoriją, kurią pasiekė įrašas, ar socialinio tinklo paskyra buvo atvira ar uždara, kokio pobūdžio informacija vyrauja socialinio tinklo paskyroje, ar įrašas buvo paskelbtas karštų debatų metu komentarų skiltyje, kaip staigi reakcija, ar kaip pasverta informacija patalpinta įrašo skiltyje. Tad sutiktina su Peperdino teisės mokyklos mokslininkės Cory Batza nuomone, kad tuo atveju, jeigu teismas prieis prie išvados, jog

¹⁴⁷ STEWART R. *Social media and the law. A Guidebook for Communication Students and Professionals*. p. 44.

¹⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje E.S. v. K.S.P. Nr. 3K-3-1-219/2015.

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ Priedas Nr. 1.

¹⁵¹ Šiame kontekste galima pritaikyti ir žymiąją Frank H. Easterbrook mintį, kad nereikia sukurti vieno „Kibernetinio įstatymo“: „geriausias būdas sužinoti, kokia teisė turėtų būti taikoma specifiniams teisiniams santykiams yra studijuoti bendrąsias taisykles: yra daug bylų apie arklių pardavimą, kitos bylos sprendžia ginčus dėl žmonių, kuriuos sužaloja arkliai, taip pat yra sprendžiami licencijavimo ir arklių lenktynių klausimai ar veterinarų, besirūpinančių arkliais, klausimai. Bet kokios pastangos surinkti šias sritis į vieną „Arklių įstatymą“ prasilenktų su įstatymų leidybos principais“. Manytina, kad panašiai turėtų būti vertinami ir žinios bei nuomonės klasifikacija socialiniuose tinkluose. Tiksliau, būtų netikslinga priimti atskirus teisės aktus šiuo klausimu, nes aptarta problematika gali būti išspręsta ir dabar galiojančiais teisės aktais bei suformuota teismų praktika.

socialiniame tinkle patalpintas įrašas yra, pavyzdžiui, greitas atsakas į tam tikrą įrašą ir protingas skaitytojas nepriima tokio įrašo rimtai, paskleistas įrašas turėtų būti vertinamas kaip nuomonė¹⁵². Tačiau, teismui nustatčius, kad socialinio tinklo paskyra yra pasitelkiama kaip platforma padaryti viešą pranešimą, toks pranešimas turėtų būti vertinamas kaip žinia¹⁵³.

Taigi, teismai neturėtų paviršutiniškai spręsti, kad bet kokia žinutė socialiniame tinkle yra paprasčiausia nuomonė, bet ne žinia¹⁵⁴. Kiekvienu atveju teismai, kvalifikuodami socialiniame tinkle paskleistą įrašą kaip žinią ar nuomonę, turėtų atsižvelgti į kontekstą, o būtent – socialinio tinklo specifiką. Tai patvirtina ir Europos Tarybos rekomendacijų CM/Rec(2018)2¹⁵⁵ 1. 1. 5. p. kuriame nurodoma, jog valstybės interneto tarpininkams, o kartu ir socialiniams tinklams, taikydamos dabar galiojančius teisės aktus, privalo įvertinti interneto tarpininkų skirtumus, jų dydį, kilmę, funkcinę ir organizacinę struktūrą. Manytina, kad vertindami tokio pobūdžio bylas, teismai turėtų vadovautis ir EŽTT praktika, kurioje yra nurodoma, jog Konvencija turi būti interpretuojama, atsižvelgiant į nūdienos sąlygas¹⁵⁶ bei interneto, kaip modernios informacijos perteikimo priemonės, specifiką¹⁵⁷. Pagaliau, kaip jau minėta šio darbo III dalyje, teismai, nagrinėdami garbės ir orumo gynimo bylas socialiniuose tinkluose, siekdami surasti tinkamą saviraiškos laisvės bei asmens garbės ir orumo apsaugos balansą socialiniuose tinkluose, turėtų įvertinti ir tai, kad internetas bei jame veikiantys socialiniai tinklai šiolaikinėje visuomenėje yra fundamentalios priemonės, kurių pagalba asmenys gali naudotis saviraiškos laisve. Autoriaus nuomone, tai yra svarbus aspektas duomenų klasifikacijai žinios ir nuomonės aspektu, nes tuo atveju, jeigu teismai duomenis, paskleistus socialiniuose tinkluose, be pagrindo laikytų žinia, asmenys vengtų naudotis socialiniais tinklais, o tokiu būdu būtų apribojama jų saviraiškos laisvė.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad vien tai, jog duomenys buvo paskleisti socialiniame tinkle, neleidžia vienareikšmiškai teigti, kad jie turi būti laikomi žinia ar nuomone. Teismai, kvalifikuodami socialiniame tinkle patalpintus duomenis kaip žinią ar nuomonę, turėtų vadovautis LAT suformuota teismų praktika ir ypatingai atsižvelgti į kontekstą (socialinio tinklo specifiką).

¹⁵² CORY.B. *Trending Now: The Role of Defamation Law in Remediating Harm from Social Media Backlash*. p. 458. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/peplr44&id=440&men_tab=src_hresults>.

¹⁵³ Ibid. p. 459.

¹⁵⁴ Ibid. p. 461.

¹⁵⁵ Europos tarybos Ministrų kabineto rekomendacijos CM/Rec(2018)2 dėl interneto tarpininkų vaidmens ir atsakomybės. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/1680790e14>> [žiūrėta 2020-03-03].

¹⁵⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1978 m. balandžio 25 d. sprendimas byloje *Tyrer v. United Kingdom*, paraiškos nr. 5856/72.

¹⁵⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2018 m. spalio 13 d. sprendimas byloje *Times Newspapers Ltd v. United Kingdom*, paraiškos nr. 64367/14. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2011 m. rugpjūčio 5 d. sprendimas byloje *Editorial Board of Pravoye Delo and Shtetel v. Ukraine*, paraiškos nr. 33014/05.

4.4. Kito asmens patalpinto įrašo pasidalinimas (*angl. share*)

Dalis socialinių tinklų naudotojams suteikia galimybę talpinti ne tik savo sukurtus įrašus, nuotraukas ar komentarus, tačiau ir pasidalinti (*angl. share*) kitų asmenų patalpinta informacija. Tokiu atveju nėra aišku, kas turėtų būti atsakingas už garbę ir orumą žeminančią informaciją, kuria buvo pasidalinta – originalaus įrašo autorius ar asmuo, kuris pasidalino šio asmens įrašu. Autoriaus žiniomis, Lietuvoje teismų praktikos šiuo klausimu nėra. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad kito asmens patalpinto įrašo pasidalinimas socialiniame tinkle savo esme yra panašus į aktyvios nuorodos pasidalinimą¹⁵⁸. Šiame kontekste pastebėtina, kad EŽTT, ESTT, kitų valstybių teismai ir teisės doktrinos atstovai yra nurodę savo pozicijas, kaip, jų nuomone, turėtų būti vertinamas aktyvios nuorodos pasidalinimas, todėl autorius žemiau pateikia šias pozicijas bei kitus susijusius šaltinius, jų vertinimą bei svarsto, kaip šių pozicijų kontekste turėtų būti vertinamas kito asmens patalpinto įrašo pasidalinimas socialiniame tinkle.

ESTT yra išaiškinęs, kad internetas yra ypatingai svarbus saviraiškos laisvei, kuri yra saugoma Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos¹⁵⁹ 11 str., o aktyvios nuorodos prisideda prie tinkamo interneto funkcionavimo bei nuomonių įvairovės sklaidos.¹⁶⁰ ESTT taip pat nurodo, kad asmuo, patalpindamas aktyvią nuorodą, pagal bendrą taisyklę, negali numatyti ar turinys, į kurį yra nukreipiama aktyvia nuoroda, yra neteisėtas. Be to, ESTT atkreipia dėmesį ir į tai, kad turinys, į kurį yra nukreipiama aktyvi nuoroda, būna prieinamas dar prieš patalpinant tokią nuorodą. Todėl visi interneto naudotojai gali jį pamatyti ir be aktyvios nuorodos paskelbimo¹⁶¹. Iš esmės analogiškos pozicijos yra pateikiamos ir užsienio valstybių teismų praktikoje. Vokietijos Konstitucinis teismas yra nurodęs, kad patalpinant aktyvią nuorodą, nukreipiančią į kitą interneto puslapį, asmuo savaime netampa interneto puslapyje nurodytos informacijos autoriumi. Šis teismas taip pat nurodė, kad aktyvios nuorodos patalpinimas nepažeidžia suinteresuoto asmens teisių, nes atitinkamas interneto

¹⁵⁸ Teisės doktrinoje yra skiriamos dvi aktyvių nuorodų rūšys: (i) aktyvi nuoroda, nukreipianti į turinį, esantį kitame interneto puslapyje; (ii) aktyvi nuoroda, nukreipianti į turinį, esantį tame pačiame interneto puslapyje. Žr. LENG. T. K. *Internet defamation and the online intermediary*. p.73. Autoriaus nuomone, kito asmens patalpinto įrašo pasidalinimas socialiniame tinkle turėtų patekti į antrąją aktyvių nuorodų rūšį. Be to, EŽTT teisėjas Pinto de Albuquerque byloje *Magyer Jetti ZRT* pries. Vengriją pateiktoje sutinkančiojoje nuomone nurodė, kad aktyvios nuorodos yra paplitę socialiniuose tinkluose. Autoriaus nuomone, teisėjas Pinto de Albuquerque, nurodydamas tai, omenyje turėjo būtent kito asmens patalpinto įrašo pasidalinimą socialiniame tinkle.

¹⁵⁹ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OJ C 2000, 364/01, 18/12/2000.

¹⁶⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. rugsėjo 8 d. *prejudicinis sprendimas byloje GS Media BV v. Sanoma Media Netherlands BV, Playboy Entreprises International Inc., Britt Geertruida Dekker C-160/15*.

¹⁶¹ Ibid.

puslapis, kuriame buvo talpinamas neteisėtas turinys, buvo lengvai pasiekiamas internete¹⁶². Be to, Kanados Aukščiausiasis Teismas byloje *Crookes v. Newton* sprendė, ar aktyvios nuorodos, nukreipiančios į garbę ir orumą žeminančius teiginius, pasidalinimas laikomas tokių teiginių paskelbimu. Teismas nurodė, kad asmuo negali pažeminti kito asmens garbės ir orumo vien tuo, kad patalpina aktyvią nuorodą į trečiojo asmens tinklalapį ar dokumentą, kuriame yra garbę ir orumą žeminantys duomenys. Teismas konstatavo, kad aktyvios nuorodos tėra nukreipimas, kuris iš esmės skiriasi nuo duomenų paskleidimo (*angl. publishing*). Aktyvi nuoroda niekada neturėtų būti laikoma paskelbimu turinio, į kurį ja yra nukreipiama. Tik tuomet, kai asmuo, tai darydamas, papildomai pakartoja ir neteisėtą turinį, aktyvios nuorodos pasidalinimas galėtų būti laikoma paskleidimu¹⁶³. Šiame kontekste pastebėtina, kad panašios nuomonės yra laikomasi ir teisės doktrinoje. Ter Kah Leng¹⁶⁴ teigia, kad aktyvi nuoroda yra neutrali, todėl negalima teigti, jog aktyvią nuorodą pasidalinęs asmuo yra tokio turinio skeleidėjas, todėl ir negali būti traukiamas atsakomybėn dėl turinio, į kurį yra nukreipiama¹⁶⁵. Pagaliau, Jungtinių tautų organizacija¹⁶⁶ dar 2005 m. nurodė, kad internete veikiantis asmuo neturi būti traukiamas atsakomybėn dėl turinio, kurio pats neparengė, nebent asmuo tokį turinį koregavo.

Autoriaus nuomone, nagrinėjant šioje darbo dalyje iškeltą klausimą, yra svarbu atkreipti dėmesį į EŽTT sprendime, priimtame byloje *Magyer Jeti ZRT v. Hungary*¹⁶⁷, pateiktus išaiškinimus. Šiame sprendime EŽTT garbės ir orumo pažeidimo kontekste analizavo, kaip turėtų būti vertinamas naujienų portalo straipsnis, kuriame buvo patalpintas tekstas bei aktyvi nuoroda (*angl. hyperlink*), nukreipianti į „YouTube“ vaizdo įrašą. EŽTT šiame sprendime nurodė, kad aktyvių nuorodų paskelbimas skiriasi nuo paprasto duomenų paskelbimo tuo, kad aktyvi nuoroda paprasčiausiai nukreipia į turinį, esantį kitoje interneto vietoje. Aktyvios nuorodos nepaskelbia turinio, o tik atkreipia skaitytojų dėmesį, kad tam tikras turinys

¹⁶² Vokietijos Konstitucinis Teismas. 2011 m. gruodžio 15 d. sprendimas nr. 1 BvR 1248/11. Žiūrėta: Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2018 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje *Magyar Jeti ZRT v. Hungary*, paraiškos nr. 11257/16.

¹⁶³ Kanados Aukščiausiasis Teismas. 2011 m. spalio 19 d. sprendimas byloje *Crookes v. Newton*, nr. SCC 47, [2011] 3 S.C.R. 269). Žiūrėta: Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2018 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje *Magyar Jeti ZRT v. Hungary*, paraiškos nr. 11257/16.

¹⁶⁴ Ter Kah Leng yra Nacionalinio Singapūro universiteto asocijuota profesorė.

¹⁶⁵ LENG T. K. *Internet defamation and the online intermediary*. p. 73.

¹⁶⁶ Jungtinių tautų pranešėjo dėl saviraiškos laisvės, Afrikos žmogaus teisių komisijos bei specialaus pranešėjo dėl saviraiškos laisvės 2011 m. liepos 1 d. bendra deklaracija dėl saviraiškos laisvės internete. Žiūrėta: Žr. Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos studija. *Research on Inappropriate, Defamatory and Hate Speech in Media in Montenegro*. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.osce.org/mission-to-montenegro/441952?download=true>>.

¹⁶⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2018 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje *Magyar Jeti ZRT v. Hungary*, paraiškos nr. 11257/16.

egzistuoja¹⁶⁸. Aktyvios nuorodos nuo informacijos paskleidimo skiriasi tuo, kad tokią nuorodą patalpinęs asmuo nekontroliuoja turinio, į kurį yra nukreipiama. Be to, galimai neteisėtas turinys būna paviešintas dar prieš patalpinant aktyvią nuorodą¹⁶⁹. Todėl EŽTT laikosi pozicijos, kad vien aktyvios nuorodos patalpinimas *per se* negali būti laikomas neteisėto (garbę ir orumą žeminačio) turinio paskleidimu, nes tokiu atveju būtų sukuriamas atgrosamasis poveikis (*angl. chilling effect*) naudotis saviraiškos laisve¹⁷⁰. EŽTT aptariamame sprendime nurodė, kad kiekvienu atveju aktyvią nuorodą paskelbusio asmens atsakomybė turi būti vertinama individualiai, atsižvelgiant į šias aplinkybes: (i) ar aktyvią nuorodą patalpinęs asmuo išreiškė palaikymą turiniui, kurį pasidalino, (ii) ar aktyvią nuorodą patalpinęs asmuo pakartojo turinį, į kurį nukreipė, (iii) ar aktyvią nuorodą patalpinęs asmuo žinojo, ar protingas asmuo jo vietoje būtų žinojęs, kad aktyvia nuoroda yra referuojama į neteisėtą turinį; (iv) ar, patalpdamas aktyvią nuorodą, asmuo veikė gera valia.

Autoriaus įsitikinimu aukščiau pateikti užsienio valstybių teismų, ESTT bei EŽTT išaiškinimai turėtų būti taikomi ir kito asmens patalpinto įrašo pasidalinimo socialiniuose tinkluose atvejais, nes, kaip jau minėta, aktyvios nuorodos ir kito asmens patalpinto įrašo pasidalinimas savo esme yra panašūs. Abiem atvejais yra dalinamasi nuoroda į turinį, kurio pats aktyvios nuorodos (pasidalinimo autorius) nesukūrė ir neturi jokios kontrolės jo atžvilgiu. Tai reiškia, kad net tuo atveju, jeigu asmuo socialiniame tinkle pasidalina kito asmens patalpintu turiniu (nukreipiama į jį), jis *per se* negali būti laikomas jo skleidėju. Atitinkamai, tuo atveju jeigu pasidalintas turinys pažeidžia kito asmens garbę ir orumą, jį pasidalinęs asmuo negali būti laikomas pažeidusiu tokio asmens garbę ir orumą. Atsižvelgiant į EŽTT byloje *Magyer Jetti ZRT v. Hungary* pateiktus išaiškinimus, atsakomybė tokiam asmeniui galėtų kilti tik tuo atveju, jeigu kito asmens įrašą socialiniame tinkle pasidalinęs asmuo išreiškė palaikymą tokiam turiniui, jį pakartojo. Be to, kiekvienu atveju turi būti atsižvelgiama į tai, ar kito asmens įrašą socialiniame tinkle pasidalinęs asmuo žinojo, ar protingas asmuo jo vietoj būtų žinojęs, kad pasidalinimu yra referuojama į neteisėtą turinį.

Taigi, kito asmens patalpinto įrašo pasidalinimas socialiniame tinkle (*angl. share*) yra vertintinas kaip neutralus turinys, todėl už garbę ir orumą pažeidžiantį turinį, patalpintą socialiniame tinkle, atsako tokio turinio autorius, o asmuo, kuris tokį turinį tik pasidalino *per se* negali būti laikomas už jį atsakingu. Pastarojo asmens atsakomybė turėtų būti vertinama, atsižvelgiant į EŽTT byloje *Magyer Jetti ZRT v. Hungary* pateiktus išaiškinimus.

¹⁶⁸ *Ibid.*

¹⁶⁹ *Ibid.*

¹⁷⁰ *Ibid.*

4.5. Specifiniai duomenys socialiniuose tinkluose

Internete yra talpinama ne tik rašytinė informacija (pranešimai, straipsniai ir panašiai), tačiau ir įvairi vizualinė (nuotraukos, paveikslukai), garsinė (balso, vaizdo įrašai, podkastai) medžiaga, kuri internete dažnai įgauna visiškai naujas, visas rūšis jungiančias formas (gif, meme)¹⁷¹. Ne išimtis yra ir socialiniai tinklai. Kaip yra nurodyta šio darbo 4.1. dalyje, juose galima talpinti ne tik aukščiau nurodytą klasikinę turinį, tačiau ir tokį turinį, kuris būdingas tik šioms platformoms. Socialiniuose tinkluose „Facebook“ ir „LinkedIn“ į kiekvieną patalpintą įrašą galima sureaguoti, t. y. po įrašų patalpinti įvairias emocijas, pavyzdžiui „patinka“ (angl. *like*), liūdno veido emociją (angl. *sad emoji*), besijuokiančią emociją (angl. *haha emoji*), šventimo emociją (angl. *celebrate emoji*) ir kita. Šiuo metu, dėl Lietuvos teisėje egzistuojančio teisinio neapibrėžtumo, nėra aišku, kaip turėtų būti vertinamas toks turinys garbės ir orumo gynimo kontekste. Tiksliau, nėra aišku, ar asmuo patalpinęs tokius duomenis socialiniame tinkle vien tuo galėtų pažeisti kito asmens garbę ir orumą.

Visų pirma, pažymėtina, kad LAT praktikoje yra pateikiamas labai platus duomenų apibrėžimas – duomenimis yra laikoma fakto turinį atskleidžianti informacija¹⁷². Be to, teisės aktuose ar teismų praktikoje nėra numatyti jokie ribojimai, kokia būtent informacija turėtų būti laikoma duomenimis Civilinio kodekso 2.24 str. prasme. Vien tai leidžia teigti, kad specifiniai duomenys socialiniuose tinkluose turėtų būti laikomi duomenimis Civilinio kodekso 2.24 str. prasme.

Šiame kontekste pastebėtina, kad užsienio valstybių teismų praktikoje šioje darbo dalyje analizuojamas klausimas jau buvo nagrinėjamas. Štai Jungtinių Amerikos Valstijų ketvirtosios apygardos apeliacinio teismo sprendime, priimtame byloje *Bland v. Roberts*, buvo sprendžiamas klausimas, ar socialiniame tinkle „Facebook“ patalpinta reakcija „patinka“ turėtų būti laikoma duomenimis. Teismas, panaikindamas pirmosios instancijos teismo sprendimą, nurodė, kad reakcija „patinka“ turėtų būti laikoma duomenimis, kurie gali paveikti kitus asmenis. Tokią savo poziciją teismas grindė tuo, kad paspaudžiant mygtuką „patinka“ yra paskleidžiama informacija, kad jį paspaudęs asmuo mėgsta atitinkamą dalyką, o tai savo esme gali būti reikšmingas pareiškimas. Teismas, padarydamas aptariamą išvadą, teigė, kad

¹⁷¹ MARSDEN, C., T., *Internet Co-Regulation: European Law, Regulatory Governance and Legitimacy in Cyberspace*. Cambridge University Press, 2011, p. 72. Žiūrėta: ALEKSYNAITĖ G. Socialinių tinklų atsakomybė už jų vartotojų skelbiamą informaciją. Magistro darbas. 2019.

¹⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje M.T. v. V.Č. UAB „Lrytas“ Nr. 3K-3-141-690/2016.

nėra esminio skirtumo tarp mygtuko „patinka“ paspaudimo bei analogiško turinio žinutės patalpavimo¹⁷³. Be to, Šveicarijos Ciūricho apygardos teismas sprendimu yra skyręs baudą asmeniui už tai, kad jis socialiniame tinkle „Facebook“ paspaudė mygtuką „patinka“ ant įrašo, kuriuo kitas asmuo buvo kaltinamas rasizmu ir antisemitiškumu. Šveicarijos Ciūricho apygardos teismas sprendime nurodė, kad, paspausdamas mygtuką „patinka“, asmuo išreiškė savo paramą įrašui bei tokią paramą viešai deklaravo kitiems asmenims¹⁷⁴. Pagaliau, šiame darbe jau analizuotoje Anglijos ir Velso aukštesniojo teismo byloje *MCaLPINE v. Bercow* teismas konstatavo, kad socialiniame tinkle patalpintame įrašė pridėta nekalto veido emocija (*angl. innocent face emoji*) leido manyti, jog įrašas buvo ironiškas ir būtent todėl įrašas buvo paskelbtas, siekiant pareikšti asmeniui atitikamus kaltinimus¹⁷⁵.

Autorius aukščiau nurodytas užsienio teismų praktikos pozicijas vertina kaip pagrįstas. Pateikiant priešingą vertinimą, t. y., kad specifine forma išreikšta informacija socialiniuose tinkluose yra nelaikoma duomenimis Civilinio kodekso 2.24 str. prasme, susiklostytų teisiškai ydinga situacija, kai vien informacijos pateikimo formos pakeitimas leistų asmenims, pažeidusiems kitų asmenų garbę ir orumą, išsisukti nuo atsakomybės. Forma, kuria yra išreikšti duomenys, galėtų būti reikšminga jau anksčiau minėtai žinios ir nuomonės klasifikacijai, tačiau specifinė duomenų pateikimo forma dar nereiškia, kad tokiu būdu išreikšti duomenys negali pažeisti asmens garbės ir orumo. Taigi, aptarta LAT ir kitų užsienio valstybių teismų praktika leidžia teigti, kad informacija, išreikšta tik socialiniams tinklams būdinga forma, turėtų būti laikoma duomenimis Civilinio kodekso 2.24 str. prasme.

¹⁷³ FOOTE D. P., HARRINGTON R. J., MCCASKILL JR. J. *The Perils of Posting: Court Cases on Off-Duty Social Media Conduct of Public Employees*. p. 28.

¹⁷⁴ KLARIS E., BEDAT A. Think Before You Retweet. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lawtechnologytoday.org/2018/12/think-before-you-retweet/>>.

¹⁷⁵ Anglijos ir Velso aukštesnysis teismas. *2013 m. gegužės 24 d. sprendimas byloje MCaLPINE V. Bercow*.

V. Atsakingo subjekto nustatymas

5.1. Socialinių tinklų platformų atsakomybė

2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje¹⁷⁶ (toliau – Elektroninės komercijos direktyva) 14 str. 1 d. numato, kad informacijos teikimo internete (prieglobos) paslaugų teikėjas yra atleidžiamas nuo atsakomybės, jei jis tenkina vieną iš šioje nuostatoje išvardytų sąlygų, t. y. nežino apie neteisėtus veiksmus ar informaciją arba veikia greitai, kad pašalintų šią informaciją arba padarytų ją neprieinamą, kai tik apie tai sužino. Iš esmės analogiško turinio nuostata yra numatyta ir Lietuvos Respublikos nacionalinėje teisėje. Elektroninės komercijos direktyvą įgyvendinančio Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymo¹⁷⁷ 12 str. 1 d. numato, kad informacinės visuomenės paslaugą teikiantis fizinis ar juridinis asmuo ar kita organizacija, ar jų padalinys, perduodantis paslaugos gavėjo pateiktą informaciją elektroninių ryšių tinklu arba suteikiantis galimybę naudotis elektroninių ryšių tinklu, neatsako už teikiamą informaciją, jeigu paslaugos teikėjas: (i) neinicijuoja informacijos perdavimo; (ii) neparenka perduodamos informacijos gavėjo; (iii) neparenka ir nekeičia perduodamos informacijos. Pagal ESTT praktiką, tarpiniu informacinės visuomenės paslaugų teikėju gali būti pripažintas toks subjektas, kurio vaidmuo yra neutralus, jo veiksmai yra tik techninio, automatinio ir pasyvaus pobūdžio, ir todėl jis neturi žinių apie saugomus duomenis ir jų nekontroliuoja. Taip nėra tais atvejais, kai paslaugų teikėjas, užuot neutraliai teikdamas paslaugą tik techniškai ir automatiškai apdorodamas klientų pateiktus duomenis, atlieka aktyvų vaidmenį, leidžiantį jam turėti žinių apie šiuos duomenis ar juos kontroliuoti¹⁷⁸. Atitinkamai, vadovaujantis ESTT praktika, socialiniai tinklai teikia informacijos teikimo internete (prieglobos) paslaugas Elektroninės komercijos direktyvos 14 str. prasme¹⁷⁹. Taigi, vertinant nurodytą teisinį reguliavimą bei ESTT praktiką, galima pagrįstai teigti, kad socialiniai tinklai pagal bendrąją

¹⁷⁶ 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninė komercijos Direktyva). OL, 2000 m. specialusis leidimas, 13 skyrius, 25 tomas, p. 399-414.

¹⁷⁷ Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 65-2380.

¹⁷⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. kovo 23 d. *prejudicinis sprendimas byloje Google France, Google v. Louis Vuitton Malletier SA ir kiti, sujungtos bylos Nr. C-236/08 – C-238/08*. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. liepos 12 d. *prejudicinis sprendimo byloje L'Oréal SA ir kiti v. eBay International AG ir kiti, bylos Nr. C-324/09*.

¹⁷⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. spalio 3 d. *prejudicinis sprendimas byloje Eva Glawischnig-Piesczek v Facebook Ireland Limited C -18/18*.

taisyklę nėra atsakingi už neteisėtą (garbę ir orumą žeminantį) turinį, patalpintą jų platformose¹⁸⁰.

Autorius tokį teisinį reguliavimą vertina teigiamai, nes priešingu atveju socialinių tinklų platformų valdytojai privalėtų tikrinti visą turinį, skelbiamą jų platformose. Tuo tarpu pastebėtina, kad vien „Facebook“ kiekvieną dieną naudojasi bent 1.37 milijardų vartotojų. Todėl yra praktiškai neįmanoma, kad „Facebook“ ir kiti socialiniai tinklai sukontroliuotų kiekvieną įrašą jų platformose¹⁸¹. Be to, Elektroninės komercijos direktyvoje bei Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatyme numatytas reguliavimas atitinka ir EŽTT praktiką¹⁸² bei teisės doktriną¹⁸³. Papildomai atkreiptinas dėmesys į tai, kad Europos Sąjungos ir Jungtinių Amerikos Valstijų požiūris analizuojamu klausimu yra panašus¹⁸⁴, kadangi Jungtinių Amerikos Valstijų komunikacijos padarumo įstatymo¹⁸⁵ (angl. *Communications Decency Act*) 230 str. c d. 1 p. yra numatytas iš esmės analogiškas reguliavimas kaip ir Elektroninės komercijos direktyvoje, kurio pagrindu socialiniai tinklai nėra laikomi atsakingais už jų platformose talpinamą turinį. Toks reguliavimas taip pat yra įtvirtintas ir Jungtinių Amerikos Valstijų teismų praktikoje. Pavyzdžiui, Jungtinių Amerikos Valstijų penktosios apygardos apeliacinis teismas sprendime, priimatme byloje *Doe v. Myspace*¹⁸⁶, pripažino, kad socialinis tinklas „Myspace“ nėra atsakingas už turinį, esantį jo platformoje.

Pažymėtina ir tai, kad aukščiau nurodytas Elektroninės komercijos direktyvoje numatytas reguliavimas yra įtvirtintas ir Europos valstybių teismų praktikoje. Vokietijos

¹⁸⁰ Pastebėtina, kad pagrindiniai socialiniai tinklai Facebook, Instagram, LinkedIn, kuriems darbe skiriama daugiausiai dėmesio atitinka aukščiau paminėtas teisės aktų nuostatų sąlygas, todėl detali kiekvienos sąlygos analizė toliau nebus pateikiama, tačiau susipažinti su tokia analize galima šiame šaltinyje – OSTER J. *European and International Media Law*.

¹⁸¹ MCKEOWN C. *Facebook, Defamation and Terrorism: Who Is Responsible for Dangerous Posts on Social Media?* p. 164. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/tulicl26&div=9&id=&page=>>>.

¹⁸² EŽTT yra nurodęs, kad interneto tarpininkai neturėtų būti laikomi atsakingi už trečiųjų asmenų patalpintą turinį. Žr. Europos Žmogaus Teisių Teismas. *2017 m. rugsėjo 19 d. sprendimas byloje Tamiz v. the United Kingdom (dec.), paraiškos nr. 3877/14*.

¹⁸³ Londono Universiteto mokslininkas Andrew Scott teigia, kad socialiniai tinklai neturėtų prisiimti atsakomybės už turinį, esantį šiose platformose. Žr. SCOTT. A. *The legal Challenges of Social Media*. p 147. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/scripted15&id=150&men_tab=srchresults>>.

¹⁸⁴ MCKEOWN C. *Facebook, Defamation and Terrorism: Who Is Responsible for Dangerous Posts on Social Media?* p. 186. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/tulicl26&div=9&id=&page=>>>.

¹⁸⁵ Jungtinių Amerikos Valstijų komunikacijos padarumo įstatymas. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <[>](http://www.columbia.edu/~mr2651/ecommerce3/2nd/statutes/CommunicationsDecencyAct.pdf)>.

¹⁸⁶ Jungtinių Amerikos Valstijų penktosios apygardos apeliacinis teismas. 2008 m. gegužės 16 d. sprendimas byloje *Doe v. Myspace* nr. 528 F.3d 413.

Viurcburgo apygardos teismas nagrinėjo bylą pagal pabėgėlio iš Sirijos (Anas Modamani) ieškinį prieš socialinį tinklą „Facebook“ (atsakovą). Anas Modamani 2015 m. į socialinį tinklą „Facebook“ patalpino savo ir Vokietijos kanclerės Angela Merkel nuotrauką. Vėliau dėl Anas Modamani tautybės bei tuometinio konteksto (pabėgėlių krizės Europoje ir dalies pabėgėlių netinkamo elgesio) socialiniame tinkle „Facebook“ pastarasis asmuo šioje platformoje susidūrė su daugybe įrašų, kaltinančių Anas Modamani terorizmu. Būtent todėl Anas Modamani kreipėsi į Vokietijos Viurcburgo apygardos teismą bei prašė įpareigoti „Facebook“ pašalinti visus tokius įrašus. „Facebook“ šioje byloje teigė, kad jie objektyviai neturi galimybės žinoti apie kiekvieną įrašą, kuriame pastaris yra šmeižiamas, todėl jie neturi galimybės pašalinti viso tokio turinio. Atitinkamai, Vokietijos Viurcburgo apygardos teismas atsisakė tenkinti ieškinį, nurodydamas, kad „Facebook“ nėra atsakingas už jo garbę ir orumą žeminantį turinį.¹⁸⁷ Šiame sprendime teismas nurodė, kad už neteisėtą (garbę ir orumą žeminantį) turinį atsako asmenys, skleidžiantys tokį turinį, bet ne „Facebook“¹⁸⁸. Pagaliau, teismas atmetė Anas Modamani nurodytą argumentą, kad „Facebook“ platformoje egzisuoja galimybė pranešti apie neteisėtą turinį, todėl „Facebook“ turėtų būti atsakingas už tokį turinį. Kitoje Vokietijoje Bremeno apygardos teismo nagrinėtoje byloje, asmuo buvo nuteistas laisvės atėmimo bausme už tai, kad socialiniame tinkle „Facebook“ pastarasis įžeidė kitą asmenį, tačiau pats „Facebook“ atsakomybėn trauktas nebuvo¹⁸⁹. Ši Vokietijos teismų praktika patvirtina, kad socialiniai tinklai nėra atsakingi už jų platformose talpinamą turinį.

Taigi, socialinių tinklų valdytojai nėra atsakingi už turinį, patalpintą jų platformose. Asmuo, susidūręs su socialiniame tinkle patalpintais duomenimis, žeminančiais jo garbę ir orumą, ieškinį reikšti turėtų būtent tokio turinio autoriaus, bet ne socialinio tinklo atžvilgiu.

¹⁸⁷ MCKEOWN C. *Facebook, Defamation and Terrorism: Who Is Responsible for Dangerous Posts on Social Media?* p. 184. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/tulic126&id=192&men_tab=srchresults>.

¹⁸⁸ Ibid. p. 186.

¹⁸⁹ Ibid.

5.2. Anoniminio socialinių paskyrų valdytojų identifikavimas

Kaip jau minėta, socialinių tinklų valdytojai neatsako už turinį, patalpintą jų platformose, todėl ieškovas, reikšdamas ieškinį dėl garbės ir orumo pažeidimo, atsakovu privalo nurodyti konkretų asmenį, kuris ir paskleidė tokią informaciją¹⁹⁰. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad socialiniuose tinkluose galimybė paslėpti savo tapatybę yra itin didelė, nes socialiniai tinklai neturi asmenų identifikavimo sistemų¹⁹¹. Nors socialiniai tinklai kaip „Facebook“ ar „Google+“, registruojantis reikalauja naudotojų pateikti jų tikrus vardus ir pavardes, tačiau toks reikalavimas yra dažnai apeinamas ir sunkiai įgyvendinamas¹⁹². Tai lemia, kad anonimiškai ar pseudonimiškai¹⁹³ veikiantys asmenys bent iš karto negali būti identifikuojami.

Šiame kontekste itin svarbu tai, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, jog ieškinyje, kuriuo yra reikalaujama paneigti paskleistas žinias, kurių skleidėjas nežinomas (anonimas) negali būti nagrinėjamas, nes toks ieškinyje neatitinka Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso¹⁹⁴ (toliau – „Civilinio proceso kodeksas“) reikalavimų, todėl turėtų būti gražintas ieškovui.¹⁹⁵ Tai reiškia, kad asmuo, siekdamas apginti savo garbę ir orumą teisme, jau pirmojoje civilinio proceso (civilinės bylos iškėlimo) stadijoje susidurtų su problemomis – jo pateikiamas procesinis dokumentas (ieškinyje) neatitiktų Civilinio proceso kodekso 111 str. 2 d. 2 p. numatyto reikalavimo nurodyti kitos proceso šalies vardą / pavardę, asmens kodą bei gyvenamosios vietos adresą ir dėl to būtų gražintas jam, kad būtų pašalinti procesinio dokumento trūkumai (Civilinio proceso kodekso 115 str. 2 d.). Šią problemą patvirtina ir Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba – Atsakyme yra teigiama, kad tuo atveju, jeigu asmens garbė ir orumas socialiniuose tinkluose yra pažeidžiami anonimiškais įrašais, Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba, vadovaudamasi Visuomenės informavimo įstatymo 50 str. 9 d. 4 p., priima sprendimą

¹⁹⁰ ROGAL L. *Anonymity in Social Media. Articles from Practitioners*. p. 73.[interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/phnxmlwrv7&id=87&men_tab=srchresults>.

¹⁹¹ Ibid. p. 62.

¹⁹² OSTER J. *European and International Media Law*. p. 46.

¹⁹³ Siekiant nesikartoti, toliau šiame darbe bus vartojama tik anonimiškumo sąvoka, tačiau, ją vartodamas, autorius turi omenyje ir pseudonimiškumą, nebent darbe yra nurodoma kitaip.

¹⁹⁴ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. *1998 m. gegužės 15 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas*.

atsisakyti nagrinėti tokį skundą ir jį gražina suinteresuotam asmeniui¹⁹⁶. Be to, ši problema yra identifikuota ir teisės doktrinoje – Elizabeth D. teigia, kad šiuolaikinių informacinių technologijų pasaulyje labai dažnai kyla viešai paskleistos informacijos autoriaus nustatymo problemų¹⁹⁷. Anonimiškumas socialiniuose tinkluose suformavo tokią kultūrą, kai asmenys, neatskleisdami savo tapatybės, paskleidžia tokią informaciją, kurios niekada neskleistų realiame pasaulyje¹⁹⁸.

Pažymėtina, kad aukščiau minimą anonimiškumo problemą nukentėję asmenys galėtų išspręsti kreipdamiesi į policiją¹⁹⁹. Pastaroji institucija galėtų kreiptis į socialinių tinklų valdytojus bei prašyti pateikti informaciją, leidžiančią identifikuoti anonimininių paskyrų valdytojus. Atitinkamai, nukentėjęs asmuo vėliau gavęs tokią informaciją galėtų kreiptis į teismą. Tačiau, autoriaus įsitikinimu, toks pažeistų teisių gynbos būdas nėra pakankamai operatyvus. Toks būdas apunkina pažeisto garbės ir orumo gynimą, nes, kaip yra žinoma, žala asmens garbei ir orumui, ypač socialiniuose tinkluose, gali būti padaroma itin greitai. Šiame kontekste pastebėtina, kad Elektroninės komercijos direktyvos 18 str. 1 d. įpareigoja valstybes nars užtikrinti greitas teismines procedūras. Atitinkamai, teisės doktrinoje yra teigiama, kad, ieškant tinkamo ir efektyvaus pažeistos garbės ir orumo gynimo būdų skaitmeniniame pasaulyje, yra svarbu surasti tiek gynbos būdą, kuris atstatytų pažemintą garbę ir orumą, tiek sustabdyti daromą žalą kaip įmanoma greičiau²⁰⁰. Tuo tarpu anonimiškai veikiančių asmenų nustatymo trukmė apunkina greitą pažeistų teisių gynimą²⁰¹. Todėl, autoriaus nuomone, turėtų egzistuoti teisinės priemonės, leidžiančios identifikuoti anonimininių paskyrų valdytojus ir civilinio proceso tvarka.

Visų pirma, pažymėtina, kad Civilinio proceso kodeksas nenumato galimybės, jog teismas, dar nepriėmęs ieškinio galėtų identifikuoti asmenį, kurio vardo, pavardės ir kitų duomenų suinteresuotas asmuo pats nežino. Civilinio proceso kodeksas numato galimybes tik

¹⁹⁶ Priedas Nr. 1.

¹⁹⁷ MEŠKAUSKAITĖ L. Žiniasklaidos teisė. Monografija. p. 116.

¹⁹⁸ ELIZABETH A. *Online Forums and Chat Rooms in Defamation Actions*. Žiūrėta: ROGAL L. *Anonymity in Social Media. Articles from Practitioners*. p. 73.[interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą:

<https://heionline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/phnxlwr7&id=87&men_tab=srchresults>.

¹⁹⁹ LRT straipsnis „Metai bėgo, bet kultūros taip ir neatsirado: ragina susirūpinti dėl anonimininių komentarų internete“. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1115537/metai-bego-bet-kulturos-taip-ir-neatsirado-ragina-susirupinti-del-anoniminiu-komentaru-internete>>.

²⁰⁰ ANGELOTTI A. M. *Twibel Law: What Defamations and its Remedies Look like in the Age of Twitter*. p. 506. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą:<https://heionline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/jhtl13&id=472&men_tab=srchresults>.

²⁰¹ Ibid. p. 484.

išreikalauti įrodymus (Civilinio proceso kodekso 199 str.), tačiau tokį procesinį prašymą teismas galėtų tenkinti tik tuomet, kai byla jau yra inicijuota, t. y. tik tuomet, kai ieškinys jau yra priimtas. Taigi, suinteresuotas asmuo analizuojamu atveju, siekdamas identifikuoti jo garbę ir orumą pažeidusį asmenį, Civilinio proceso kodekso 199 str. numatyta procesine galimybe gauti įrodymus, pasinaudoti negalėtų. Pastebėtina, kad Civilinio proceso kodekso 221 str. numato, kad asmenys, kurie turi pagrindą baimintis, jog pateikti jiems reikalingus įrodymus vėliau pasidarys negalima arba sunku, gali prašyti teismo, tiek prieš ieškinio padavimą, tiek ir padavus jį, užtikrinti šiuos įrodymus. Taigi, suinteresuota šalis galėtų bandyti pasinaudoti šia procesine galimybe, siekdama identifikuoti anoniminės socialinės paskyros valdytoją. Tačiau nurodytina, kad suinteresuotas asmuo, naudodamasis Civilinio proceso kodekso 221 str., tikėtina, taip pat negalėtų identifikuoti anoniminės socialinio tinklo paskyros valdytojo, nes kiekvienu konkrečiu atveju pastarasis turėtų įrodyti, kad egzistuoja objektyvi grėsmė, jog vėliau anonimiškai socialiniuose tinkluose veikiančio asmens nebus įmanoma identifikuoti. Tokia pozicija yra patvirtinta ir Lietuvos teismų praktikoje. Šiaulių apygardos teismas²⁰² yra nagrinėjęs prašymą, paremtą Civilinio proceso kodekso 221 str., kuriuo buvo prašoma iki pateikiant ieškinį taikyti įrodymų užtikrinimą – įpareigoti „Facebook“ pateikti teismui duomenis apie tai, iš kokių interneto adresų buvo padaryti internetiniame tinklapyje www.facebook.com įrašai, kuriuose užfiksuoti tikrovės neatitinkantys ir pareiškėjų garbę ir orumą įžeidžiantys įrašai. Prašymą teikė asmenys nurodė, kad siekė inicijuoti civilinę bylą dėl garbės ir orumo pažeidimo, tačiau negalėjo identifikuoti šį pažeidimą padariusio asmens. Tačiau Šiaulių apygardos teismas tokį prašymą tenkinti atsisakė, nurodydamas, kad pareiškėjas nenurodė jokių aplinkybių, leidžiančių teigti, jog egzistuoja grėsmė, kad prašomų užtikrinti įrodymų vėliau nebus įmanoma gauti. Be to, teismas nurodė, kad, iš esmės, pareiškėjai prašė ne užtikrinti įrodymus, kurie yra skirti įrodyti reikalavimų faktinį pagrindą, o surinkti - išreikalauti įrodymus apie asmens duomenis ar duomenis, susijusius su asmens duomenimis, todėl šiuo aspektu, teismo nuomone, prašymas neatitiko Civilinio proceso kodekso 221 str. reikalavimų.

Aukščiau aptartas Civiliniame proceso kodekse esantis reguliavimas (jo nebuvimas) bei nurodyta teismų praktika leidžia teigti, kad Lietuvoje asmuo, nukentėjęs nuo anoniminių garbės ir orumo pažeidimų socialiniuose tinkluose, civilinio proceso tvarka neturi galimybių identifikuoti asmens, padariusio tokį pažeidimą bei pareikšti ieškinį jo atžvilgiu. Nukentėjęs asmuo, pirmiausiai, turėtų kreiptis į Lietuvos policiją ir tik tuomet, jeigu Lietuvos policija

²⁰² Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyrius. 2018 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje D.M., A.M. Nr. 2S-349-368/2018.

suteiktų atitinkamą informaciją, suinteresuotas asmuo turėtų galimybę apginti savo pažeistas teises teisme, pareikšdamas ieškinį. Autoriaus vertinimu, tokia situacija yra laikytina teisiškai ydinga, nes tokiu atveju nukentėjęs asmuo praranda galimybę operatyviai apginti savo pažeistas teises dėl nuo jo valios objektyviai nepriklausančių aplinkybių. Tuo tarpu, kaip jau buvo nurodyta šio darbo 5.1. dalyje, garbės ir orumo pažeidimai socialiniuose tinkluose pasižymi greita sklaida. Todėl nukentėjusiam asmeniui pasikreipus į teismą, praėjus ilgam laiko tarpui nuo padaryto pažeidimo, jo teisės tinkamai apgintos nebūtų.

Šiame kontekste pastebėtina, kad, pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose egzistuoja žymiai operatyvesnis ir efektyvesnis būdas, kaip galima identifikuoti asmenis, kurie daro teisės aktų pažeidimus anonimiškai. Jungtinių Amerikos Valstijų teismai leidžia ginti savo pažeistą garbę ir orumą net ir tuo atveju, kai nukentėjęs asmuo negali identifikuoti asmens padariusio tokį pažeidimą. Jungtinių Amerikos Valstijų teismai tokiais atvejais vadovaujasi kriterijais, kurie pirmą kartą buvo taikyti byloje *Dendrite International, Inc. v. Doe*²⁰³. Vadovaujantis šiais kriterijais prašymą identifikuoti kitą asmenį teikiantis asmuo privalo įrodyti, kad: (i) pareiškėjas prieš tai kreipėsi į anonimiškai veikiančią asmenį bei prašė atskleisti savo tapatybę; (ii) egzistuoja konkretūs internete esantys duomenys, žeidžiantys asmens garbę ir orumą; (iii) ieškinys yra *prima facie* pagrįstas; (iv) būtinybė atskleisti anonimiškai veikiančio asmens tapatybę nusveria saviraiškos laisvės garantuojamą teisę į anoniminę saviraišką. Pažymėtina, kad byloje *Dendrite International, Inc. v. Doe* nurodyti kriterijai buvo sėkmingai taikomi ir anoniminių socialinių paskyrų valdytojų identifikavimo atvejais, kai pastarieji savo paskyrose paskleisdavo kitų asmenų garbę ir orumą žeminančių turinių²⁰⁴.

Autorius Jungtinių Amerikos Valstijų taikomą modelį vertina teigiamai ne tik dėl to, kad jis nukentėjusiam asmeniui leidžia operatyviau ir veiksmingiau ginti pažeistas teises, bet ir dėl to, kad toks modelis leidžia užtikrinti atitinkamų asmenų teisę veikti anonimiškai. Šiame kontekste pastebėtina, kad teisė skleisti informaciją anonimiškai yra įtvirtinta tiek Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiojo Teismo, tiek EŽTT, tiek Europos Tarybos, tiek Lietuvos nacionalinės teisės. Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausias Teismas yra išaiškinęs, kad saviraiškos laisvė apima ir laisvę skleisti informaciją anonimiškai²⁰⁵. EŽTT

²⁰³ Niudžersio aukštesnysis teismas. 2001 m. gegužės 11 d. sprendimas byloje *Dendrite International, Inc. v. Doe*, nr. 75 A.2d 756. Žiūrėta: DENNIS C.M. *Social Media Defamation and Reputation Management in the Online Age*. p. 18.

²⁰⁴ MACCALLUM W. *Defamation actions and social media: Where are the risks?*

²⁰⁵ RO GAL L. *Anonymity in Social Media. Articles from Practitioners*. p. 77 [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą:

yra pažymėjęs, kad teisė skleisti informaciją anonimiškai yra svarbi, nes ji leidžia asmenims išvengti nenorimo dėmesio²⁰⁶. Europos Taryba yra pažymėjusi, kad valstybės turėtų gerbti asmenų norą neatskleisti savo tapatybės internete. Teisė skelbti publikacijas slapyvardžiu ar anonimiškai yra įtvirtinta ir Visuomenės informavimo įstatyme²⁰⁷. Pastebėtina ir tai, kad, pavyzdžiui, Vokietijos Telemedijos įstatymo²⁰⁸ 13 str. 6 d. netgi numato pareigą paslaugų tiekėjams, įskaitant ir socialinius tinklus, užtikrinti galimybę paslaugų gavėjams veikti pseudonimiškai, kai tai yra techniškai įmanoma ir protinga.

Aukščiau nurodytas teisinis reguliavimas leidžia teigti, kad teisė skleisti informaciją anonimiškai yra svarbi bei turėtų būti saugoma, kadangi tam tikrais atvejais asmenys bijo skleisti informaciją dėl galimo persekiojimo, o informaciją skleiddami anonimiškai jie jaučiasi saugesni²⁰⁹. Atitinkamai Jan Oster pagrįstai kelia klausimą, ar socialinių tinklų taisyklės, kuriose numatoma pareiga atskleisti savo tapatybę, yra suderinama su žmogaus teisėmis²¹⁰. Autorius papildomai atkreipia dėmesį į tai, kad Jungtinėse Amerikos Valstijose taikomas anonimiškai veikiančių asmenų identifikavimo modelis leidžia apsaugoti anonimiškai veikiančius asmenis, skleidžiančius jautrią informaciją apie viešąjį interesą, nuo ieškinių, kuriais siekiama su jais susidoroti (*angl. SLAP - Strategic lawsuit against public participation*)²¹¹. Pažymėtina, kad anonimiškumas pastariesiems asmenims yra itin svarbus, kadangi, prisistatydami savo tikraisiais vardais ir pavardėmis, tokie asmenys neskleistų informacijos, bijodami, kad dėl to su jais bus susidorota. Pagaliau, atkreiptinas dėmesys į tai, kad teisė skleisti informaciją anonimiškai nėra absoliuti. Tuo atveju, jeigu anonimiškai veikiantis asmuo skleidžia kito asmens garbę ir orumą žeminančią informaciją, jo teisė veikti anonimiškai turėtų būti ribojama. Be to, šiame kontekste yra svarbu paminėti, kad EŽTT taip pat pripažįsta, kad teisė veikti anonimiškai nėra absoliuti. EŽTT sprendime, priimtame byloje *K.U. v. Finland*²¹², nagrinėjo situaciją, kai anonimiškai internete veikęs asmuo patalpino

<https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/phnxlwr7&id=87&men_tab=srchresults>.

²⁰⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2015 m. birželio 16 d. sprendimas byloje *Delfi AS. v. Estonia*, praraiškos nr. 64569/09.

²⁰⁷ Visuomenės informavimo įstatymo 5 str. 1 d. 4 p.

²⁰⁸ Vokietijos telemedijos įstatymas [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.huntonprivacyblog.com/wp-content/uploads/sites/28/2016/02/Telemedia_Act__TMA_.pdf>.

²⁰⁹ RO GAL L. *Anonymity in Social Media. Articles from Practitioners*. p. 77 [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/phnxlwr7&id=87&men_tab=srchresults>.

²¹⁰ OSTER J. *European and International Media Law*. p. 49-50.

²¹¹ STEWART R. *Social media and the law. A Guidebook for Communication Students and Professionals*. p. 47.

²¹² Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2008 m. gruodžio 2 d. sprendimas byloje *K.U. v. Finland*, praraiškos nr. 2872/02.

seksualinio pobūdžio reklamą, kurioje figūravo dvylikametis berniukas. Šios nuotraukos patalpinimo metu Suomijos nacionalinė teisė nenumatė galimybės identifikuoti anonimiškai veikiančių asmenų internete. Atsižvelgdamas į tai, EŽTT konstatavo, kad Suomija nesuteikė tinkamų pažeistų teisių gynbos būdų bei suteikė pernelyg didelę svarbą anonimo konfidencialumui palyginti su Konvencijos 8 str. Tai reiškia, kad, vadovaujantis EŽTT praktika, valstybės privalo užtikrinti tinkamą ir efektyvų būdą, kuris leistų identifikuoti asmenis, darančius teisės aktų pažeidimus, įskaitant ir garbės ir orumo pažeidimus.

Taigi, lyginant Lietuvos bei Jungtinių Amerikos Valstijų anoniminių veikiančių asmenų identifikavimo modelius, galima išskirti šiuos Jungtinių Amerikos Valstijų modelio pranašumus: (i) Jungtinių Amerikos Valstijų modelis leidžia operatyviau ir efektyviau ginti pažeistas teises; (ii) Jungtinių Amerikos Valstijų modelis leidžia užtikrinti asmens teisę veikti anonimiškai. Manytina, kad būtent teismai, bet ne policija turi didesnę kompetenciją vertinti žmogaus teisių apsaugos klausimus; (iii) Jungtinių Amerikos Valstijų modelis leidžia užtikrinti tinkamą garbės ir orumo gynimo bei saviraiškos laisvės balansą.

Todėl galima daryti pagrįstą išvadą, kad Lietuvoje taikomas anoniminių socialinių paskyrų valdytojų identifikavimo modelis yra laikytinas neefektyviu, nes nukentėjęs asmuo neturi galimybių identifikuoti jo garbę ir orumą pažeidusį, anonimiškai veikiančią asmenį civilinio proceso tvarka. Jungtinėse Amerikos Valstijose taikomas modelis yra kur kas efektyvesnis. Jis taip pat leidžia užtikrinti žmogaus teisių apsaugą.

5.3. Galimi anonimiškumo problemos sprendimo būdai

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje taikomo anoniminių socialinių paskyrų valdytojų identifikavimo modelis yra neefektyvus, siūlytini du galimi šios problemos sprendimo būdai: (i) taikyti įstatymo analogiją bei leisti asmeniui, nukentėjusiam nuo anoniminių garbės ir orumo pažeidimo, dar iki ieškinio pateikimo pareikšti prašymą dėl įrodymų, leidžiančių identifikuoti tokį asmenį, išreikalavimo; arba (ii) kaip *ultima ratio* priemonę, svarstyti Civilinio proceso kodekso 199 str. papildymo klausimą, įtraukiant į Civilinio proceso kodekso 199 str. 8 d. ir ją išdėstant taip: „Jeigu asmuo negali gauti Kodekso 111 str. 2 d. 2 p. nurodytų duomenų savarankiškai, jis gali pateikti prašymą dėl rašytinių įrodymų išreikalavimo dar iki pareiškiant ieškinį.“

Pirmasis pasiūlytas variantas – pažymėtina, kad tais atvejais, kai teismas susiduria su faktiniais santykiais, kurie dėl kokių nors priežasčių teisės normų nereguliuojami, įstatymas

suteikia teismui teisę išspręsti šalių ginčą taikant įstatymo ar teisės analogiją²¹³. Kadangi Civilinio proceso kodeksas nenumato galimybės teikti prašymus dėl duomenų, leidžiančių identifikuoti anonimiškai veikiančią asmenį, išreikalavimo dar prieš pareiškiant ieškinį, o specifinis teisinis reglamentavimas, kurio pagrindu Lietuvos policija gali gauti tokius duomenis, neegzistuoja, tokiu atveju būtų galima vadovautis įstatymo analogija (Civilinio proceso kodekso 3 str. 7 d.). LAT praktikoje nurodyta, kad įstatymo analogiją taikyti galima esant tokioms sąlygoms²¹⁴: (i) nėra teisės normos, kuri reglamentuotų ginčo santykį; (ii) yra teisės norma, reglamentuojanti panašų santykį; (iii) yra toks teisės normų reguliuojamo ir nereguliuojamo santykio panašumas, kuris leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad analogijos taikymas yra pateisinamas, t. y. neprieštaraus santykio esmei ir pobūdžiui. Manytina, kad šiuo atveju paminėtos sąlygos būtų tenkinamos: (i) Civilinio proceso kodeksas nenumato galimybės, kad asmuo galėtų pateikti prašymą teismui dėl duomenų, leidžiančių identifikuoti anonimiškai veikiančią asmenį, išreikalavimo dar iki pareiškiant ieškinį; (ii) Civilinio proceso kodekso 199 str. leidžia asmenims teikti prašymus dėl rašytinių įrodymų išreikalavimo, o Civilinio proceso kodekso 221 str. leidžia asmenims teikti prašymus dėl įrodymų užtikrinimo teismui dar iki pareiškiant ieškinį; (iii) tiek Civilinio proceso kodekso 199 str. ir 221 str. numatyta reguliavimu, tiek prašant teismo išreikalauti duomenis, leidžiančius identifikuoti anonimiškai veikiančią asmenį, dar iki pareiškiant ieškinį yra siekiama užtikrinti tinkamą asmenų teisminę gynybą, suteikiant jiems atitinkamus duomenis, todėl šiuo analogijos taikymas neprieštaraus Civilinio proceso kodekso 199 str. ir 221 str. numatytų teisinių santykių esmei ir jų pobūdžiui. Papildomai pastebėtina, kad teismai, taikydami teisės aktus, pirmiausiai privalo įvertinti jo tikslus ir į juos atsižvelgti²¹⁵. Tuo tarpu civilinio proceso tikslas, be kita ko, yra ginti asmenis, kurių materialiosios subjektinės teisės yra pažeidžiamos (Civilinio proceso kodekso 2 str. 1 d.). Šis tikslas, pritaikius įstatymo analogiją, neabejotinai būtų pasiektas. Pagaliau, pastebėtina, kad šiuo atveju, pritaikius įstatymo analogiją, būtų užtikrinami ir teisingumo, protingumo bei proporcingumo principai, nes priešingu atveju, t. y. pripažinus, kad tokia įstatymo analogija yra negalima, susiklostytų teisiškai ydinga situacija – vien dėl teisinio reguliavimo nebuvimo asmuo, kurio garbė ir orumas buvo pažeisti anonimiškai veikiančio, bet ne tinkamai prisistačiusio asmens, negalėtų tinkamai apginti savo pažeistų teisių.

²¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2008 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje V. Š. ir I. Š. v. UAB „Gabuva“, UAB „Giraitės vandenys“, Kauno apskrities Valstybinė mokesčių inspekcija Nr. 3K-7-149/2008.

²¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2019 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Borta“ v. Klaipėdos jūrų uosto direkcija Nr. e3K-3-150-611/2019.

²¹⁵ MIKELĖNAS V. Interpretacinis žaidimas, arba kaip kurti teisę be parlamento. *Jurisprudencija*. 2009. p. 83.

Antrasis pasiūlytas variantas – papildžius Civilinio proceso kodekso 199 str. nauja norma, leidžiančia gauti Civilinio proceso kodekso 111 str. 2 d. 2 p. nurodytus duomenis dar iki pareiškiant ieškinį, būtų sukuriamas didesnis teisinis apibrėžtumas nei taikant įstatymo analogiją, taip pat būtų efektyviai apgintos nukentėjusiojo asmens teisės bei įgyvendinamas jau minėtas civilinio proceso kodekso tikslas. Tačiau pastebėtina, kad tokiu būdu būtų padaryta neigiama įtaka Civilinio proceso kodekso, kaip kodifikuoto teisės akto, vientisumui. Be to, manytina, kad Civilinio proceso kodeksas neturėtų sureguliuoti kiekvieno visuomeninio santykio. Atsižvelgdamas į tai, siūlytina svarstyti Civilinio proceso kodekso 199 str. papildymo klausimą tik kaip *ultima ratio* priemonę.

Vadovaujantis aukščiau išdėstytais argumentais, siūlytina Lietuvoje egzistuojančią anoniminių socialinių paskyrų valdytojų identifikavimo problemą išspręsti, taikant įstatymo analogiją bei leisti asmeniui, nukentėjusiam nuo anoniminio garbės ir orumo pažeidimo socialiniuose tinkluose, dar iki ieškinio pateikimo pareikšti prašymą dėl įrodymų, leidžiančių identifiкуoti tokį asmenį, išreikalavimo.

VI. Pažeistų teisių gynimo ypatumai

Civilinio kodekso 2.24 str. 1 d. numato, kad asmuo, kurio garbė ir orumas yra pažeisti turi teisę reikalauti, kad teismas įpareigotų atsakovą paneigti paskleistus duomenis. Asmuo taip pat gali reikalauti atlyginti paskleidus tikrovės neatitinkančius duomenis, žeminančius garbę ir orumą, padarytą turtinę ir neturtinę žalą. Be to, pastarasis asmuo, vadovaudamasis Civilinio kodekso 6.255 str., gali reikšti ir prevencinį ieškinį pavyzdžiui, reikalaujant uždrausti publikuotą straipsnį ar platinti leidinį, kur numatoma paskleisti duomenis, neatitinkančius tikrovės ir žeminančius asmens garbę ir orumą²¹⁶.

Tačiau pastebėtina, kad asmeniui, kurio garbė ir orumas buvo pažeisti socialiniuose tinkluose, aukščiau nurodytos pažeistų teisių gynimo priemonės nėra pakankamos, nes paneigus duomenis ar prisiteisus tam tikrą žalos atlyginimą jo garbę ir orumą žeminantys duomenys vis dar būtų prieinami socialiniame tinkle. Todėl, autoriaus manymu, Civilinio kodekso 2.24 str. 1 d. reikėtų aiškinti sistemiškai su Civilinio kodekso 1.138 str. 2 p. bei leisti nukentėjusiam asmeniui reikalauti, kad iš socialinio tinklo būtų pašalinti duomenys, žeminantys jo garbę ir orumą. Būtent šis pažeistų teisių gynimo būdas tapo itin problematiškas po 2019 m. spalio 3 d. ESTT prejudicinio sprendimo, priimto byloje C-18/18 *Eva Glawischning-Piesczek v. Facebook Ireland Limited*²¹⁷ (toliau – „Facebook byla“).

Facebook byloje ESTT, vertindmas, kaip savo pažeistas teises galėtų ginti asmuo, kurio garbė ir orumas buvo pažeisti socialiniame tinkle, išaiškino, kad Elektroninės komercijos direktyva nedraudžia įpareigoti prieglobos paslaugų teikėją (šiuo atveju socialinių tinklų) panaikinti informaciją, kurią jis saugo ir kurios turinys tapatus ar ekvivalentiškas (esant tam tikroms sąlygoms²¹⁸) prieš tai neteisėta pripažintos informacijos turiniui, arba užblokuoti prieigą prie jos. Be to, ESTT nurodė, kad Elektroninės komercijos direktyva yra aiškintina, kaip nedraudžianti įpareigoti prieglobos paslaugų teikėją panaikinti įpareigojime nurodytą informaciją arba užblokuoti prieigą prie jos pasaulio mastu pagal atitinkamą tarptautinę teisę. Pažymėtina, kad, nors ESTT sprendimu *Facebook* byloje suteikė itin didelę apsaugą asmeniui, nukentėjusiam nuo jo garbę ir orumą pažeidusios informacijos, ESTT pateikti išaiškinimai

²¹⁶ MIKELĖNAS V., BARTKUS G., MIZARAS V. KESARAUSKAS Š. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. *Justitia*. 2002.

²¹⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. spalio 3 d. *prejudicinis sprendimas byloje Eva Glawischning-Piesczek v Facebook Ireland Limited C-18/18*.

²¹⁸ Ekvivalentiška informacija, anot ESTT, turėtų būti panaikinama tik tuomet, jeigu atitinkamos informacijos stebėjimas ir domėjimasis ja pagal tokį įpareigojimą susijęs tik su informacija, perteikiančia žinutę, kurios turinys lieka iš esmės nepakitęs, palyginti su neteisėtu pripažintu turiniu, ir apimančia įpareigojime nurodytus duomenis, ir jei dėl šio ekvivalentiško turinio formuluotės skirtumų, palyginti su anksčiau neteisėta pripažintos informacijos formule, prieglobos paslaugų teikėjas neprivalo atlikti atskiro šio turinio vertinimo

kelia labai daug klausimų bei problemų. Štai Keller Daphne²¹⁹ teigia, kad aptariamasis sprendimas nacionaliniams teismams, kurie turėtų įgyvendinti šį sprendimą, sukūrė daugybę problemų²²⁰. Profesorius Vytautas Mizaras kelia klausimą, ar šiuo sprendimu ESTT „nenuėjo“ per toli²²¹. Todėl žemiau yra pateikiamas detalus ESTT sprendimo *Facebook* byloje teisinis vertinimas.

6.1. Socialinių tinklų bendro stebėjimo pareigos nebuvimas

Elektroninės komercijos direktyvos, kuri, kaip jau minėta, yra taikoma socialiniams tinkams, 15 str. numato, kad valstybės narės negali įpareigoti prieglobos paslaugų teikėjo vykdyti bendrą jo turinio stebėjimo prievolę. *Facebook* byloje ESTT, kaip jau minėta, išaiškino, kad prieglobos paslaugos teikėjas gali būti įpareigotas pašalinti ne tik informaciją, kuri teismo buvo pripažinta neteisėta, bet ir tokią, kuri yra tapati ar ekvivalentiška bei paskleista vėliau (jau po teismo sprendimo) prieš tai neteisėta pripažintai informacijai. Tai reiškia, kad prieglobos paslaugos teikėjai atitinkamais atvejais privalės stebėti savo turinį bei tikrinti ar jis nėra tapatus ar ekvivalentiškas tokiam, kuris jau anksčiau buvo pripažintas kaip neteisėtas.

Tačiau pastebėtina, kad Elektroninės komercijos direktyvos 15 str. numatytas draudimas nėra absoliutus. Elektroninės komercijos direktyvos preambulės 47 p. numato, kad Elektroninės komercijos direktyvos 15 str. nedraudžia nustatyti specifinės stebėsenos pareigos. ESTT byloje *L'Oreal v. eBay*, spręsdamas kokios ribos yra tarp „bendros“ ir „specifinės“ stebėsenos pareigos nurodė, kad bendroji stebėsenos pareiga reiškia, kad prieglobos paslaugos teikėjas būtų įpareigojamas aktyviai stebėti visus kiekvieno naudotojo skleidžiamus duomenis²²². ESTT šioje byloje nurodė, kad specifinė stebėsenos pareiga galėtų būti nustatoma konkrečiu teismo sprendimu. Panašiai ESTT byloje *Tommy Hilfiger v. Delta Center A.S*²²³ nurodė, kad, nors teismai prieglobos paslaugos teikėjų ir negali įpareigoti

²¹⁹ Keller Daphne yra Stanfordo interneto ir visuomenės centro tarpininkų atsakomybės departamento vadovė.

²²⁰ DAPHENE K. *The CJEU's New Filtering Case, The Terrorist Content Regulation, and The Future of Filtering Mandates in The EU*. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://cyberlaw.stanford.edu/blog/2019/12/cjeu's-new-filtering-case-terrorist-content-regulation-and-future-filtering-mandates-eu>>.

²²¹ MIZARAS V. Facebook pralaimėjimas ES Teisingumo Teisme (byla C-18/18): ar teiginys „jis yra „fašistų“ partijos narys“ būtų ekvivalentiškas teiginiui „jis yra „komunistų partijos“ narys“. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.teise.pro/index.php/2019/10/08/v-mizaras-facebook-pralaimejimas-es-teisingumo-teisme-byla-c-18-18-ar-teiginys-jis-yra-fasistu-partijos-narys-butu-ekvivalentiskas-teiginiui-jis-yra/>>.

²²² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. liepos 12 d. *prejudicinis sprendimas byloje L'Oreal v. eBay C-324/09*.

²²³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. liepos 7 d. *prejudicinis sprendimas byloje Tommy Hilfiger v. Delta Center A.S C-494/15*.

vykdyti bendrą turinio stebėseną visų naudotojų atžvilgiu, teismai gali įpareigoti teikėjus imtis priemonių, kuriomis būtų siekiama išvengti naujai pasikartojančių analogiškų pažeidimų.

Atitinkamai, ESTT *Facebook* byloje nurodė, kad šiuo atveju būtų nustatoma specifinė stebėsenos pareiga, apsiribojanti informacija, kuri jau buvo saugoma atitinkamo prieglobos paslaugų teikėjo, o vėliau nacionalinis teismas ją pripažino neteisėta. ESTT išaiškino, kad nacionaliniai teismai gali įpareigoti prieglobos paslaugos teikėjus „filtruoti“ tapatų ar ekvivalentišką turinį, tačiau tokie nacionalinių teismų sprendimai turi būti pakankamai konkretūs tam, kad prieglobos paslaugos teikėjai nebūtų įpareigojami atlikti naują turinio vertinimą. Todėl sutiktina su ESTT pozicija, kad tokiu įpareigojimu prieglobos paslaugų teikėjui nenustatoma bendra prievolė stebėti jo saugomą informaciją arba bendra prievolė aktyviai domėtis faktais ar aplinkybėmis, rodančiomis neteisėtą veiklą, kaip tai suprantama pagal Elektroninės komercijos direktyvos 15 str. 1 d. Be to, pastaroji teismo pozicija iš esmės atitinka anksčiau suformuotą ESTT praktiką, todėl laikytina pagrįsta.

6.2. Ekvivalentiškų duomenų draudimas

Kaip jau minėta, ESTT *Facebook* byloje išaiškino, kad prieglobos paslaugos teikėjai gali būti įpareigojami pašalinti ne tik tapačią neteisėtai pripažintai informacijai, bet ir ekvivalentišką jai informaciją. Ekvivaleniška informacija, ESTT laiko tokią, kuri tik šiek tiek skiriasi nuo tos, kuri anksčiau buvo pripažinta kaip neteisėta. Be to, ESTT pažymėjo, kad tokioje ekvivalentiškoje informacijoje turėtų būti konkrečių duomenų, kuriuos tinkamai identifikuotų pats įpareigojimo autorius (nacionalinis teismas), pavyzdžiui, asmens, susijusio su pirma konstatuotu pažeidimu, vardas ir pavardė, aplinkybės, kuriomis buvo padarytas šis pažeidimas, ir turinys, ekvivalentiškas neteisėtu pripažintam turiniui. Pagaliau, ESTT atkreipė dėmesį, kad bet kuriuo atveju dėl šio turinio, ekvivalentiško neteisėtu pripažintam turiniui, formuluotės skirtumų iš atitinkamo prieglobos paslaugų teikėjo neturi būti reikalaujama atlikti atskirą minėto turinio vertinimą.

Visų pirma, atkreiptinas dėmesys, kad tokia teismo pozicija yra suprantama, nes, siekdamas uždrausti, be kita ko, ir ekvivalentiškos neteisėtai informacijos skelbimą, ESTT siekė išvengti begalinio bylinėjimosi, su kuriuo susidurtų nukentėjęs asmuo, jeigu ekvivalentiška neteisėtai informacija būtų ir toliau skleidžiama. Kaip teisingai pažymėjo ESTT, informacijos turinio neteisėtumą lemia ne tam tikrų žodžių ar jų junginio vartojimas, bet tai, kad šiuo turiniu perteikiama žinia yra laikoma neteisėta.

Tačiau pastebėtina, kad ESTT pateiktas ekvivalentiškos informacijos apibrėžimas nėra pakankamai aiškus²²⁴, todėl nacionaliniai teismai, įgyvendindami analizuojamą ESTT sprendimą, susidurs su „ekvivalentiškumo“ sąvokos aiškinimo problemomis. Panašios pozicijos laikosi ir pats „Facebook“ vadovas Mark Zuckerberg – jis nurodė, kad ESTT *Facebook* byloje nepateikė pakankamai aiškaus apibrėžimo, kas yra laikytina ekvivalentiška informacija²²⁵. Autorius pritaria šioms pozicijoms bei papildomai pažymi, kad iš ESTT pateikto ekvivalentiškos informacijos apibrėžimo iš tiesų nėra pakankamai aišku, kokia informacija gali būti laikoma ekvivalentiška, o kokia ne.

Filosofijos profesorius Alain Anquetil, komentuodamas aptariamą ESTT sprendimą, nurodo, kad sąvoka „ekvivalentiškumas“ (lot. *aequivalēre*) reiškia turintis lygią galią. Ekvivalentiškumas gali būti suprantamas kaip lygus jėga, kiekiu, verte ar prasme. Atitinkamai, ekvivalentiški teiginiai turėtų būti suprantami kaip tokie, kurie yra išreikšti skirtinga forma, tačiau jų prasmė yra identiška²²⁶. Todėl, autoriaus nuomone, vertinant, ar socialiniame tinkle patalpinti duomenys yra ekvivalentiški kitiems, teismo pripažintiems neteisėtais, yra būtina atsižvelgti į jų pateikimo kontekstą. Tik tokiu atveju bus įmanoma nustatyti, ar duomenų prasmė yra ta pati, ar jie yra laikytini ekvivalentiškais. Papildomai atkreiptinas dėmesys į tai, kad garbės ir orumo gynimo bylose yra ypatingai svarbūs faktų vertinimo klausimai. Jose yra būtina atsižvelgti į byloje surinktų įrodymų visumą. Be to, kaip jau buvo nurodyta šio darbo 4.3.2. dalyje, sprendžiant, ar tam tikri socialiniame tinkle patalpinti duomenys pažeidžia asmens garbę ir orumą, yra būtina atsižvelgti bei vertinti kontekstą – socialinio tinklo struktūrą, vietą, kurioje buvo patalpintas įrašas, auditoriją, kurią pasiekė įrašas, ar socialinio tinklo paskyra buvo atvira ar uždara, kokio pobūdžio informacija vyrauja socialinio tinklo paskyroje, ar įrašas buvo paskelbtas karštų debatų metu komentaru skiltyje, kaip staigi reakcija, ar kaip pasverta ir apgalvota informacija patalpinta įrašo skiltyje. Kaip teigia Daphne Keller, bene vienintelis turinys, kuris yra neteisėtas *per se* ir tam nustatyti nebūtinai konteksto vertinimas, yra toks, kuriame atvaizduojamas vaikų seksualinis išnaudojimas²²⁷. Daphne Keller papildomai nurodo, kad yra sunku įsivaizduoti, kad nėra jokio

²²⁴ BROGI E. *Eva Glawischnig-Piesczek V Facebook Ireland Limited: a new layer of neutrality*. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://cmpf.eui.eu/eva-glawischnig-piesczek-v-facebook-ireland-limited-a-new-layer-of-neutrality/>>.

²²⁵ RETTMAN. A. *EU states given right to police Facebook worldwide*. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://euobserver.com/news/146168>>.

²²⁶ ANQUETIL A. *CJEU's Facebook judgment: how to ensure the equivalence of hate speech?* [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ethique-des-affaires.essca.fr/en/cjeus-facebook-judgment-how-to-ensure-the-equivalence-of-hate-speech>>.

²²⁷ KELLER D. *Dolphins in the Net: Internet Content Filters and the Advocate General's Glawischnig-Piesczek v. Facebook Ireland Opinion*. p. 23. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://cyberlaw.stanford.edu/files/Dolphins-in-the-Net-AG-Analysis.pdf>>.

kritiškų žodžių apie įtakingą politiką, kaip ir buvo *Facebook* byloje, teisėto panaudojimo (žurnalistikoje ar parodijoje). Pavyzdžiui, dėl *Facebook* byloje priimto ESTT sprendimo „Facebook“, tikėtina, turėtų blokuoti bet kokiam kontekste paminėtą informaciją, kurioje egzistuoję žodžiai „Eva Glawisching-Piesczek“ ir „fašistų partija“. Tokiu būdu būtų užblokuojamas didžiulis teisėto turinio kiekis – naujienų portalų įrašai, teisėti politiniai komentarai ar, pavyzdžiui, perdėto, erzinančio pobūdžio komentarai tarp draugų²²⁸. Iš tikrųjų, net socialiniame tinkle patalpinti įrašai, susiję su *Facebook* byla, galėtų būti užblokuojami, jeigu nebūtų atsižvelgiama į kontekstą. Pagaliau, Daphne Keller nurodo, kad dėl ekvivalentiškumo sąvokos problematikos bus ypatingai sunku įgyvendinti ekvivalentiškos informacijos draudimą²²⁹ – neseniai atliktas tyrimas parodė, kad socialiniuose tinkluose naudojami filtrai priima tik 20 % teisingų sprendimų dėl to, ar reikia pašalinti atitinkamą informaciją. Tokia žema statistika yra paaiškinama tuo, kad žmonės socialiniuose tinkluose vartoja žargoną, sarkazmą ir kt.²³⁰. Taigi socialiniai tinklai ekvivalentiškais galėtų laikyti duomenis, kurie logiškai bei semantiškai nėra ekvivalentiški²³¹, o tai nepagrįstai apribotų saviraiškos laisvę socialiniuose tinkluose²³². Tai reiškia, kad tinkamai nustatyti, ar atitinkami duomenys yra ekvivalentiški, ar ne, galėtų tik žmonės, tačiau ESTT *Facebook* byloje nurodė, kad atskiras duomenų ekvivalentiškumo vertinimas tokiais negali būti atliekamas.

Taigi, ištrinant ekvivalentišką neteisėtai informaciją, neatsižvelgiant į jos pateikimo kontekstą, kiltų pavojus pašalinti ir teisėtą informaciją. Būtent todėl, autoriaus nuomone, nacionaliniai teismai „ekvivalentiškumo“ sąvoką turėtų aiškinti siaurai. Kaip nurodė pats ESTT, ekvivalentiškumas turėtų būti saistomas konkrečių duomenų. Priešingu atveju, nacionalinis teismas turėtų vertinti ne tik, ar ginčo duomenys pažeidžia asmens garbę ir orumą, bet ir tai, ar kiti potencialiai paskleistini duomenys galės pažeisti asmens garbę ir orumą²³³.

²²⁸ DAPHENE K. *The CJEU's New Filtering Case, The Terroris Content Regulation, and The Future of Filtering Mandates in The EU*. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://cyberlaw.stanford.edu/blog/2019/12/cjeu's-new-filtering-case-terrorist-content-regulation-and-future-filtering-mandates-eu>>.

²²⁹ CAVALIERE P. *Facebook, defamation and free speech: a pending CJEU case*. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eulawanalysis.blogspot.com/2019/05/facebook-defamation-and-free-speech.html>>.

²³⁰ KELLER D. *Dolphins in the Net: Internet Content Filters and the Advocate General's Glawisching-Piesczek v. Facebook Ireland Opinion*. p. 22. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://cyberlaw.stanford.edu/files/Dolphins-in-the-Net-AG-Analysis.pdf>>.

²³¹ ANQUETIL A. *CJEU's Facebook judgment: how to ensure the equivalence of hate speech?* [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ethique-des-affaires.essca.fr/en/cjeus-facebook-judgment-how-to-ensure-the-equivalence-of-hate-speech>>

²³² žr. šio darbo 6.4. dalį.

²³³ Kaip nurodo profesorius Vytautas Mizaras, jeigu bus pripažinta, kad kas nors politiką apibūdino „fašistų partijos“ nariu, ir teismas konstatuos, kad tai neteisėta informacija, o ieškovas norės, kad jo nesietų ir su „komunistų partijos“ nariu ir prašys nurodyti šią frazę, kaip atitinkančią ekvivalentiškumo, t. y. panašumo pagal prasmę pirmos žinutės turiniui, ir prašys drausti skelbti tokio turinio informaciją, ar tai būtų panašus pagal prasmę

Be to, verta atkreipti dėmesį į generalinio advokato išvadą, pateiktą *Facebook* byloje, kurioje buvo nurodyta, kad sąvokos „ekvivalentiška informacija“ aiškinimas gali turėti įtakos stebėjimo prievolės taikymo sričiai ir esamų pagrindinių teisių įgyvendinimui. Taigi, generalinio advokato nuomone, nacionalinis teismas, kuris taikydamas draudimą sprendžia dėl „ekvivalentiškos informacijos“ pašalinimo, turi atsižvelgti į teisinio saugumo principą ir užtikrinti, kad šio draudimo pasekmės būtų aiškios, tikslios ir numatomos. Taip elgdamasis šis teismas turi suderinti esamas pagrindines teises ir paisyti proporcingumo principo²³⁴. Atitinkamai, kaip teigia profesorius Vytautas Mizaras, sprendime, nacionaliniai teismai, įpareigodami socialinį tinklą pašalinti ekvivalentišką informaciją, turės aiškiai nurodyti duomenis – kriterijus, žodžius, frazes ir pan., asmenų, kurių prašymu bus saugoma ir skelbiama informacija, pavadinimus – pagal kuriuos socialinio tinklo valdytojas galėtų, kaip ESTT nurodė, be atskiro informacijos turinio vertinimo ir nenaudodamas automatizuotų paieškos techninių priemonių, įvykdyti nustatytą įpareigojimą²³⁵.

6.3. Duomenų uždraudimas pasaulio mastu

Facebook byloje ESTT nurodė, kad Elektroninės komercijos direktyvos nuostatos nedraudžia, kad nacionaliniai teismai įpareigotų prieglobos paslaugos teikėją pašalinti tapačią ar ekvivalentišką informaciją, tai, kuri jau anksčiau buvo pripažinta kaip neteisėta, pasaulio mastu, jeigu tai atitinka tarptautinę teisę. Toks išaiškinimas vertintinas teigiamai, kadangi, kaip šioje byloje nurodė generalinis advokatas, Elektroninės komercijos direktyva šio klausimo net nereglamentuoja. Todėl priešingas ESTT išaiškinimas būtų aiškiai nepagrįstas.

turinys ar ne. Ir teismas turės pasinerti į svarstymus – fašizmas ir komunizmas kaip ideologijos ir ja grindžiami režimai – ekvivalentiški ar ne. Ir tokio klausimo vertinimas dar gali būti skirtingas, priklausomai, kokioje valstybėje narėje toks vertinimas bus atliekamas. Štai Lietuvoje fašizmo ir komunizmo vertinimas iš esmės vienodas, bet, pavyzdžiui, Ispanijoje ar Portugalijoje komunistų partijos vaidmuo visai kitaip vertinamas. Tai ypač aktualu tampa, turint omeny, kad ESTT pozicija tokia, kad minimi įpareigojimai socialinio tinklo platformos valdytojams gali būti taikomi pasauliniu mastu. Panašiai gali būti svarstoma – ar asmens siejimas vienoje žinutėje su fašizmu, o kitoje su radikaliuoju nacionalizmu – ekvivalentiškas turiniu ar ne. Žr. MIZARAS V. Facebook pralaimėjimas ES Teisingumo Teisme (byla C-18/18): ar teiginys „jis yra „fašistų“ partijos narys“ būtų ekvivalentiškas teiginiui „jis yra „komunistų partijos“ narys“. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.teise.pro/index.php/2019/10/08/v-mizaras-facebook-pralaimejimas-es-teisingumo-teisme-byla-c-18-18-ar-teiginys-jis-yra-fasistu-partijos-narys-butu-ekvivalentiskas-teiginiui-jis-yra/>>.

²³⁴ Generalinio advokato Maciej Szpunar išvada, pateikta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje *Eva Glawischnig-Piesczek v Facebook Ireland Limited C-18/18*.

²³⁵ MIZARAS V. Facebook pralaimėjimas ES Teisingumo Teisme (byla C-18/18): ar teiginys „jis yra „fašistų“ partijos narys“ būtų ekvivalentiškas teiginiui „jis yra „komunistų partijos“ narys“. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.teise.pro/index.php/2019/10/08/v-mizaras-facebook-pralaimejimas-es-teisingumo-teisme-byla-c-18-18-ar-teiginys-jis-yra-fasistu-partijos-narys-butu-ekvivalentiskas-teiginiui-jis-yra/>>.

Autoriaus nuomone, toks ESTT išaiškinimas negali būti suprantamas kaip suteikiantis nacionaliniams teismams galimybę kiekvienu atveju nustatyti tokį ribojimą pasaulio mastu. Kaip nuorodo Andrej Savin, jeigu nacionalinis teismas neturi teisinio pagrindo, numatyto nacionaliniuose teisės aktuose, nustatyti tokį apribojimą, Europos Sąjungos teisė tokio teisinio pagrindo nenumato taip pat²³⁶. Aptariamas ESTT išaiškinimas paprasčiausiai nurodė, kad Elektroninės komercijos direktyva nedraudžia tokio masto įpareigojimo. Bandymai išplėsti šį ESTT išaiškinimą bei taikyti įpareigojimą pašalinti informaciją pasaulio mastu būtų nepagrįsti bei paremti klaidingu Europos Sąjungos teisės supratimu²³⁷.

Pažymėtina ir tai, kad tokio masto apribojimas būtų problematiškas dar ir dėl to, kad skirtingose valstybėse egzistuoja skirtingos saviraiškos laisvės sampratos. Pavyzdžiui, kaip jau minėta darbo 4.3.2. dalyje, Jungtinėse Amerikos Valstijose saviraiškos laisvės ribos yra kur kas platesnės nei Europoje. Be to, skirtingose valstybėse dėl skirtingo visuomenės požiūrio, tradicijų, istorinės praeities atitinkamas turinys galėtų būti vertinamas skirtingai. Todėl pritariama profesoriui Vytautui Mizarui, kuris nurodo, jog racionaliau būtų laikytis nuomonės, jog bendra taisyklė formuluojama bent jau taip – tokio pobūdžio įpareigojimais taikytini Europos Sąjungos viduje, o už jos ribų – išimtiniais atvejais, įvertinus visas reikšmingas pagrindinių teisių apsaugai būtinas aplinkybes ir standartus, jeigu tai nepažeis tarptautinės teisės garantuojamos pagrindinių teisių apsaugos²³⁸. Apribojimo racionalumą Europos Sąjungos lygiu patvirtina ir tai, kad visos Europos Sąjungos šalys yra ratifikavusios Konvenciją, kurioje yra įtvirtinta pagrindinių žmogaus teisių apsauga. Be to, Europos Sąjungos lygiu yra priimta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, kuri taip pat įtvirtina pagrindinių žmogaus teisių apsaugą.

Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad aptariamu išaiškinimu ESTT diferencijavo tai, kokie įpareigojimai yra galimi dėl duomenų apsaugos bei dėl garbės ir

²³⁶ CHELIOUDAKIS E. *The Glawischnig-Piesczek v Facebook case: Knock, knock. Who's there? Automated filters online.* [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.law.kuleuven.be/citip/blog/the-glawischnig-piesczek-v-facebook-case-knock-knock-whos-there-automated-filters-online/>>.

²³⁷ *The CJEU Facebook Judgment on Filtering with Global Effect: Clarifying Some Misunderstandings* [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://euinternetpolicy.wordpress.com/2019/10/04/the-cjeu-facebook-judgment-on-filtering-with-global-effect-clarifying-some-misunderstandings/>>.

²³⁸ MIZARAS V. Facebook pralaimėjimas ES Teisingumo Teisme (byla C-18/18): ar teiginys „jis yra „fašistų“ partijos narys“ būtų ekvivalentiškas teiginiui „jis yra „komunistų partijos“ narys“. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.teise.pro/index.php/2019/10/08/v-mizaras-facebook-pralaimejimas-es-teisingumo-teisme-byla-c-18-18-ar-teiginys-jis-yra-fasistu-partijos-narys-butu-ekvivalentiskas-teiginiui-jis-yra/>>.

orumo pažeidimų²³⁹. Štai, pavyzdžiui, 2019 m. rugsėjo 24 d. ESTT prejudiciniame sprendime byloje *Google LLC v. CNIL*²⁴⁰ nurodė, kad dėl galimo skirtingo pagrindinių teisių aiškinimo atskirose jurisdikcijose neteisinga būtų įtvirtinti pareigos paieškos sistemos valdytojui šalinti teises pažeidžiančias nuorodas viso pasaulio mastu. Šioje byloje buvo nurodyta, kad tokie įpareigojimai galėtų būti nustatyti tik Europos Sąjungos valstybės narėms.

Taigi, aptartu ESTT išaiškinimu buvo paprasčiausiai nurodyta, kad Elektroninės komercijos direktyva nedraudžia taikyti įpareigojimų prieglobos paslaugos teikėjų atžvilgiu pasaulio mastu. Tačiau tokie apribojimai tikrai neturėtų būti nustatomi visais atvejais, nes kiekvienu atveju būtina įvertinti aktualią tarptautinę teisę.

6.4. Saviraiškos laisvės apsauga

Pažymėtina, kad *Facebook* bylos įneštos naujovės, ypač ekvivalentiškos ir tapačios anksčiau pripažintai neteisėtai informacijos skleidimo draudimas, suteikia didelę apsaugą asmeniui, nukentėjusiam nuo jo garbę ir orumą pažeidžiančio turinio, tačiau kartu toks draudimas sudaro prielaidas nepagrįstai apriboti kitų asmenų saviraiškos laisvę. Kaip jau minėta, įpareigojus prieglobos paslaugos teikėjus iš socialinių tinklų šalinti ir ekvivalentišką ir tapačią anksčiau pripažintai neteisėtai informaciją, tikėtina, būtų pašalintas didžiulis teisėto turinio kiekis – naujienų portalų įrašai, teisėti politiniai komentarai, ar, pavyzdžiui, perdėto, erzinančio pobūdžio komentarai tarp draugų. Pabrėžtina ir tai, kad su tokiu ribojimu susidurtų ir tretieji asmenys, t. y. visi atitinkamo socialinio tinklo naudotojai. Tuo tarpu, pavyzdžiui, socialiniame tinkle „Facebook“ per vieną minutę yra patalpinama 500 000 įvairaus turinio įrašų. Todėl, net jeigu duomenų atitinkama filtravimo sistema veiktų 99,9 % tikslumu, kiekvieną minutę būtų priimta 500 neteisingų sprendimų, o per dieną net 720 000²⁴¹. Tai reiškia, kad, taikant ekvivalentiškos ir tapačios anksčiau neteisėtai pripažintai informacijos draudimą, egzistuoja objektyvi grėsmė, jog socialinių tinklų naudotojų saviraiškos laisvė bus nepagrįstai apribojama.

²³⁹ GREGORIO D. G. *Google v. CNIL and Glawischmig-Piesczek v. Facebook: content and data in the algorithmic society*. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.medialaws.eu/rivista/google-v-cnll-and-glawischmig-piesczek-v-facebook-content-and-data-in-the-algorithmic-society/>>.

²⁴⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. *2019 m. rugsėjo 24 d. prejudicinis sprendimas byloje Google LLC v Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)*.

²⁴¹ DAPHENE K. *The CJEU's New Filtering Case, The Terrorist Content Regulation, and The Future of Filtering Mandates in The EU*. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://cyberlaw.stanford.edu/blog/2019/12/cjeu's-new-filtering-case-terrorist-content-regulation-and-future-filtering-mandates-eu>>.

Šiame kontekste primintina, kad, kaip jau nurodyta šio darbo III dalyje, teismai, nagrinėdami garbės ir orumo gynimo socialiniuose tinkluose bylas, turėtų atsižvelgti į tai, jog internetas ir jame veikiantys socialiniai tinklai užima itin svarbų vaidmenį įgyvendinant saviraiškos laisvę, todėl kiekvienas sprendimas apriboti saviraiškos laisvę turėtų būti proporcingas, pasvertas ir tinkamai motyvuotas. Priešingu atveju, būtų sukeliamas atgrasomasis poveikis (angl. *chilling effect*) naudotis socialiniais tinklais. Be to, teismai turėtų vadovautis ir EŽTT praktika, kurioje teismas, analizuodamas klausimą dėl teisės į saviraiškos laisvę ir asmens reputacijos gynimo teisingos pusiausvyros nustatymo, yra nurodęs svarbiausius (susistemintus) kriterijus, t. y.: viešos diskusijos prisidėjimas prie bendrojo intereso klausimo, asmens (subjekto), apie kurį diskutuojama, pobūdis (žinomumas ar pan.), šio asmens (subjekto) ankstesnis elgesys, skelbiamos informacijos gavimo būdas ir tikrumas, publikacijos turinys, forma ir padariniai, taikomos sankcijos griežtumas²⁴². Taigi, kaip matyti iš nurodytos EŽTT praktikos, teismai, nagrinėdami garbės ir orumo gynimo bylas, be kita ko, turi atsižvelgti į taikomos sankcijos griežtumą. Autoriaus nuomone, ekvivalentiškos informacijos draudimas yra laikytinas sankcija, kuri gali nepagrįstai apriboti trečiųjų asmenų saviraiškos laisvę.

Pastebėtina ir tai, kad generalinis advokatas išvadoje, pateiktoje *Facebook* byloje, nurodė, kad prieglobos paslaugos teikėjų atžvilgiu, taikant apribojimus, turi būti atsižvelgiama į saviraiškos ir informacijos laisvę, užtikrinamą Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 11 str. Generalinio advokato nuomone, būtent todėl tretiesiems asmenims reikia užtikrinti galimybę teisme ginčyti prieglobos paslaugų teikėjo vykdymo priemones (sprendimus pašalinti informaciją), priimtas vadovaujantis nacionalinių teismų sprendimais. Pažymėtina, kad panašaus požiūrio laikosi ir tarptautinės organizacijos, saugančios saviraiškos laisvę – Jungtinių tautų Specialusis pranešėjas yra nurodęs, kad kiekvienas asmuo, susidūręs su situacija, kai jo paskleista informacija internete yra pašalinama, privalo turėti galimybę apskusti tokį sprendimą²⁴³. Be to, Europos Taryba pažymi, kad, užtikrinant Konvencijos garantuojamą teisę į veiksmingą teisinės gynybos priemonę, valstybės turėtų garantuoti efektyvias pažeistų teisių gynimo priemones dėl interneto tarpininkų (socialinių tinklų) žmogaus teisių pažeidimų. Valstybės turėtų užtikrinti, kad interneto tarpininkai, o prireikus ir

²⁴² Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2012 m. vasario 7 d. sprendimas byloje *Axel Springer AG v. Germany (GC)*, paraiškos nr. 39954/08. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2014 m. sausio 16 d. sprendimas byloje *Tierbefeuer e.v. v. Germany*, paraiškos nr. 45192/09.

²⁴³ Jungtinių tautų organizacijos Specialiojo pranešėjo, atsakingo už saviraiškos laisvės apsaugą, pranešimas nr. A/HRC/32/38. Žiūrėta: KELLER D. *Dolphins in the Net: Internet Content Filters and the Advocate General's Glawischnig-Piesczek v. Facebook Ireland Opinion*. p. 22. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://cyberlaw.stanford.edu/files/Dolphins-in-the-Net-AG-Analysis.pdf>>.

teismai, greitai, skaidriai ir veiksmingai išnagrinėtų naudotojų teikiamus skundus. Taip pat, interneto tarpininkai bei teismai turėtų užtikrinti veiksmingas pažeistų teisių gynimo priemones, tokias kaip turinio atkūrimas²⁴⁴.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad taikant konkretų pažeistų teisių gynimo būdą, ypatingai ekvivalentiškos informacijos draudimą, garbės ir orumo gynimo socialiniuose tinkluose bylose, teismai turėtų vertinti tokio gynimo būdo proporcingumą bei jo poveikį saviraiškos laisvei. Atitinkamai, tretiesiems asmenims, susidūrusiems su tokiu ribijomu privalo būti užtikrinama efektyvi galimybė apskųsti socialinio tinklo valdytojo sprendimą pašalinti atitinkamą informaciją.

²⁴⁴ Europos tarybos Ministrų kabineto rekomendacijos CM/Rec(2018)2 dėl interneto tarpininkų vaidmens ir atsakomybės. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/1680790e14>> [žiūrėta 2020-03-03].

Išvados ir pasiūlymai

1. Siekiant užtikrinti saviraiškos laisvės socialiniuose tinkluose bei garbės ir orumo gynimo balansą, yra svarbu atsižvelgti į tai, kad šiuolaikinėje visuomenėje socialiniai tinklai užima itin svarbų vaidmenį įgyvendinant saviraiškos laisvę, tačiau kartu garbę ir orumą žeminančios informacijos patalpinimas tokiose platformose gali padidinti jos neigiamą poveikį. Todėl kiekvienas sprendimas apriboti saviraiškos laisvę, prioritetą suteikiant garbės ir orumo apsaugai, socialiniuose tinkluose turėtų būti proporcingas, pasvertas ir tinkamai motyvuotas.
2. Esminius garbės ir orumo pažeidimų socialiniuose tinkluose ypatumus lemia šių platformų sukuriama specifinė aplinka bei galimybė juose pateikti specifinės formos duomenis:
 - 2.1. Teismai, priskirdami socialiniame tinkle paskleistus duomenis žinios ar nuomonės kategorijai, kiekvieną atvejį turėtų vertinti individualiai ir detalai išanalizuoti atitinkamų duomenų pateikimo kontekstą – (i) socialinio tinklo struktūrą, (ii) vietą kurioje buvo patalpinti duomenys, (iii) auditoriją, kurią pasiekė duomenys, (iv) socialinio tinklo paskyros tipą, joje vyraujančią informaciją, (v) įvertinti, ar duomenys buvo paskelbti karštų debatų metu komentarų skiltyje, kaip staigi reakcija, ar kaip apgalvota informacija, patalpinta įrašo skiltyje.
 - 2.2. Kito asmens patalpinto įrašo pasidalinimas socialiniame tinkle (angl. *share*) yra vertintinas kaip neutralus turinys, todėl asmuo patalpinęs tokį pasidalinimą *per se* neatsako už turinį, į kurį juo yra nukreipiama.
 - 2.3. Specifiniai socialiniuose tinkluose egzistuojantys duomenys, pavyzdžiui, mygtuko „patinka“ paspaudimas, yra laikytini duomenimis Civilinio kodekso 2.24 str. prasme. Todėl asmuo, paskleidęs tokius duomenis, vien tuo galėtų pažeisti kito asmens garbę ir orumą.
3. Ieškinį dėl garbės ir orumo pažeidimo socialiniame tinkle asmuo reikšti turėtų asmens, padariusio tokį pažeidimą, bet ne socialinio tinklo valdytojo, atžvilgiu. Nukentėjęs nuo anonimiškai socialiniame tinkle pareikštų duomenų asmuo susidurtų su Lietuvoje taikomu neefektyviu anoniminių socialinių paskyrų valdytojų identifikavimo modeliu. Pastarasis asmuo turėtų kreiptis į Lietuvos policiją, o galimybių identifikuoti anonimiškai veikiantį asmenį civilinio proceso tvarka, jis neturėtų. Tuo tarpu Jungtinių Amerikos Valstijų anonimiškai veikiančių asmenų identifikavimo modelis, kuriuo vadovaujantis šį klausimą sprendžia teismai, yra kur kas efektyvesnis. Jis taip pat leidžia užtikrinti žmogaus teisių apsaugą. Todėl siūlytina, taikant įstatymo analogiją, leisti asmeniui, nukentėjusiam nuo anoniminių garbės ir orumo pažeidimo socialiniuose tinkluose, dar iki ieškinio pateikimo pareikšti prašymą dėl įrodymų, leidžiančių identifikuoti tokį asmenį, išreikalavimo.

4. Asmuo, kurio garbė ir orumas buvo pažeisti socialiniame tinkle, be visų tradicinių pažeistų teisių gynimo būdų, turi teisę reikalauti, kad socialinio tinklo valdytojas būtų įpareigotas pašalinti tokią informaciją, kuri yra ekvivalentiška ar tapati jau anksčiau teismo neteisėta pripažintai informacijai. Tačiau toks įpareigojimas turėtų būti taikomas proporcingai bei atsižvelgiant į jo poveikį kitų asmenų saviraiškos laisvei. Priešingu atveju, iš socialinių tinklų būtų pašalinamas didelis teisėto turinio kiekis, o taip būtų nepagrįstai apribojama socialinių tinklų naudotojų saviraiškos laisvė.

Literatūros sąrašas

Norminiai teisės aktai:

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000. Nr. 74-2262.
4. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.
5. Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 65-2380.
6. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 71-1706.

Tarptautinės teisės aktai:

7. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. Nr. 40-987.
8. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. Nr. 77-3288.
9. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*. Nr. 68-2497.

Europos Sąjungos teisės aktai:

10. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OJ C 2000, 364/01, 18/12/2000.
11. 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninė komercijos Direktyva). OL, 2000 m. specialusis leidimas, 13 skyrius, 25 tomas, p. 399-414.

Jungtinių Amerikos Valstijų teisės aktai:

12. Jungtinių Amerikos Valstijų komunikacijos padomumo įstatymas. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.columbia.edu/~mr2651/ecommerce3/2nd/statutes/CommunicationsDecencyAct.pdf>>.

Vokietijos Federacinės Respublikos teisės aktai:

13. Vokietijos Tinklų įgyvendinimo įstatymas. Nr. BGBl. I S. 3352. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.bmfv.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/Dokumente/NetzDG_engl.pdf?__blob=publicationFile&v=2>.
14. Vokietijos telemedijos įstatymas [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.huntonprivacyblog.com/wp-content/uploads/sites/28/2016/02/Telemedia_Act__TMA_.pdf>.

Specialioji literatūra:

15. ALEKSYNAITĖ G. Socialinių tinklų atsakomybė už jų vartotojų skelbiamą informaciją. Magistro darbas. 2019.
16. BARANAUSKAS EGIDIJUS, KARULAITYTĖ-KVAINAUSKIENĖ, I. ;KIRŠIENĖ, J. PAKALNIŠKIS, V.;PAPIRTIS L. V.;PETRAUSKAITĖ D, RUŠKYTĖ R.;VITKEVIČIUS P S. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis. Justitia. 2009.
17. GRIGAS, V. et al. Šiuolaikinės medijos ir informacija: požeminiai garažai Google karalystėje. Vilnius: Akademine Leidyba, 2016.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. *1998 m. gegužės 15 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas.*
19. MALINAUSKAITĖ VAN-DE CASTEL. Duomenų subjekto teisės virtualiuose socialiniuose tinkluose. Daktaro disertacija. 2017.
20. MEŠKAUSKAITĖ L. Žiniasklaidos teisė. Monografija.
21. MIKELĖNAS V. Asmens reputacijos gynimas. Teisė, 1996, t. 27.
22. MIKELĖNAS V. Interpretacinis žaidimas, arba kaip kurti teisę be parlamento. Jurisprudencija. 2009.
23. MIKELĖNAS V., BARTKUS G., MIZARAS V. KESARAUSKAS Š. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. *Justitia*. 2002.
24. MIZARAS V. Facebook pralaimėjimas ES Teisingumo Teisme (byla C-18/18): ar teiginys „jis yra „fašistų“ partijos narys“ būtų ekvivalentiškas teiginiui „jis yra „komunistų partijos“ narys“. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.teise.pro/index.php/2019/10/08/v-mizaras-facebook-pralaimejimas-es->

- teisingumo-teisme-byla-c-18-18-ar-teiginys-jis-yra-fasistu-partijos-narys-butu-ekvivalentiskas-teiginiui-jis-yra/>.
25. ŠINDEIKIS A. Saviraiškos laisvė v. asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika. 2010.
 26. VENCKIENĖ E. Žmogaus orumas kaip teisinė kategorija. Daktaro disertacija. 2008.
 27. ANGELOTTI A. M. Twibel Law: What Defamations and its Remedies Look like in the Age of Twitter. p. 472. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą:
<https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/jhtl13&id=472&men_tab=srchresults>.
 28. ANQUETIL A. *CJEU's Facebook judgment: how to ensure the equivalence of hate speech?* [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą:
<<https://ethique-des-affaires.essca.fr/en/cjeus-facebook-judgment-how-to-ensure-the-equivalence-of-hate-speech>>.
 29. BROGI E. *Eva Glawischnig-Piesczek V Facebook Ireland Limited: a new layer of neutrality.* [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą:
<<https://cmpf.eui.eu/eva-glawischnig-piesczek-v-facebook-ireland-limited-a-new-layer-of-neutrality/>>.
 30. CAVALIERE P. *Facebook, defamation and free speech: a pending CJEU case.* [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://eulawanalysis.blogspot.com/2019/05/facebook-defamation-and-free-speech.html>>.
 31. CAROLYN. E. *The Power of Social Media: Legal Issues and Best Practises for Utilities Engaging Social Media.* p. 4-5. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą:
<https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/energy32&id=11&men_tab=srchresults>.
 32. CORY.B. *Trending Now: The Role of Defamation Law in Remediating Harm from Social Media Backlash.* [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą:
<https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/pepplr44&id=440&men_tab=srchresults>.
 33. CHARRON M. *Twitter: A „Caveat Emptor“ Exceptions to Libel Law.*
 34. CORINNE T. *Regulating content on social media. Copyright, terms of service and technological features.*

35. DAPHENE K. *The CJEU's New Filtering Case, The Terroris Content Regulation, and The Future of Filtering Mandates in The EU*. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://cyberlaw.stanford.edu/blog/2019/12/cjeu's-new-filtering-case-terrorist-content-regulation-and-future-filtering-mandates-eu>>.
36. CHELIOUDAKIS E. *The Glawischnig-Piesczek v Facebook case: Knock, knock. Who's there? Automated filters online*. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.law.kuleuven.be/citip/blog/the-glawischnig-piesczek-v-facebook-case-knock-knock-whos-there-automated-filters-online/>>.
37. DAPHENE K. *The CJEU's New Filtering Case, The Terroris Content Regulation, and The Future of Filtering Mandates in The EU*. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://cyberlaw.stanford.edu/blog/2019/12/cjeu's-new-filtering-case-terrorist-content-regulation-and-future-filtering-mandates-eu>>.
38. DAXTON R. S. *Social media ant the law*. 2017.
39. DENNIS C.M. *Social Media Defamation and Reputation Management in the Online Age*
40. EDWARDS, L., WAELDE, C. *Online Intermediaries and Liability for Copyright Infringement. Geneva, WIPO Workshop Keynote Paper, 2008*. [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.era.lib.ed.ac.uk/bitstream/handle/1842/2305/wipoonlineintermediaries.pdf;jsessionid=D0DE5073C7F4D56808B389B83D2F3550?sequence=1>>.
41. FOOTE D. P., HARRINGTON R. J., MCCASKILL JR. J. *The Perils of Posting: Court Cases on Off-Duty Social Media Conduct of Public Employees*.
42. GREGORIO D. G. *Google v. CNIL and Glawischnig-Piesczek v. Facebook: content and data in the algorithmic society*. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.medialaws.eu/rivista/google-v-cnll-and-glawischnig-piesczek-v-facebook-content-and-data-in-the-algorithmic-society/>>.
43. HILDEN J. *Should the Law Treat Tweets the Same Way it Treats Printed Defamation*.
44. JONES T. A. *Tort Law – Defamation, Opinion, and Social Media: Distinguishing Hyperbole and Constitutionally Protected Opinions from Actionable Defamation*. Recent Developments. p. 457. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/amjtrad41&id=473&men_tab=srchresults>.
45. KELLER D. *Dolphins in the Net: Internet Content Filters and the Advocate General's Glawischnig-Piesczek v. Facebook Ireland Opinion*. p. 23. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m.

- balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://cyberlaw.stanford.edu/files/Dolphins-in-the-Net-AG-Analysis.pdf>>.
46. KELLY E. M., ZANSBERG D. S. *140 Characters of Defamation. The Developing Law of Social Media Libel*.
 47. KOLTAY A. *New Media and Freedom of Expression Rethinking the Constitutional Foundations of the Public Sphere online*.
 48. KLARIS E., BEDAT A. Think Before You Retweet. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lawtechnologytoday.org/2018/12/think-before-you-retweet/>>.
 49. LENG. K. *Internet defamation and the online intermediary*.
 50. MACCALLUM W. *Defamation actions and social media: Where are the risks?*
 51. MARSDEN, C., T., *Internet Co-Regulation: European Law, Regulatory Governance and Legitimacy in Cyberspace*. Cambridge University Press, 2011
 52. MCGOLDRICK D. *The limits of Freedom of Expression on Facebook and Social Networking Sites: A UK Perspective 2019*. Oxford University press.
 53. MCKEOWN C. *Facebook, Defamation and Terrorism: Who Is Responsible for Dangerous Posts on Social Media?* p. 164. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/tulic126&div=9&id=&page=>>>.
 54. OSTER J. *European and International Media Law*.
 55. REMUS R., VERTES-OLTEANU A. *Freedom of Expression. Some Considerations for the Digital Age*. p.12. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/juseciv2019&id=16&men_tab=srchresults>.
 56. RETTMAN. A. *EU states given right to police Facebook worldwide*. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://euobserver.com/news/146168>>.
 57. ROGAL L. *Anonymity in Social Media. Articles from Practitioners*. p. 73. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/phnxlwrv7&id=87&men_tab=srchresults>.
 58. SCHONROCK J. *Understanding the Legal Issues for Social Networking Sites and Their Users*. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą:

<<https://technology.findlaw.com/modern-law-practice/understanding-the-legal-issues-for-social-networking-sites-and.html>>.

59. SCOTT. A. *The legal Challenges of Social Media*. p 147. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/scripted15&id=150&men_tab=srchresults>.
60. STEWART R. *Social media and the law. A Guidebook for Communication Students and Professionals*.
61. ZARSKY Z. *Law and online Social networks: Mapping the challenges and Promises of User Generated information flows*.
62. WINN K. J.; WRIGHT B. *The Law of Electronic Commerce*.

Teismų praktika:

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika:

63. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. kovo 23 d. prejudicinis sprendimas byloje *Google France, Google v. Louis Vuitton Malletier SA ir kiti, sujungtos bylos Nr. C-236/08 – C-238/08*.
64. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. liepos 12 d. prejudicinis sprendimo byloje *L'Oréal SA ir kiti v. eBay International AG ir kiti, bylos Nr. C-324/09*.
65. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. liepos 7 d. prejudicinis sprendimas byloje *Tommy Hilfiger v. Delta Center A.S C-494/15*.
66. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. rugsėjo 8 d. prejudicinis sprendimas byloje *GS Media BV v. Sanoma Media Netherlands BV, Playboy Entreprises International Inc., Britt Geertruida Dekker C-160/15*.
67. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. rugsėjo 24 d. prejudicinis sprendimas byloje *Google LLC v Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)*.
68. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. spalio 3 d. prejudicinis sprendimas byloje *Eva Glawischnig-Piesczek v Facebook Ireland Limited C-18/18*.

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika:

69. 1976 m. gruodžio 7 d. sprendimas byloje *Handyside v. The United Kingdom, Application, Paraiškos nr. 5493/72*.

70. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1978 m. balandžio 25 d. sprendimas byloje *Tyrer v. United Kingdom*, paraiškos nr. 5856/72.
71. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1986 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *Lingens v. Austria*, paraiškos nr. 9815/82. Europos Žmogaus Teisių Teismas.
72. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2000 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Constantinescu v. Romania*, paraiškos nr. 28871/95.
73. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2005 m. spalio 25 d. sprendimas byloje *Wypych v. Poland*, paraiškos nr. 2428/05. Europos Žmogaus Teisių Teismas.
74. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2007 m. sausio 9 d. sprendimas byloje *Kwiecien prieš Lenkiją*, paraiškos nr. 51744/99.
75. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2007 m. spalio 15 d. sprendimas byloje *Feifer v. Austria*, paraiškos Nr.. 12556/03.
76. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2008 m. gruodžio 2 d. sprendimas byloje *K.U. v. Finland*, praraiškos nr. 2872/02.
77. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2009 m. balandžio 28 d. sprendimas byloje *Karako v. Hungary*, paraiškos nr. 39311/05.
78. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2009 m. liepos 16 d. sprendimas byloje *Willem v. France*, paraiškos nr. 10883/05.
79. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2009 m. spalio 16 d. sprendimas byloje *Wojtas-Kaleta v. Poland*, paraiškos nr. 20436/02.
80. 2011 m. rugpjūčio 5 d. sprendimas byloje *Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine*, paraiškos nr. 33014/05.
81. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2012 m. vasario 7 d. sprendimas byloje *Axel Springer AG v. Germany (GC)*, paraiškos nr. 39954/08.
82. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2012 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje *Yildirim v. Turkey*. Paraiškos Nr. 3111/10.
83. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2014 m. sausio 16 d. sprendimas byloje *Tierbefeier e.v. v. Germany*, paraiškos nr. 45192/09.
84. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2015 m. birželio 16 d. sprendimas byloje *Delfi AS. v. Estonia*, paraiškos nr. 64569/09.
85. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2017 m. spalio 7 d. sprendimas byloje *Einarsson v. Iceland*, paraiškos nr. 24703/15.
86. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2017 m. rugsėjo 19 d. sprendimas byloje *Tamiz v. the United Kingdom (dec.)*, paraiškos nr. 3877/14.

87. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2018 m. spalio 13 d. sprendimas byloje *Times Newspapers Ltd v. United Kingdom*, paraiškos nr. 64367/14.
88. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2018 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje *Magyar Jeti ZRT v. Hungary*, paraiškos nr. 11257/16.

Jungtinių Amerikos Valstijų teismų praktika:

89. Niudžersio aukštesnysis teismas. 2001 m. gegužės 11 d. sprendimas byloje *Dendrite International, Inc. v. Doe*, nr. 75 A.2d 756.
90. Jungtinių Amerikos Valstijų penktosios apygardos apeliacinis teismas. 2008 m. gegužės 16 d. sprendimas byloje *Doe v. Myspace* nr. 528 F.3d 413.
91. Niujorko Aukščiausiasis Teismas. 2010 m. liepos 22 sprendimas byloje *Finkel v Dauber* Nr. 906 N.Y.S.2d 697.
92. Kalifornijos apeliacinis teismas. 2013 m. rugsėjo 16 d. sprendimas byloje *Sanders v. Walsh*, 219 Nr. G047440.
93. Masačusetso apygardos teismas. 2013 m. spalio 12 d. sprendimas byloje *Feld v. Conway* Nr. 1:13-cv-13122.
94. Tenesio apeliacinis teismas. 2013 m. spalio 8 d. sprendimas byloje *Patterson v. Grant-Herms* Nr. M2013-00287-COA-R3-CV.
95. Vakarų Virdžinijos federalinis teismas. 2013 m. lapkričio 7 d. sprendimas byloje *AvePoint, Inc. prieš Power Tools, Inc* Nr. 7:2013cv00035.
96. Floridos apeliacinis teismas. 2014 m. vasario 5 d. sprendimas byloje *Chevaldina prieš R.K.* Nr. 3D12-3189.
97. Kalifornijos apeliacinis teismas. 2014 m. vasario 18 d. sprendimas byloje *Walsh prieš Latham* Nr. A136016.
98. Niujorko Aukščiausiasis Teismas. 2017 m. gruodžio 12 d. sprendimas byloje *Jacobus prieš Trump* Nr. 64 N.Y.S.3d 889.
99. Minesotos apeliacinis teismas. 2018 m. rugpjūčio 6 d. sprendimas byloje *Rochester City Lines Co. Prieš City of Rochester* Nr. 55-CV-12-1003.
100. Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiasis Teismas. 2019 m. liepos 19 d. sprendimas byloje *Packingham v. North Carolina*.

Jungtinės Karalystės teismų praktika:

101. Anglijos ir Velso aukštesnysis teismas. 2013 m. gegužės 24 d. sprendimas byloje *MCaLPINE V. Bercow*.

Kanados teismų praktika:

102. Kanados Aukščiausiasis Teismas. 2011 m. spalio 19 d. sprendimas byloje *Crookes v. Newton*, nr. SCC 47, [2011] 3.S.C.R. 269).

Vokietijos Federacinės Respublikos Teismų praktika:

103. Vokietijos Konstitucinis Teismas. 2011 m. gruodžio 15 d. sprendimas nr. 1 BvR 1248/11.

Lietuvos Respublikos Teismų praktika:

104. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

105. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2003 m. kovo 24 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos pataisos darbų kodekso 41 straipsnio 2 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai.

106. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2004 m. sausio 26 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 straipsnio 4 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija), 2 straipsnio 1 dalies (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 4 straipsnio 2 dalies (1998 m. gruodžio 10 d. redakcija), 13 straipsnio (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 30 straipsnio 1 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) bei 44 straipsnio 4 dalies (2002 m. birželio 20 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos vyriausybės 2001 m. sausio 22 d. nutarimu nr. 67 "dėl alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių patvirtinimo" patvirtintų alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių 7 bei 9 punktų (2001 m. sausio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

107. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2012 m. spalio 23 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio ir 14 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

108. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2008 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje *V. Š. ir I. Š. v. UAB „Gabuva“, UAB „Giraitės vandenys“, Kauno apskrities Valstybinė mokesčių inspekcija Nr. 3K-7-149/2008*.

109. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vedautos autotransportas“ v. S.G. Nr. 3K-3-30/2014*.

110. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2014 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Posūkis“, UAB „Geruda“, UAB „Jurgena“ v. Všį Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija, K. M., A. R., D. L. Nr. 3K-3-234/2014.
111. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje E. S. v. K.S. Nr. 3K-3-1-219/2015.
112. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2015 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje V. S. v. UAB „Dimstis“, K.G. Nr. 3K-3-260-695/2015.
113. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje M.T. v. V.Č. UAB „Lrytas“ Nr. 3K-3-141-690/2016.
114. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2018 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje V.M. v. A.M., V.M., D.M. Nr. e3K-3-127-403/2018.
115. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2019 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Borta“ v. Klaipėdos jūrų uosto direkcija Nr. e3K-3-150-611/2019.
116. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus. 2019 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje J. Š. v. UAB „Roseba“ ir biudžetinė įstaiga Kelmės rajono savivaldybės kontrolės ir audito tarnyba Nr. 3K-3-254-1075/2019.
117. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2009 m. balandžio 20 d. nutartis administracinėje byloje L.U. v. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija Nr. A-444-70/2009.
118. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2020 m. sausio 22 d. nutartis administracinėje byloje (duomenys neskelbtini) Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba Nr. eA-58-261/2020.
119. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyrius. 2016 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje S. O. v. M. A. H.. Nr. e2A-1228-392/2016.
120. Vilniaus apygardos administracinis teismas. 2016 m. lapkričio 11 d. sprendimas administracinėje byloje vsį „Kantri medija“ v. V.S. Nr. eI-6370-764/2016.
121. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyrius. 2017 m. rugsėjo 1 d. nutartis civilinėje byloje VšĮ „Penka koja“ v. P. B. Nr. e2A-1232-638/2017.
122. Vilniaus apygardos administracinis teismas. 2018 m. kovo 29 d. sprendimas administracinėje byloje asociacija „Idėja Kaunui“ v. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba Nr. eI-663-171/2018.
123. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyrius. 2018 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje D.M, A.M. Nr. 2S-349-368/2018.

124. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyrius. 2019 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje T. P. ir A. B. v. Lietuvos biliardo federacija Nr. e2A-777-614/2019.
125. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyrius. 2019 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje K. B. v. M. Ž. Nr. e2A-1504-259/2019.
126. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyrius. 2019 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje J. S.-M. v. L. R. Nr. 2A-712-569/2019.
127. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyrius. 2020 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje S. Č. v. D. L. Nr. e2A-9-619/2020.

Kita praktinė medžiaga:

128. Europos komisijos komunikatas dėl neteisėto turinio internetinėse platformose. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/communication-tackling-illegal-content-online-towards-enhanced-responsibility-online-platforms>>.
129. Europos tarybos Ministrų kabineto rekomendacijos CM/Rec(2018)2 dėl interneto tarpininkų vaidmens ir atsakomybės. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/1680790e14>> [žiūrėta 2020-03-03].
130. Europos Tarybos Ministrų Kabineto rekomendacijos CM/Rec(2012)4 dėl žmogaus teisių apsaugos, teikiant socialinių tinklų paslaugas.
131. Facebook statistiniai duomenys. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://napoleoncat.com/stats/facebook-users-in-lithuania/2018/11>>.
132. Generalinio advokato Maciej Szpunar išvada, pateikta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje Eva Glawischnig-Piesczek v Facebook Ireland Limited C-18/18.
133. Jungtinių tautų žmogaus teisių tarybos rezoliucija nr. 32/13.
134. Jungtinių tautų pranešėjo dėl saviraiškos laisvės, Afrikos žmogaus teisių komisijos bei specialaus pranešėjo dėl saviraiškos laisvės 2011 m. liepos 1 d. bendra deklaracija dėl saviraiškos laisvės internete.
135. Jungtinių tautų organizacijos Specialiojo pranešėjo, atsakingo už saviraiškos laisvės apsaugą, pranešimas nr. A/HRC/32/38. Žiūrėta: KELLER D. *Dolphins in the Net: Internet Content Filters and the Advocate General's Glawischnig-Piesczek v. Facebook Ireland Opinion*. p. 22. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://cyberlaw.stanford.edu/files/Dolphins-in-the-Net-AG-Analysis.pdf>>.
136. Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos 2015-2016 metų visuomenės informavimo demokratinės kultūros plėtros gairės. 2018. [interaktyvus;

- žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zeit.lt/data/public/uploads/2018/04/2017-metu-apzvalga-v.-6-1.pdf>>.
137. Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriatas tarnybos rekomendacija socialinių tinklų valdytojams. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zeit.lt/data/public/uploads/2019/02/rekomendacija-soc.-tinkl.-vartotojams-pdf.pdf>>.
138. LRT straipsnis „Metai bėgo, bet kultūros taip ir neatsirado: ragina susirūpinti dėl anoniminių komentarų internete“. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1115537/metai-bego-bet-kulturos-taip-ir-neatsirado-ragina-susirupinti-del-anoniminiu-komentaru-internete>>.
139. Oficialios statistikos portalas duomenys apie informacinių technologijų naudojimą įmonėse. Prieiga per internetą: <<https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=5221120>> [žiūrėta 2020-03-03].
140. Facebook statistiniai duomenys. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://napoleoncat.com/stats/facebook-users-in-lithuania/2018/11>>.
141. Vilniaus universiteto doc. dr. Andriaus Šumino pranešimas „Socialinių medijų naudojimas žiniasklaidos veikloje“.
142. Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos atlikta studija. *Freedom of Expression on the Internet. A study of legal provisions and practises related to freedom of expression, the free flow of information and media pluralism on the Internet in OSCE participating States*. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.osce.org/fom/105522?download=true>>.
143. Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos atlikta studija. *Participative Web: User-Created Content*. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.oecd.org/sti/38393115.pdf>>.
144. Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos studija. *Research on Inappropriate, Defamatory and Hate Speech in Media in Montenegro*. [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.osce.org/mission-to-montenegro/441952?download=true>>.
145. Tarptautinio žiniasklaidos instituto studija. *Freedom of Expression, Media Law and Defamation*. Prieiga per internetą: <<https://www.mediadefence.org/sites/default/files/resources/files/MLDI.IPI%20defamation%20manual.English.pdf>>. [žiūrėta 2020-04-08].

146. *The CJEU Facebook Judgment on Filtering with Global Effect: Clarifying Some Misunderstandings* [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://euinternetpolicy.wordpress.com/2019/10/04/the-cjeu-facebook-judgment-on-filtering-with-global-effect-clarifying-some-misunderstandings/>>.

Santrauka

Garbės ir orumo gynimas socialiniuose tinkluose

Šiame magistro darbe yra tiriamas garbės ir orumo gynimo instituto taikymas socialiniuose tinkluose. Jame yra siekiama išanalizuoti ir įvertinti, kokios problemos egzistuoja ar galėtų kilti, ginant pažeistą garbę ir orumą socialiniuose tinkluose. Darbe yra analizuojamos garbės ir orumo gynimo instituto bei socialinių tinklų sampratos. Vertinama ir svarstoma, kaip reikėtų užtikrinti saviraiškos laisvės socialiniuose tinkluose ir garbės ir orumo gynimo balansą bei, į ką turėtų būti atsižvelgiama, ieškant šio balanso. Be to, šio darbo autorius analizuoja garbės ir orumo pažeidimų socialiniuose tinkluose specifiką, išskiria tokiems pažeidimams būdingus ypatumus. Pasitelkiant užsienio teisės doktriną, EŽTT ir užsienio valstybių teismų praktiką, yra tiriama Lietuvos teisės sistemai problematiškiausi ir daugiausiai teisinių klausimų keliantys klausimai – socialinių tinklų paskyrų valdytojų teisinis statusas, taip pat vertinama, kokią įtaką socialiniai tinklai gali turėti duomenų klasifikacijai žinios ir nuomonės aspektu. Be to, darbe yra analizuojama, kaip nagrinėjamos temos kontekste turėtų būti vertinamas įrašo pasidalinimas (angl. *share*) bei specifiniai (tik socialiniams tinklams būdingi) duomenys, kuriais yra pažeidžiamas asmens garbė ir orumas. Šiame magistro darbe taip pat yra analizuojama subjekto, atsakingo už socialiniuose tinkluose talpinamą informaciją, nustatymo problematika, ypatingą dėmesį skiriant anoniminiams socialinių paskyrų valdytojams, siūloma, kaip būtų galima išspręsti anonimiškai veikiančių asmenų identifikavimo problemą. Pagaliau, darbe yra tiriama užsienio teisės doktrina bei ESTT praktika, susijusi su asmenų, nukentėjusių nuo garbės ir orumo pažeidimų socialiniuose tinkluose, pažeistų teisių gynimo būdais bei pateikiamas šiuose šaltiniuose nurodytų pozicijų vertinimas.

Summary

Defamation in Social Media

The master thesis reveals the analysis of defamation in social media platforms. It aims to determine what legal problems arise or might arise when protecting a harmed reputation in social media platforms. First, the concept and definition of defamation followed by the concept of social media are described. Further in the analysis, the main factors to ensure the proper balance between the freedom of expression and the persons' right to reputation in social media are taken into consideration. Furthermore, the peculiarities of defamation in social media are reviewed. The thesis analyses aspects that are unclear and most of the time not provided in the Lithuanian legal framework, such as, the legal status of social media accounts holders, opinion and statement classification, "share" and other specific information legal evaluation (eg. "like" concept) in the light of legal doctrine, the case-law of European Court of Human Rights and courts of foreign countries. Moreover, the thesis provides complicated aspects of an individual who shall be responsible for creating defamatory content on social media with a particular focus on anonymous content and possible solutions to certain problems. In the final part of the master thesis, the remedies that shall be invoked in the event of defamation in social media are revised according to the evaluation of the case-law of the Court of Justice of the European Union.

Priedas Nr. 1

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS TARNYBA

Biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 60, LT-01110 Vilnius, tel. (8 5) 223 7310, faks. (8 5) 223 7311, el. p. zeit@zeit.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 288692340

Gabrieliiui Matoniui
El. paštu: g.matonis@gmail.com

2020-03-12 Nr. (G-205)S-246
I 2020-02-26 prašymą

DĖL INFORMACIJOS PATEIKIMO

Š. m. vasario 26 d. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba (toliau – Tarnyba) gavo Gabrieliaus Matonio (toliau – Pareiškėjas) prašymą dėl informacijos pateikimo. Pareiškėjas yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto 5 kurso studentas ir šiuo metu rengia magistro darbą tema „Garbės ir orumo gynimas socialiniuose tinkluose“. Siekdamas parengti magistro darbą, Pareiškėjas prašo Tarnybos pateikti informaciją atsakant į konkrečius klausimus.

Žurnalistų etikos inspektorius, pagal savo kompetenciją būdamas atsakingas už Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų įgyvendinimo priežiūrą (Visuomenės informavimo įstatymo 49 straipsnio 1 dalis), pateikia prašomą informaciją.

1. Ar, Tarnybos nuomone, socialinio tinklo naudotojai yra viešosios informacijos rengėjai? Jeigu taip, ar taip yra visais atvejais?

Socialinių tinklų paskyros tiek turinio, tiek formos aspektu nėra tradicinės visuomenės informavimo priemonės, skirtos informuoti visuomenę ją dominančiomis ir aktualiomis temomis. Visuomenės informavimo įstatymą reikėtų aiškinti plačiai, apimant ne tik tradicines, bet ir šiuolaikines, nors tiesiogiai ir nereglamentuotas elektroninių visuomenės informavimo priemonių formas, dėmesį kreipiant ne į formaliuosius tokių informavimo priemonių organizavimo požymius, o į jų realiai vykdomas funkcijas (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009-04-20 sprendimas byloje Nr. A-444-70/2009). Įvertinus informacinių technologijų plėtrą, spartų jų vystymąsi ir šio proceso nulemtą visuomeninių santykių kaitą, konstatuotina, kad pagal tam tikrus požymius: informacijos viešumą, jos sklaidą ir prieinamumą, veiklos metodus ir galimybę kontroliuoti informaciją, konkreti socialinio tinklo paskyra atitinka informacinės visuomenės informavimo priemonės kriterijus. Nepaisant to, kad socialinio tinklo paskyros ir jos valdytojo veikla bei teisinis statusas nėra specifiskai reglamentuoti Visuomenės informavimo įstatyme, tai nesudaro pagrindo teigti, jog socialinio tinklo paskyros valdytojas apskritai yra eliminuojamas iš teisinio reguliavimo sferos, arba, kad toks asmuo pagal vykdomą veiklą negali būti prilyginamas viešosios informacijos rengėjui (skleidėjui), o jo valdoma paskyra, kuria teikiama tam tikro turinio informacija visuomenei – visuomenės informavimo priemonei. Todėl socialinių tinklų paskyrų valdytojų atžvilgiu, kurie kartu yra ir viešosios informacijos rengėjai bei skleidėjai, taip pat jų veiklai rengiant ir viešai skleidžiant informaciją savo paskyrose, tam tikra apimtimi yra taikomos Visuomenės informavimo įstatymo nuostatos, numatančios viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų teises ir atsakomybę. Priešingas vertinimas galėtų sudaryti prielaidas tokioms situacijoms,

kai dėl nepakankamo socialinio tinklo paskyros specifikos įvertinimo visuomenė ir (arba) atskiri jos nariai nebūtų apsaugoti nuo informacijos, kurią skleisti draudžia įstatymai.

Tarnybos nuomone, tais atvejais, kai kalbame apie uždaras socialinių tinklų grupes, tai paskyrų valdytojai nėra laikytini viešosios informacijos rengėjais (skleidėjais) Visuomenės informavimo įstatymo prasme.

2. Kokią įtaką, Tarnybos nuomone, informacijos klasifikacijos žinios/nuomonės aspektu turi tai, kad informacija yra paskleista būtent socialiniame tinkle? Ar, Tarnybos nuomone, faktas, kad socialinių tinklų paskyros dažnai yra asmeninio pobūdžio, yra svarbus faktorius šiai klasifikacijai?

Tarnybos nuomone, aplinkybė, kad informacija paskleista būtent socialiniame tinkle, nėra esminė sprendžiant žinios ir nuomonės atribojimo problemą. Kriterijai, pagal kuriuos atribojama žinia nuo nuomonės, išlieka tie patys, t. y. būtina analizuoti visą konkrečios paskyros įrašo tekstą, kontekstą, pasisakymo aplinkybes, sakinio konstrukciją ir kt. Žinoma, socialinių tinklų paskyrų turinys dažnai pasižymi raiškos betarpiškumu, asmeniniu pobūdžiu, didesniu emocionalumu lygiu, tačiau išvada, ar paskelbta nuomonė, ar žinia, gali būti padaryta tik atlikus savarankišką konkrečios socialinio tinklo paskyros turinio tyrimą.

Vertinant bendrai, socialinės medijos veikimo principas yra paremtas nuomonės, o ne fakto (žinios) dominavimu, todėl socialiniai tinklai dažniausiai vertintini kaip subjektyvių nuomonių ir įspūdžių, o ne patikimų ir aktualių visuomenei žinių šaltiniai. Dėl šios priežasties fundamentalių žurnalistikos principų (pvz. skleidžiamų žinių nešališkumo, rėmimosi keliais šaltiniais, antrosios pusės išklausymo ir kt.) laikymasis yra problematiškas.

3. Ar, Tarnybos nuomone, šiuo metu pakanka teisinių priemonių asmenų garbės ir orumo apsaugai socialiniuose tinkluose?

Neteisingai suvokdami demokratines vertybes, kai kurie asmenys piktnaudžiauja žodžio laisve, peržengia leistinas saviraiškos laisvės ribas, pavyzdžiui, nesąžiningai, neetiškai, užgauliai reiškia nuomones, komentarus, vertinimus. Tarnybos nuomone, 2015 m. dekriminalizavus įžeidimą ir nesukūrus kitų (alternatyvių) teisinės gynybos mechanizmų, labai sumenko galimybė apsiginti nuo dažnai piktybiško, demonstratyvaus, ciniško žmogaus garbės ir orumo žeminimo atvejų ne tik socialiniuose tinkluose, bet viešojoje erdvėje apskritai. Vienintele atgrasančia priemone apsiginti nuo sąmoningos, tyčinės ir užgaulios, turint tikslą viešai pažeminti kitą asmenį, skleidžiamos viešosios informacijos, liko paties asmens kreipimasis į teismą civiline tvarka su ieškiniu dėl neturtinės žalos atlyginimo. Šis teisminis pažeistų žmogaus teisių gynybos būdas priklauso nuo nukentėjusiojo finansinio pajėgumo. Žinant, kad neturtinės žalos įrodinėjimas teisme yra sudėtingas, o viešųjų asmenų atžvilgiu teismų praktika formuojama ta linkme, kad neturtinė žala nepriteisiama arba jei priteisiama, tai tik simbolinė, galima konstatuoti, kad teisinių gynybos priemonių nuo piktybiško garbės ir orumo pažeidinėjimo (kraštutiniai įžeidžios saviraiškos formų) arsenalas yra nepakankamas.

4. Ar Tarnybai nagrinėjant teisės aktų pažeidimų atvejus socialiniuose tinkluose kyla problemų dėl socialinių tinklų naudotojų anonimiškumo/pseudonimiškumo? Jeigu taip, kaip Tarnyba sprendžia šią problemą tais atvejais, kai socialinio tinklo naudotojas geranoriškai nepateikia duomenų apie savo tapatybę?

Nedažnai, tačiau Tarnybos veikloje pasitaiko atvejų, kai suinteresuoti asmenys pateikia skundus dėl anoniminėje socialinio tinklo paskyroje pažeistos jų garbės ir orumo. Nepavykus nustatyti tokios paskyros valdytojo tapatybės, žurnalistų etikos inspektorius, vadovaudamasis Visuomenės informavimo įstatymo 50 straipsnio 9 dalies 4 punktu, priima sprendimą atsisakyti nagrinėti skundą ir jį grąžina skundą pateikusiam asmeniui.

5. Kokia, Tarnybos nuomone, yra garbės ir orumo pažeidimų socialiniuose tinkluose specifika? Ar Tarnyba sutinka, kad tokių pažeidimų pateikimo forma bei greitas pasiekiamumas yra skiriamieji tokių pažeidimų bruožai?

Atsakymas į šį klausimą yra doktrininio svarstymo objektas.

6. Su kokiomis problemomis Tarnyba susiduria nagrinėdama garbės ir orumo pažeidimo atvejus socialiniuose tinkluose? Kas būtent jas lemia? Kokie galėtų būti šių problemų sprendimo būdai?

Nagrinėjant asmenų skundus susiduriame su konfliktiškomis situacijomis, kai socialinių tinklų paskyrų valdytojai nesutinka, jog jie laikomi viešosios informacijos rengėjais (skleidėjais), siekia perimti profesines žurnalistų teises, bet ne pareigas, absoliutina savo laisvę skleisti bet kokią informaciją. Tokia pozicija yra nepagrįsta, nes nors ir būdama pamatine demokratinės valstybės vertybe, saviraiškos laisvė negali legalizuoti garbės ir orumo pažeidimų, nesantaikos kalbos, neapykantos kitokiems, kitaip mąstantiems raiškos, negali būti toleruojamas baudimas viešumu, patyčios, „Linčo teismai“ socialiniuose tinkluose ir pan. Piktnaudžiavimas teise skleisti informaciją nėra ir negali būti laikomas teisėta saviraiška ne tik tradicinėse medijose, bet ir naujuosiuose informacijos sklaidos kanaluose virtualioje erdvėje.

Žurnalistų etikos inspektoriė

Gražina Ramanauskaitė

Originalas siunčiamas nebus

Jūratė Kučinskaitė, tel. (8 5) 223 73 15, el. p. jurate.kucinskaite@zeit.lt